

BARZANÎ

Xwe Nade Dest Kesê

Bîrewerî

BARZANÎ

Xwe Nade Dest kesê

(Bîrewerî)

Nivîsîna :

Ebulhesen Tefrîşîyan

Wergêran û nivîsîna Pêşekîyê û perawîza :

Şewket Şêx Yezdîn

Veguhastin ji tîpên `Erebî û diyalêkta

kurmanciya jêrî :

Ebdulkerîm Findî

Derhênana hunerî û kumpiyoter :

Hekar Findî

Çapa êkê 2001

1000 dane ji vê kitêbê hatîne çapkirin

Çapxana Hawar - Duhok

Ebulhesen Tefrîşîyan

BARZANÎ

Xwe Nade Dest kesê

Bîrewerî

Wergêran û nivîsîna Pêşekîyê û perawîza :
Şewket Şêx Yezdîn

Veguhastin ji tîpên `Erebî û diyalêkta kurmanciya jêrî:
Ebdulkerîm Findî

KURDISTAN - DUHOK
2001

BARZANI

NEVER SURRENDERS TO ANYONE

((Memoirs))

By :

Captain ABULHASSAN TAFRISHYAN

Translated by :

SHEWKAT SHIKH YEZDIN

Transliterate by :

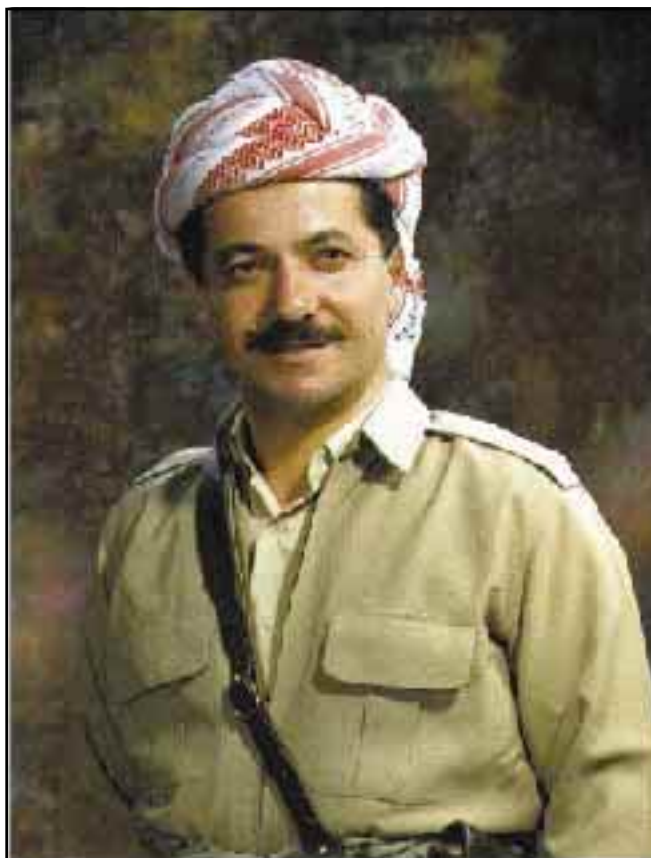
ABDULKAREEM FINDI

Bi hilkefta serkirdê her sax û zîndî

KAK IDRÎS BARZANÎ

Pêşkêşe...

Serokê Hêja Mes'ûd Barzanî

Pêşgotîna Çapa Kurdî

Derbazbûna Barzaniyê nemir û hêza çekdarên Barzaniya digel çendîn xebatker û ronakbîrên Kurdistana Îraqê bo Kurdistana azad li Îranê li sala 1945ê, bo piştevaniya damezrandin û mukimkirina Komara Dîmokratiya Kurdistanê , êke ji boyerên siyasî yên giring û serincrakêş di dîroka bizava rizgarîxwaza Kurd di vî çerxî da . Ew boyer û boyerên bi dura hatîn wek berevaniya Barzaniya ji Komara Kurdistanê , berevanîkirin ji gîyanê xwe û zivîna wan û xêzanên wan di nav çil û çiya û cihên asê û befrîn yên ser sinûra ew qorbaniyên şerên di gel hêzên supayê Îranê kirîn li çaxê vegeyriyanê . Her wisa behsê sinûr birîn û koça dîrokî ya Barzanî û hev-alên wî bo Êketiya Sovyet û mana wan bo demê diwazde salan li wî welatî , ku heta evro bûye cihê ser zivîna û tûjandin û vekolînên nivîserên biyanî pitir ji yên xweyî.

Piştevaniya Barzanî û hêzên hevbendên wî li mukimkirin û xweragirtina komarê binwaşekê bawerîyê li cem serokên komarê û Hîzba Dîmokrata Kurdistanê û tevaya milletê Kurd peyda kir û beref asoyekê rontir birin bo paşerojê , heta hindêk vekoler wan şerên Barzaniya piştî helweşana komarê kirîn û ew qehremanî û mêrçakên be-

ramberî dojminî xweyakirîn , gelek vekoler bo hindê diçin ku eger serokên komarê wisa zû xwe ne daba destên Îranîya dur nebû komar jî wisa ya kurt temen jî nebû û dîjmin ne çarkirba hindek daxwazîyên milletê Kurd dan pê kirba .

Nabû ji bîra me biçît ku hebûna hêzên Barzaniya li dewrûpiştên Mihabadê cihê tirseka mezin bû ji supayê Îranê ra û linav bajêrê Mihabadê dihate gotin ku Barzanî ha evro ya sube dê hêrişêken û bajêrî azad ken û Qazê û hevalên wî rizgarken.

Ev çende bibû egera hindê ku supa pîlana xwe ya kuştin û talankirinê li nav Mihabadê bicih ne înit .belê berovajiya wê soza lîwa Hemayunî - serokê supayi - daye pêşewa Qazî Mehemed û pismamê wî Seyfî Qazî kirtin û dane dadgeha supayi û piştî nêzîkî sê meh û nîva di zîndanê da mayîn şeva 30/Adara/1947ê li nav bajêrê Mihabadê bi sêdarê vakirin . cihê pisyarê ye erê boçî Barzanîya hêriş ne kire ser Mihabadê û Qazî û hevalêt wî ji sêdarê rizgar nekirin . serok Mes`ud Barzanî dikitêba xwe da ya navidêr (Barzanî û bizava rizgariya Kurd - şoreşa Barzan 1945-1958)ê da behsê buyera gundê (Sêluyê)diket di bêjît zaniyariyên bi bawer gehiştun ku hindek ji axayên hoza mameş çek yê ji hukmeta Îranê wergirtî û soz ya dayê cihên giring yên binarê çiyayê Spêrêzî heta di gehte çemê Gadir bigrin , evê jî tirseka mezin êxistibû ser çarenivîsê Barzaniya.lew hêzeka Barzaniya roj 23/Şubatê/1947ê çune gundê (Sêlwê) her li wî çaxî serokên mameşa jî ku di kombuneka girngdabun . her çende hêza Bar-

zaniya bitinê fermana ji çek kirin û girtina axa hebû bi-bene Şino , belê demê gehiştîne gundî û ji egera têk ne-gehiştinê şer li nav bera wan qewmî, diwzde kes ji Mameşa hatine kuştin û du kes ji pêşmergeên Barzanî şehîdbun .

ev buyera ji nişkekê ve bo egera gijbun û nemana baweriyê li nav bera herdu cwinada .Wilyem Îgltin di kitêba xwe da (komara kurd li sala 1946 ê) da dibêjit boyera (Sêlwê) tirseka mezin êxiste ser hewla Barzaniya bo azad kirina mihabadê rizgarkirina Qazî Mihemed û hevalên wî çunke hoza Mameş û hev peymanên xwe dizalin li ser wî bajêrî .

Piştî revîna serokên Azirbîcanî û girtin û li sêdaredana serokên Komara Kurdistanê hêza Barzaniya bi tinê mabû ku cihê tirsarî rijêmê bûn çunku di bû hemî rêberên Azirbîcanê û Kurdistanê xwe li dor wê hêzê kom ken û serhildanekê din bi ken . Heta bêjî rijêma şahê Îranê ya dil tijî kerbû kîn bû beramberî vê hêza (biyanî) ji ber wan kiriyarên berî niho digel da kirîn . Barzaniya di şerê (Qarawe) û (Mameşa) li ser demê komara Kurdistanê gurzê mezin dawêşandbûne supayê îranê .belê supayî jî di zanî berhingariya vê hêza hu azad û şer ker karekê hind bi sanahî nîne û zalbûn li ser wan bi şerî xewne bi taybet jî ku destên Barzaniya ji erdê Kurdistana Îraqê û Îranê hatîne berdan, wê şerê man û nemanê ken. Lew berpîrsêt hukumeta Îranê ketine dav raçandin û xapandinê .Barzaniyê nemir daxwazkire Tehran da şahî û serokê wezîrn û serokê erkanê supyi û berpîrsên dî bibînit çareserîyekê bo

doza nêvbera Barzaniya û hukmeta Îranê bibîn . Li wir çend xalek êxistine ber singê Barznî,da êk ji wan hilbijêrît giringtirîn xal ji wan du bûn:

1-Barzanî çekî pavên û xwe bidene dest hukmeta Îranê .

2-Demildest(êkser)axa îranê bi cih pêlên .

Hejî gotinê ye çaxê dan û standin dikirin befiranbaro û rêbendana sala (1946-1947)bû. Eger Barzaniya xala diwê hilbijartba da neçar bin diviya wan çiyayên sext û kûlûmtên befrê girtin bibrin di ser hindê jî ra eger şiyaban wê rêkê jî bibrin da her li demê ji sinorî derbazdibûn bo Kurdistana Îraqê da balefirên Ingilîzî û Îraqê da bi giermî pêşwazîyê lê ken , çinku Barzanî li Îraqê di guneh barbûn û her wisa rijêma Turk jî maf da bû xwe demê Barzanî nêzîkî sinorê wan bibin ewjî destê xwe lê bi weşînin vêca bi vî awayî şahê Îranê di zanî Mela Mistefayê Barzanî ne- vêt vê rêkê bi hilbijêrit di çilê zivistanê da hoza Barzan du car Perîşan û ji nav biçit taybet ji ber wî xelkê nesax û xwas û birsî Barzanî jî ne di viya xala êkê bi helbijêrîn û xwe bi dest îranê ve berdet di (ferheng) Barzanî da çek danan û xwe bi destvedan ne bû . Wek Tefrîşîyan vedgêrit ku Barzanî her dem di nav heval û pêşmergeên xwe da di got demê te çek dana û xwe bidest ve berda me`na tu razî di bî bi biryara xelkî , dê sebarete çarenivîsê xwe. Wê demî dê mecburbî biryarên wî bicih bînin her çi bit. Her wisa di got kê gotiye hingû Mela Mistefa dê xwe bi dest ve berdet Mela Mistefa xwe bi destê kesê ve berna det).

Barzanî di zanî ku Îranîya û bi taybet (Qewa Mulsetene) serokê wezîran di viya di serda biben bêxine davên xwe ,

her wisa jî di zanî eger xala êkê helbijêrît. (Wate xwe bi dest îranê ve berdet)bê sê û dû dê girin û nahêlin vegeîrît. rijêma Îranê di vî awayî da rabartyekê şermizar û bê soz yê di gel mêvanên xwe yê heyî.Barzanî hest bi tirsê dikir lew di gote şahî :(min ne rêyek nîne sebareî xala êkê belê biryara dawiyê di dest Şêx Ehmed da ye çunku ew serokê hozê ye) û vegeîriya nav pêşmerge û hoza xwe bêy biryara xwe ya dirûst bêjete wan.

Piştî Barzaniyê nemir vegeryayî û pirs û rawêj digel birayê xwe yê mezin xwedê jê razî (Şêx Ehmed) û perpîrsên din hatine ser hindê ku çu jî wan xalêt rijêma îranê pêşîniyar kirin pesind neken û hewl biden heta biharê xwe li nav çiyayên asê û bilind bi parêzin û paşî hêdî hêdî beref bakor beref bo sinorê Sovyeta biçin . Merema Barzanî ew bû cihekê hêmin û tena bo xêzanên hoza Barzan bibînit û da ew pêşmergehên xwe li dû armanca -wekî wî bixwe gotî -ser bixwe ya Kurdistanê bikevît belê hêrişî mezina jî nişkekê ve ya supayê Îranê nehêla ev pirograme bicih bihêt û êkser şerekê dijwar xwînelo dinav bera Barzaniya û supayê îranê dest pêkir .

Barzanî ne çar bû beref dever û çiyayên asê paşve bînin alekê hêrişên berdeyam yê supayî û jî aliyê din ve sir û sermayê û rus û bîrsî Barzanî şepirze kirbûn . Balefirên îranê jî bê rehim dabûne ber û roj ne diçû bê şehîd sebareî wê bombebaranê biryareka girîng ya şahê Îranê hebû di got (nehêlin Barzanî derbaz bibin û `êlê wan bombebaranên da careka dî supa şermizar nebît û Barzanî jî derseka wisa wergirin ku careka dî bîra şerê supayî nek-

en)Barzanîyê nemir jî di got (xala lawaza me jî di wî şerê da ew bû jin û zaro di gel me dabûn û li berokên şerî di ketine ber gule û bombên dujminî.dujminî jî ew xala lawaza me dest nîşankirbû bê rehim û însaf û huvane jin û zaroyên me bombaran dikirin).di ser hindêra jî û ji ber berevaniya qehremanane ya şerkerên Barzaniya,jin û zaroyên wan ji sinorê Îranê derbazbûn û şermizarî ji supayê îranê ra ma. Belê eger ev kawdanêt nazik nebane dur nebû her li despêkê supayê îranê hizra derêxistina Barzaniya zû ji erdê Îranê biket .dur nebû Barzanî bi xwe jî bîr li xebat û berevaniyê kirba di nav erdê îranê da. Çunku bo Barzanî hîç cudahîyek di nav bera parçeyeka Kurdistanê û parçeyeka din da nebû . Tefrîşîyan di bîr anînên xwe da di bêjît (Barzanî gote min , hîvîya min ewe rojekê bişêm alayê Kurdistanê li ser xaleka Kurdistanê bilind bikem çi ew xala Kurdistana Îraqê , Îranê ,Turkiya bît çû feriq li cem minnîne) .

Ji ber duriya sinorê suvyet û tengavkirina berdewam ya supayê Îranê û werzê sir û sermayê , Barzaniya dest ji hizra çuna suvyet berda .

Li nêzîk sinûrê Îraqê xwedê jê razî Şêx Ehmed kete giftûgûyê digel perpîrsêt hukmeta Îraqê jibû vegeyriyana Barzaniya bo nav erdê bab û bapîrên wan. Piştî rêkeftinê , ji çemê Gadirî derbazbûn û geştiya axa Îraqê . belê Barzanî û 550 pêşmerge dest bijarên xwe mane li deverên sinûrî çaverêyî geştiya xêzanên Barzaniya dikir bo Diyana .

Barzaniyê nemir xwe bi dest hukmeta Îraqê ve berneda

, da her çek di dest da bimînit û çaverê bît delîveyek bo hilkevît û armancên milletê Kurd bi cih bînit) li hîvîyê bû xwe li nav çiya asê ket , belê hevkarîya berdewam ya Turk û Îranê û Îraqê bo serkotkirina Barzaniya delîva manê bo Barzaniya û hêzê wî yê şer ker nehêla lew neçar bû rêka suvyet bigrît û beref bakor ve biçît û demê bîst roja (350) sê sed û pêncî kîlometra ji beten û dol û avraziya bibrît û heta xwe gehandiye çemê (Aras) derbazî erdê sovyet bibît. Çûna wan ya pir mêranî û qehremanî û çav ne tirs , laperekê pir bû ji şanaziya dîrokî ya bizava milletê Kurdistanê ji bû bicih înana armancên xwe . mişextbûna Barzanî û pitir ji (500) şerkerên bijare bo Sovyet wê di gehînit ku li hîvîya vejeriyaneke nêzîk bû bo Kurdistanê û her demê delîve bo hilkevît dê dest bi şoreşa xwe keteve . Peyvên Barzaniyê menir bo xwedanê van bîrewerîya vê rastiyê xweya diken , demê nivîser di bêjît (Barzanî bitnê Sovyet bi cihekê tena û hêmin û berwest di dana heta delîve bo hilkevît da vejerîte Îraqê ji bû damezrandina hikumeta Kurdistanê) her wisa di viya xwe bi dest kesê ve bernedet da her dem çek di destî da bît . her wisa Barzanî li hîvîya misûgerkirina harîkarîya Sovyet bû ji bizava milletê Kurda ra . Belê mixabin mana Barzanî û hevalîn wî demê dirêj kêşa zor nexweşî û bin destî dîtîn ku wî demê Sovyetî piştî xwe dabû bizava azadîxwaza Kurdî . çîroka xebat û berxwedana Barzaniya li Sovyet û ew nexweşî û êş û azarên dîtîn ji ber siyaseta şofînî ya Stalînî ropelekê zor girînge bû û heta niho tiştêkê wisa jê ne hatiye nivêsin .

Piştî şoreşa 14 yî / Temoza / 1958 ê Barzanî û hevalên xwe li sala 1959 ê vegeŕiyane Îraqê , ew pêşwaziya her ji Besra heta Hevlêrê bo wan hatîye kirin , nîşana hindê bû ku ne milletê Kurd bi tinê belku hemû kême neteweyên din jî şanaziyê bi hatina wan mirovên zîrek û çeleng diken.

Xwînerê rêzdar :

Ewa divê pertûkê da bi berçavên higu di kevît ya pêk hatiye ji bîranînên efserekê Faris (Ebulhesen Tefrîşiyân) ku êk bû ji efserên pişkdar di serhildana Xorasanê da li sala 1945ê . Ew efserê ser bi hîzba Tude ya Îranî ve û li dijî rijêma şahî serhildan kirî û ji kême ser bora wan ji layekî ve û ji layê din ve bê piştevanîya hîzba Tude û Sovyeta bûne egera sernekeftina serhildana wan . piştî damezrandina komara millî ya Azirbaycanê , Neqîb Ebul Hesên û hevalên xwe çûne nav rêzên supayê Azirbaycanê. Piştî herdu komarên Azirbaycanê û Kurdistanê biryar day berevaniyê ji xwe neken dijî supayê Îranê bo egera hindê ku çend efser ji wan bi gehne hêzê Barzaniya , Ebul Hesên Tefrîşiyân di bîjît em deh kes bûyin û li naverasta meha kanûna êkê sala 1945ê bi rex Barzaniya ketin û di gel da jiyayîn û me pişkdarî di şerê dijî supayê Îranê vegeriya beref sinorê Îraqê da kir .

Piştî gehiştîne sinorê , efsera giftûgo di gel perpîrsên Îraqê kirin û xwe da dest wan bi hîvîya ku wek penaberên siyasî serederiyê di gel biken û bişên ji Îraqê derkevîne cihên wan bivên belê hukmeta Îraqê bê bextî di gel kir û bi rengê ne camêrane da ne dest rijêma Îranê .

Ebul Hesên bîranînên xwe li demê me behis jê kirî ni-

vêsi bûn û di kitêbekê da bi navê (Serhildana Efserên Xorasanê) belavkirbû û pêşkêşî keça xwe (Ferîde) kirbûn. Me navûnîşanên kitêbê kire (Barzanî xwe bi dest kesê ve bernadet) ku êke ji peyvên Barzaniyê nemir û nivîserê rêzdar Tefrîşîyan bi xwe ya tomarkirî. Ji bû serinc rakêşana xwendewarê Kurd me ev navûnîşane bi baştir zanî.

Şewket Şêx Yezdîn
14 yî / Tîşrîna diwê / 1996 ê
Pîrmam

Ji Çapa Êkemîn Ya Farisî ra
peyvek

Xwînerê rêzdar

Ev kitêpe behsê buyerên pêkînana pişkekê ji dîroka hevçerex ya welatê me diket , ez libeka biçuk bûm ji ke-ristê pêkînana wê . Li Gilavêja sala 1320 ⁽¹⁾ (*), li navenda şerê diwê ye cîhanê ez bûme efser . Û demildest hatime êxsîr kirin bi destê hêzên Sovyet û çend meha mame li zîndana (Eşiq Abad) . Min pişkdarî di serhildana efserên Xorasanê da kir . Û bûme efserê supayê millî ye Azir-bayicanê . Min pişkdarî di gel Barzaniya da kir di şerên dijî supyê Îranê . Li dawiya Axlêva 1356 ê bûme penaber li Îraqê û li Axlêva 1329 ê careka din vegeyriyame Îranê û ez li zîndanên cûda cûda gêram . Piştî Kudeta 28 î Xermanê ez dur êxistime gizîrta Xark . Şazde sal û çend meha

(1) Xwînerê rêzdarê Kurd dişên li du vê xîşteya xwarê dîroka zayînî bi roj û meh û sal bo xwe diyar biken .

1-Axlêve:(21 Adarê - 20 Nîsanê)	7- Rezber :(23 Eylolê - 22Tîşrîna 1ê)
2-Gulan:(21 Nîsanê - 21 Eyarê)	8-Kela rêzan:(23 Tîşrîna 1ê -21 Tîşrîna 2ê)
3-Cozerdan :(22 Eyarê - 21 Huzeyranê)	9-Sermawez :(22 Tîşrîna 2ê - 21 Kanuna 2ê)
4-Poşber:(22 Huzeyranê - 22 Temozê)	10 -Befiranbar :(22 Kanuna 1ê -20Kanuna 2ê)
5- Xermanan :(23 Temozê - 22 Abê)	11-Rêbendan :(21 Kanuna 2ê -19 Şubatê)
6- Gelawêj:(23 Abê - 22 Eylolê)	12- Reş meh :(20 Şubat - 20 Adar)

* Sala 1320 ê şemsî ku buyerê vê kitêbê têda dest pê diken , beramber sala 1940 ê zayînîye .

((Wergêr))

li wir mam . Paşî li Axlêva 1342 ê hatime azad kirin . Di kenalekê bertengda dê behsê wan buyer û dîtîn û bihîstina ewên biserê min hatîn û min guh lê bûyî kem .

Ez masîyeka biçuk bûm û vi berêt wî kenalî diketim û nihu jî ez yê `ecêb girtîme kanê çewa ez sax û zîndî mayime . Neşêm zanyarîyên berfireh û têr sebarewî çaxî binvîsim bê veqerme erşîf û jêder û serekaniya . Belê bi harîkariya hizr û bîrêt xwe min çî dîtîye , yan bihîstîye yan rol têde hebûye ji keça xwe vedigêrim . Piştî bîst û pênc salên xerîbîyê . Min keça xwe li sala 1350 yê li Berlîna rojhilat dît .

Hîvîdarim ev serhatîye , kujyekî ji dîroka welatê me ron ket û harîkariya hizr û bîrên wan tulaza biket ewên bi zîrekî xebatê diken ji bû paşerojeka ron ji welêt ra .

Ev buyere hemî di pirin ji mêranî û zîrekî û qorbanî danê, belê encamên xemgîn wê çendê îsbat diken ku werara komelê û gihurînê wê di girêdayne bi komeka yasayên rêk û pêk û rêkxistî ve û bi bizavên komelê ve, qorbanîyên kesê yan giropekî bê hebûna peywendîyêt mukim û şidyayî bi daxwazîyên milletî ve dê encamên ne bi dil hebin . Lew divêt her layek evê çendê ji bîrneket .

Ebul Hesên Tefrîştîyan
Gilavêj 1355

Pişka Êkê

**SERHILDANA
EFSERÊN XORASANÊ**

- Babê xweştivî çîrokê bêje !
- yê serçava , başe , hebû nebû ,
- ne ! min ew çîrok nevên , çîroka xwe bêje.
- ha te serhatiya jiyana min divêt , başe guh bidê.

Li 29/ Xermana /1320 ê ez bûme efsere , naverasta şere cîhanî yê diwê bû , ew çax bû yê welatê me ketiye jêr destê biyaniya <2> . êk ser cilkên efsere kirine ber min û ez hinartime deverên şer û pêkdadan lê hey da pişkdariyê di şerî da bikem . Rêka (Meşhed) kete ber min . wek xweya bûyî beroka şerî li wî demî li devera (Bacgîran û Serxes) bû . Supayê me çu berhingarî digel supayê Sovyet ne dikir li nîva rêkê vegeşîya ve .

Êk ji wan betaliyona kertê top xanê bû . Ez efsere top xanê bûm lew ya li bîra min roja çardê yan pazdeyi meha Gelavêjê bû , demê ew kert gehiştine kempa xwe . Wî demî jiyê min bîst û yek sal bû . Baştre ez bêjim ez (Nîşaporî) me , çinkû deyk û babên min û xizmên min li Nîşaporê bûn . Lew ez li ser rîya xwe çume Nîşaporê û deyka min ji şevêkê zêdetir neşîya min bibînît û ez vegeriya û min di got ez mirovekê bi mifa me bo welatê xwe yan bi kêmasî min wisa hizrdikir . Deyka min di tirsîya tiştek bi serê min bêt û di viya çend rojeka li cem bi mînim û belê ez bi eşiq derketim da xwe bi gehînme kertê

< 2 > Ev pişke zor ya dirêj bû , xwendevanê Kurd mifa jê wernedikir lew me kurt kir .

((Wergêr))

xwe li (Meşhed).

Li wir kes bi kesê nebû. Spêdê wek tiştêkê siroştî derê bazar û dukana vekirbûn . Belê her êkî gotba eve Ros hatin da derê dukana girin . Paşî piştî nîv se'etê da bêjin ew gotin direw bû da careka din dukana veke . Kes ne bû sergêrîya wê komela belingaz biketin û bitinê hukmetê hewl dida nanpêjî di vekirî bin , da nan bi dest xelkî bikevît . Demê ez çuyme kempê kes lê ne bû , çûme erkana dîsa ya vala bû . Bitinê du efsereñ vegeyriyayî yê wek min û efserekê inzîbata lêbûn . Efsereñ inzîbata bizaveka zor kir ku harîkariya me serbazên belavbûyin li bajêrî komket û bi her rengê bît vegeyriyayî ve ji bû parastina kempê , her di wan roja da gehiştê guhên me ku serokê betalîyunê (`Eqîd Lutfullah Efşar Oxli) berî betalîyonê yê gehiştî û piştî (48) se'eta xeber hat ku supayê Sovyet gehiştê (Meşhed). Serokê betalîyunê kete giftoguyê digelda û gotin em ne hatîne şerî digel hingû bikeyin me çî digel hingû nîne , em dostên Îranêyine û me çu digel supayê wê nîne û merema me ewe em Îranê ji cermana paqij bikeyin . Serkirdê top xanê bitnê mabû. ewjî demê supayê sor (Sovyet) hatî kertê xwe bidest ve berda . bi şev ferman dayê ku bi çîte erkana got :(Serçava) û em hemî komkirîn ji mera peyvî û got : (Eve dostên mene şerî dgel me na ken û dest li supayê me na den û dê li cihê xwe mînin . nubedar li kempê belavkirin û em digel xwe birîne (erkana) demê em gehiştîne ber derê erkana serbazên (Otumatîk) di dest da dewir li meda û beref jora erkana birîn . paşî got hingû îşev mêvanên me ne û dê di dixzmeta we

da bîn . Çil û heşt se'eta em li wir hêlayin . paşî em birîne
Ûtêla (Baxtir) ku wî demî mezntrîn Ûtêla (Meşhed) bû.

Nûbedar li her çar rexên ûtêlê danabûn , paşî gazî ser-
cem efsêrên supayî kirin da xwe pê bidene niyasîn , li dez-
gehên ragehandina Suvyetî da di gotin em dostîn ji bû
harîkariya hingu hatîne û dest li supayê hingu nadîn û di
vêt em jî harîkariya wan bikeyin . Lew çend efsêrên me
xwe da dest wan .

Otêl (Baxter) pir bibû û Otêleka din bi navê Otêla (millî)
hebû . Ewjî her wisa ya pir bû (196) sed û nut û şeş ef-
sêrên supayê Xorasanê li wir di girtibûn . Nêzîkî bîst roja
em li otêla mayin û paşî em ji otêlê siwarî otumbêlekê ki-
rin berev (Taşqaw) birîn . Demê em gehandîne (Taşqaw)
em di bê wire û dil şkestî buiyn alek ji zîndana Taşqaw bu
me vebirî û em kirîne têve . em nêzîkî (170) sed û heftê
kesa buyin . Girtina me nêzîkî (3) meh û nîva vekêşa . Li
(24) Gelavêjê em careka dî birine (Taşqawe) û paşî li 15 ê
yan li 16 ê meha Befranbarê em vegerandîne Îranê . Em
dayine destê parêzgarê Meşhed . Li wir daxaz ji me kir
cilkên sifîla bikeyne ber xwe. çunku hêsta cilkên leşkerî
di ber medabûn . Û bi çîne Tehran da xwe bi deyne niy-
asîn , em deh pazde roja li cem kes û karê xwe mayin û
paşî beref Tehranê birê ketîn . Her demê Tehran di hate
bîra min ez di giryam û ez bê hîvî di bûm , demê dîmenê
desgira min di hate pêş çavên min heku li ser rexê cadê ya
rawestiyaî demê em siwarî otumbêlê buyîn û çavên min
vê ketîn digrya û rondik wek taviyên baranên Biharê ji
çavên wê yên ciwan dibarîn wê rojê ji dilxwşiya wê min

bizav kir û destê xwe jêra bilind kir . Ew dîmen çu cara ji pêş çavên min ne di çu .

Piştî yazde roja min destê xêzana xwe girt û hatime Tehran . Nêzîkî sê meha li Tehran perinde bûm , wî demê hatîme Tehran . Ez efserê welatekî bûm ji layê sê supayên biyanî ve hatibû dagîrkin . Wî demî dinav cada da me efserên ros û Ingilîz û Emrîkî di dîtî û me xwe biçuk û sivik di dît . Da agadarî deng û basên welatê xwe bim min rojnama (Itîla'at) û her wisa rojnama (Îqdam) di xwend . Hinde cara babetên nû di nav rojnama da serinca min radikêşan û bi taybet giftûgûya dinav perlemanî da derûnê min hişyar dikir . Biryar bû wî demî lîwayekê li (Torbet Cam) pêk bînin belê piştî rezemendiya Sovyeta wergirin , belê hêşta ew biryar bitinê li ser kaxezê bûn û kar jêra ne hatibû kirin serkirde û efserên wê lîwayê damezrandin û biryar da her demê lîwa pêkhat biçin xwe bi Sovyeta bidene niyasîn û piştî çend meha lîwa (Torbet Cam) pêk hat û li meha Cozerdan (Cehzer) yan Poşbera 1321ê min dest bi karî kir . Serok erkanê wê lîwayê 'eqîdek bû bi navê (Yekrengiyan) û bingehê wî li Meşhadê bû . demê ez hatîme Meşhadê min xwe bi 'eqîdî da niyasîn û ji ber ku hêşta lîwa (Torbet Cam) dest bi karî ne bibû min daxwaz jê kir her li erkana karbikem piştî pêkînanana lîwa (Torbet cam) min heşt neh meha li wê lîwayê kar kir , paşî careka din hatime veguhastin bo fîrqa (28) li rojhilatî li Meşhad û kertekê top xanê di gelda bû û li dawîya sala 1321ê û serê sala 1322ê ez hatime damezrandin wek fermanê wî kertî . Li dawîya sala 1322ê binkê koltorî yê Îranê û sov-

yet (wiks) li Meşhed hate vekirin . serkirdê firqê rojekê li yana efseran . Li diwî heza xwe mizgînê da me ku her kesê hezbiket fêrî zimanê rosî bibît bila biçîte wî binkey û ez zor yê keyif xweş bûm . Li sala 1323ê (Rezim Ara) erkanî biryar da hindek guhurîna biket da hindek li Tehran bin û hindekên din li şar û sininura bimînin û ev kare bi pişt kêşanê bi cihanî .

Êk ji wan efserên veguhastin bo Meşhed (Raîd 'Elî Ekber Eskendanî) bû ku li kolîja efsera serkirdê tîpa me bû ya top xanê piştî rojekê ji gehîştina wî li meha Rezberê min ji nişkekê ve li cadê dît û sax û slamet yê derketî yê li otêla (Baxter) hatiye xwarê . Ji ber ku ez li bajêrî bûm û min xaniyekê mezin hebû . Min pêşinyar kir ku berwext bête mala min heta xaniyekî ji xwe ra peyda biket . Kêfa wî hat bi pêşinîyara min û her wê şevê min bire mala xwe. piştî şîv xwarnê me dest bi suhbetê kir û sebare hemî babeta em peyvîn . Min hest kir ku peyvên wî di cuda ne ji peyvên efserên din . Hêdî hêdî min hest kir ku hindek babetên nû yên di bêjît ku heta wê rojê biber guhê min ne ketibûn û min diviya zû divan babeta bi gehim û çendîn şeva li dû êk Maltiryalyef û Dîyalêktîk û Maltiryalizma dîrokî û bingehên komelnasiyê , zor bi kurtî bo min behis dikirin . Paşî min bi rengekê berfirehtir hindek babet sebare bingehên komelnasiyê xwandin . Şevê sebare Suvyeta pisyar ji min kir .

Min gotê : Hîvî darim ev şeva min guh li şkandina wan bibît û spêdê mirov pirjîne ser cada û ji welatê xwe derbêxin .

Got : Ev bûçonên te peywendî ya bi rabirdûy ve hey ji ber ku supayê Tirazî (Qeyserî) karên xirab kirbûn li Îranê û hêsta yê li bîra xelkî mayin , belê supayê Sor her di binyat da yê cûda ye ji supayê (Qeyserî) . Di bêjim vê suhbetê heta nîva şevê vekêşa û bê zariya min ji supayê Sor kêmtir lê hat û zor hatime gihurîn û keyfa min bi supayê Sor û Sovyeta hat û min hejê kirin . piştî çend şevka gote min : (Ez endamê Hîzba Tude me) û paşî gote min : (Te divêt bibîye endamê vê hîzbê) bê sê û du min pesindkir û got : (Pêtivî ne bû pişyarê ji min bi key te di şîya bikey , bê gu-man tu li kû re bû ez jî dê li wir bim) . Sebaret mercên hîzbayetiye axivt û paşî wî û (Perwîn Gunabadî) ez bi-jarekirim (Palawtim) û entêka hîzba Tude min îmzakir . berî hîngî min (Perwîn Gunabadî) di niyasî . Mamostaya Edebiyata bû li navinciya (Şah Riza) li (Meşhed) û wî demî rojname (Rastî) organa komîta herîmayetiya Hizba Tude bû li Xorasanê . Eskendanê got : Ew endamê komîta navêna Tude ye) min bihîst ku hindek efsera li kolîja efserî rêkxiraweka damezrandî navê wê bi dirostî li bîra min ne maye , di bît navê wê (Rêkxirawa Sîyonalîstên Îranê) bît di got (Arîyana) serokê wê rêkxirawê ye ku wî demî di gotinê (Minuçeherî) her wisa di gotn (Arîyana)faşîste û layengîra Cermenaye . Belê bi hizra min (Arîyana) faşîst ne bû . Reftar û peyvên wî bi rengê bûn ku lawên nasîyonal û wilat parêz li dor xwe komkirbûn û di gotin (Roz bê daniş , Murtezewî û Qazî Esedullah) efserên kolîja efserî hevbendên wî ne . Paşî her hemî bûne endamên hîzba Tude.

Eskendanî bi xwe jî li sala 1322ê û bi rêya (‘Eqîd Azer) î<3> bibû endamê hîzbê . (‘Eqîd Azer) mirovekê jêhatî bû li Firensa xwandibû , efsere top giravî bû li kolîja efseryê. em di şeyin bêjîn bîra markîsî di rîya (Azer) ra gehîştine nav supay. Azer û paşî Zorbê , Qazî Esedullah , Murtezewî , Resedî Î’tîmad , Hatemî û efsere wî ser demî yên ji kolîja efseryê derketin li dor xwe komkîrbûn

Eskendanî li meha Poşbera sala 1353ê hate veguhastin bo Meşhad , heta Xermana sala 1324ê ku serhildana efsere Xorasanê rêkxistî û bîst û yek efsere îrane nav hîzba Tude.

Wî demî hijmara wan gehîştibû (14) kesan . Eskendanî pêşinyar kir hilbijartinekê bi keyn da rêkxistina me ya dîmokratî bîst û hizib jî piştevanîyê lê biket . Rojek hate dest nîşankirin bo hilbijartinê . Sikirtêre komîta herêmeyetî ya hîzbê li Meşhad (Baqir ‘Elî) di kombona me da amadebû . Bi amadebûna wî Eskendanî hate dest bijîrkirin wek berpîrsê rêkxirawê û sê kesên din hatine hilbijartin bo desteka kargêrîyê .

Wî serdemî efsere bijare yên supay bi tiblên desta di hatine hijmartin : (Zorbî , Qazî Esedullah , Mortezewî , Resedî Î’tîmad û agahî û yên din hemî endamên hîzba Tude bûn . Her ew bûn li meha Xermana 1324ê li Tehran biryara serhildanê day . Wî demî bîra serhildanê di mejiyê

< 3 > Piştî buyerê Azîrbaycanê (‘Eqîd Azer) çû bû Suvyet û heta sala 1355 li wir ma û paş hate Îranê û piştî sal û nîva li meha Gelavêja 1357 li temenê heftê û sê salîyê da çû ber dilovanîya xwedê .

Eskendanî da gehiştibû li jêr kartêkirina kesayetiya (Tîtnuyi) da bo û digot :

- Rêber ew kese ewê wek Tîtnuyi . bi çîte çiya û hevala li dor xwe komket û bi zebrê çekî serkevît ne wek ewên li cada (Fîrdewsî) <4> li pişt mêza ronîştîn .

Eskendanî rêkxer û hizrevanekê paş bû , eger maba di şîya li paşerojê biba mirovekê zîrek û bi bizav diwan ro-jên Eskendanî serhildan rêk êxistî di hizra peyadakirina para û amîrên şerê partîzanî dikir û (3) ji endamên erkana hevalên me bûn . Eskendanî hevalê me (Molazimê Êkê Necdî) kire çavdêrê darayi . Pêş wext pîlan dana bo ku demê pare wergirtin li demê diyarkirî di filane kolanda bi çît û mirovekê siwarî payisiklekê dê bi dûv ra êt û mistekê dê li ser û çavên (Necdî) det û para revînît û bo rêkxistina me bet . Bi vî rengî bê çu axiftin bête ser rêkxistina me (sê hizar Tumen) moçê efsera pey dakirin . Li despêka şerî taiyrên tirombêla zor giran bi bûn , li binkê bar hilgirîya Tehran hindek tayere bo fîrqa Meşhed hinartbûn , ew tayîr berî bi gehne Meşhed li rêkê firutin û pare ketine destê me . Eskendanî bi xwe srokê barhilgirîya Meşhed bû di vîya ew tayîra wergirît û pisulên wergirtinê ji layê fîrqa ve pisulên wergirtinê ji layê kogayê jî ve hatibûne di-rosrtkirin. Eskendanî em şîret kirbûyn ku bi çî rêk bît em para peydakeyn çunku her dê rojek êt mifayî jê wergirîn û got : Berdewam mûçê mehekê wek yarmetî wergirin.

Li wî demî Eskendanî serhildan rêk di êxist , li Tehran jî hindek efsera di vîya bi serokatîya (‘Eqîd Azer) se-

<4> Wî demî baregayê hîzba Tude li cada Fîrdewsîbû li Tehran .

((Nivîser))

rhildaneka çekdarî û partîzanî li kojîyekê Îranê dirûstken . ji bû armancê ewan jî pilanek hebû belê ne gehîştibû qunaxa dumahîyê . ji bû bawerî pê înanana hizbê ewan di got hindek ji wan yêna aşkîra bûyîn û pêtivîye berî bêne girtin , bêne veguhastin bo cihekê emîn û hêmin hizbê jî birîyar da ewan binêrne deverên bakor da xwe veşêrin û karê hizbê bi ken . Bi vî rengî li meha Xermana 1324ê li geraceka cada (Nasir Xisro) otobîsek bi kirê girt û bi şevê hemî li mala Azer bi cilkên xwe ve lê siwar bûn û otobîs bo karekê taybetê xwe di çîte geracê. Efser di bînin xudanê geracê kete Telefon kirinê û paşî digel şûfêrî axift , ewan hizir kir ku Telefon bo supay ya kirî û hemî bi lez ji otobîsê hatine xwarê û bi pîya bazda û heta hindeka giyanê xwe jî di otobîsê da bi cih hêlan . Spêdê hindek her weku ne ba hafî û ne baran di çîne kempa serbazîya xwe û yêna din jî tirsîya bûn û bi dizî ji Tehran derketin .

Eskendanî bawerîya me hemîya îna bo ku ev serhildane ya pêtivîye û ya li kare , bi tinê du kes nebin di bê bawer û dij bûn . êk molazimê êkê (Seraf Zade) bû û yêna din milazimê diwê (Şehîd Nuranî)bû ku ez niha nizamim li kûvene.

Berî serhildanê , Eskendanî êk ji endamên komîta serhildanê (Neqîb Beram Daniş)hinartibû Tehranê bo peywendîkirinê di gel hizbê û Azer. Azer serhildan pesindkirbû (Behram Daniş) pilana serhildanê da bû vê da rizamendîya komîta navîn ya hizba Tude bo wergirî . di bêtîjî : (Kampexîş , Îrec , Eskenderî , Erdeşêr Awansîyan) hindeka serhildan pesindkir û hindek dij bûn . Belê rêkxirawa efserî û (Roz bêy qareman) serhildan ya pê pesind

bû . Li roja dawîyê ku daniş di vîya vegeŕîte Meşhed go-
tibû : (komîta navîn çî di gelda bît yan dij bît em dê her
karê xwe keyin) .

Kelûpel û amîrên serhildanê wek cilkên zivstanê , zem-
zemî , rext û fişek , xwarin û pêtivîyên din li mala `Eqîd
(Ebulqasim `Ezîmî).

- Li Azirbaycanê li sêdarê dan - komkîrbûn.

Ew şeva biriyar bû bi rê bikevîn . Erkê her kesekî pêştir
hatibû dîyar kirin. di vîya min ji çekê cem xwe - wî demî
ez serkirdê betalîyuneka serbixweya fîrqa heşta Xorasanê
bûm - (20) bîst tiveng , (10) deh şeş agir û hijmareka baş
ya gulla peydakem . Erkê Eskendanî amadekirina
kamîyuna bû . Di vîya wî çekî li du dor Lurîya û cêbekê
barkeiyên . Her wisa amîrên fîrqa ji kar bêxîn da li pey me
ne ên .

Şeva 25î Xermanê 1324ê bo berf Quçan birê ketîn û ef-
ser û (6) şeş serbaz . Li rêkê Me têla Telêgraf û Têlefona
li zor ciha biçand . giringtirîn bûyer li ser rêkê ji çek ki-
rina kempa (Mirawe Tepe) bû . (Mirawe Tepe) bajêrkeke
li nêzîk sinurê Suvyet . Eskendanî em raspardekîrbûiyn ku
eger cendirmeyek ya nûbedarek hate pêş bo rawestandina
kamîyuna bê pirs bidene ber gulla.

Belê çu karê wîsa ne hatine rêka me . bi tinê li (Bic-
nord) li dûy pilana em bi sanahî ji bajêrî derketîn û şeva
paştir gehiştîne (Mirawe Tepe) . Li dewr û berên bajêrî
me xwe parst û spêdê pilana ji çek kirina kempa (Mirawe
Tepe) bi sanahî bi dest me ve hat .

Serok erkanê sîyê yê fîrqa (Raîd Pîrzade) di gel me da

bû wî di zanî ku şandek ji Tehran bo pişknîna kempê dê êt û wî ev xebere pêş wext dabû kempa Mirawe Tepe . Li heman dem kempa Mirawe Tepe hatibû agedarkirin ku berî şandê pişknîne ji Tehran bi gehît dê şandek ji firqê çîte cem wan . Li Meşhed firmanek ji serkirdê kempa Mirawe Tepe ra amadekirbû û mor û îmza firqê lédabû dabûv Eskendanî di firmanê da raîd Pîrzade dest nîşankir bû wek serokê şandê pişknîna firqê .

Li nêzîk Mirawe Tepe Raîd Pîrzade , Neqîb Nedîm , Molazimê êkê Qemseryan û dû mirovên din bi navê şandê pişknîna firqê siwarî cêbê bibûn û pênc kesên din ji wan serbazên di gel me da bûn bi serokatiya molazimê êkê neçefî (Efserê Inzîbat) bibûne nubedarên wan . Bi vî rengî şandê pişknîna firqê çûne dinav Mirawe Tepe da .

Her li demê gehîştinê raîd Pîrzadey dest bi rexne û gazinda kir ji serokê kempê (molazimê êkê Fexran) . Piştî demakî ji pişknîne ew û serkirdê tîpê ladan û êkser firman dayê ku biçine binkê betalîyunê da xwe pê bidene nîyasîn. ew li cêbê siwar kirin û beref (Bicnurdîyan) hinartin ku em li nîva rêkê çaverêy wan bûyn û me girtin û gotine serbaz û karmendên siriyê ku şandê pişknîna Tehran yê bi rê ve têt û nêzîk dê gehît . Raîd Eskendanî digel çend kesanên din rêka Mirawe Tepe da ber xwe . Serbazên kempê li cem şandî gazindên xwe kirin ku demê xizmeta wan yê tevav bûy û ew zêdetir yên li vê kempê mayin . Serokê şandî raîd Eskendanê xwe dil teng û ture kir û firman derêxist ku serbaz bê rawestan beref Bicnûr bi kevne rê.

Bi tinê êk efser li kempê hêla . ew jî bi hêcetekê hinarte

cem me û me jî girt . Li dû pîlanê em digel hemî êxsîra beref Mirawe Tepe ketîne rê û li cihekê pîştir hatibû dîyar kirin rawestîyan û me şewer kir.

Hevalên me li Mirawe Tepe hemî çekê kempê li kamîyuna kirbû û beref layê me hatin . Vêca ji alê çekî ve me kêmasî ne bûn du reşaşên Birên yên sivik , (130) sed û sîh parçe çek , (3000) sê hizar Gulle , bijlî ewên ji Meşhed di gel xwe anîn.

Diyarkirina çarenivîsê her sê efserên êxsîr bo me giriftariyek bû . Me ne di zanî çî lê bikeyn hevaleyê me : Hisên fazilî , pêşinîyar kri ku her sê ka bi deyne ber gulla û bi kujîn û di got em giropekê şoreşgêrîn û di vêt reftarên me di şoreşgêrane bin . Bê goman kesê ji me ev gotine pe-sind nekir . Eskendanî di got : meric nîne karên dijwar û şoreşgêrane bi keyn belku divêt jîra ne karbikeyn . Li dawîyê me biryar da dûr bêxîn û berdeyn da li cihên me şareza nebin .

27ê Xermanê bû demê em gehîştîne (Kubnet Kawîs) li wir Suvyeta em rwestandîn. Eskendanî berî hîngê ferhengeka Farisî - Rosî peyîdakirbû , bi harîkarîya wê ferhengê şîya digel baxvît û bawerîyê pê bînit ku rêkê bi dene me beref (Gurgan) biçîn da Eskendanî li wêrê peywendî yê digel (Ehmed Qasimî) berpîrsê komîta herêmayetîya hizba Tude biket . Wisa pê di çû ku (Mampexîş) li Tehiran dîtibû û (Daniş) beref (Gurgan) hinartibû û daxaz ji (Ehmed Qasimî) kir bû da harîkarîya pêtivî ji mera biket . Bi şevê li daristanekê du kîlometra dûrî Gurgan û li nêzîk cadê em rawestaiyn spêdê Eskendanî çû

Gurgan . Demê vegeŕîyayî zor demar gîr bibû wisa diyar bû ku Qasimî gotibuyê : (Hingu ev kare bi xwe yê kirî û em di ser û berekê wisa da nînîn ku bi karîn serhildaneka çekdarî hîlbêxîn . Karê hingu dê hêcetê dete dojminî ku hêrşê bibene ser rêkxistinên hizbê . Em nikarîn bi çû renga nikarîn harîkarîya hingo bi keyn . Diyar bû ku Eskendanî peywendî bi Suvyeta kir bû û wan jî şîret kir bû xala li navbera (Konbet) û (Mirawe Tepe) û li wir çaverê bît . Li (Gurgan) şeş efserên din ku ji Tehran hatibûn û geŕiştibûne me . Ew bermaîyên wan efsera bûn ewên di vîya bi tevayî ji tehran bi revin , biserneketibûn û bi tinê tîrs li ser van şeşa hebû û bi dizî hatibûne bakor cem me êk ji wan (Eqîd Azer) bû ewên din jî : (Neqîb Resenê I'tîmad , Molazimê êkê Ebdul Huseyîn Agaghî , Mihemed Por Hormizan , Pizîşkîyan û weten Por . Evê dawîyê çû Suvyet û careka din vegeŕîya Îranê û çû jêr desthilatdarîya hukmetê . Hijmara me bibû (25) bîst û pênc efser û (6) serbaz me birîyar da wî cihê bo me xweyakirî . Li (Gunbet) careka din Suvyeta em gîrokirîn ji ber hindê da pisyara berpirsên xwe bi keyîn . piştî me bihna xwe vedayî û hindek ahên xwarnê kirîn û bi şevê em bi rê ketîn çûnke seqayê dunîyayê baştir bû .

Her wisa Eskendanî biryar da li (Gunbet) peywendîyê bi (Behleke) berpisê hizbê li wir bi ket , da pêkve bername û biryarên paşerojê danin.

Li (Gunbet) hindek cendirma xwe amadekirbû bo berhingarîya me û ev xebere wan efserên ahên xwarnê bo me peydadikirin anî bû . Belê Eskendanî yê bê minet bû

bawer ne fikir ku cendirme û nubedar bi wêrin xwe rast bi me bîne der . Cendirma berî hîngî peywendî bi Tehran kir bû Jeneral rokin (Erfe´) serokê erkana firman dabûyê ku pêşîya me bigirin . Bo serê her êkî ji me çend hizar Tu-men dana bûn .

Serokê Cendirmên (Gunbet) molazimê êkê (Husên) hemî cendirme û nubedarên wê deverê înbûne (Gunbet) da rêkê li me bigirin û ji alîyê dî ve raîd (Fîrazî) peywendî bi Eskendanî kir da vê kêşê bi aşî çareserken û rêzdar (Behleke) berpîrsê hizbê li (Gunbet) bo vê egerê hatûcû fikir . li vir ne çarim babetekê din bi bîr bînim : Wek xweya hemî kar û biryar bi rêka Eskendanî bi cih di hatin. belê bi hatina şeş efsera ji Tehran ku (´Eqîd Azer) êk ji wan bû divîya ewî serkirdayetî kirba ji ber ku ew berpîrsê rêkxistina supayî bû .

Belê ev kêşe bi şarezayî ji layê Eskendanî ve hate çareserkirin û li demê em li (Gunbet) ji bû bînan vedanê û peyda kirina ahêt xwarnê çaverêyî Suvyeta bûyin da delîva bi rê ketinê bo me xweya ken .

Eskendanê hemî heval komkîrin û got : Bi hatina (Heval Azer) karê min tamam bû di vêt em hemî guhdarîya wî bi keyin , belê çaktîre bi hîlbijartin bît . Belê Azer bersîva wî da û got : Ya çaktîr ewe heta dawîya serhildanê her Eskendanî rêber bît çunku wî ya kirî û efser baştir di wî digehin . belê her çewa bît piştî demekî êk û du nîyasî . hîlbijartin hatine kirin û Eskendanî bi pîranîya dengê bû rêberê serhildanê . Bi vê çendê cihê Eskendanî pitir mokim bû beramberî Azer .

Bo cara dawîyê se'et (5) pêncî piştî nîvro ya 29 / Xermanê / 1324ê em bi hemî kel û pel û amûrên xwe ve ji baxê kiştûkal - cihê bên vedana me bû - derketin û dengûbas ji nav bajêrî dihatin ku Cendirme û Polîs kes bi kesê nîne û Eskendanî vi ber karwanî ket û hemî şerker li cêbê siwar bûn û li rêkê em bûyne (5) pênc girop û her giropekî berpirsek bû dana bû . Eskendanî bijlî rêberê serhildanê bû , bepirsê giropekê jî bû . di wan rojan da sergêrîya karwanî di stuyê Eskendanî da bû . Belê da çi alozî û giriftarî di gurêda ne mînin û da zîrekî û ne tirsîya xwe xweya ket Eskendanî bi berî karwanî keft .

Cendirme û Polîsa li balexna bajêrvanîyê ku cada serekî bi rex ve di çû bi reşaş û tiveng bi Biwîsa me da bûn, li dawîyê min bihîst (120) sed û bîst kes bûn û du reşaşên Birên yên sivik di gel da bûn .

Li wî demî cêba Eskendanî gehiştîye nêzîkî bajêrvanîyê , êkser ji du lûlîyên birêna û sed û bîst tivenga agir bi ser cêbêda barî , ez di tirombêla diwê da bûm û min dît êkser cêb çû xwarê û di nav dukêlê wer bû . Vê dîyardê bitinê êk deqîqe kêşa û neferên dinav cêbê da hemî şehîd bûn ku heft kes bûn : raîd Eskendanî , molazimê êkê Necdî , molazimê êkê Şabazî , molazimê êkê Neceffî , molazimê diwê Mînayî û serbazên mukelef Musa Refî'î û Behlul li tenişt êk di agirê serhildaneka behlewanda belê ya ne ber wext hatine sotin . Paşî dengûbas hatin ku termên wan bi temamî yên helweşîyaîyn ji ber hindek Saku jî di nav cêbê da bûn û demê ba dihat Saku di hejandin û Cendirme di tirsîyan û dest rêj li cêbê dikir û bi vî rengî heta spêdê te-

rim di hatine gulle baran kirin û heta ji êk çûyîn.

Tirombêl êkser rawestan û em li beramberî bajêrvanîyê hatîne xwarê û li rexê cadê û paşî li ber dîwarên balexanên beramber , me xwe parast . Di tirombêla me da êkser molazimê êkê Ihsan birîndar bû em evên mayîn beramberî wan rawestîyayîn . Êk ji birîndarên me xwe gehande bin tirombêlekê û reşşeka Birên siwarkir û kete dest rêjê li beramber wan . Piştî zîyanên despêkê hîç zîyaneka din me ne bû me şîya çar kesa ji cendirma bi hingêvîn ku di pencereka balexanê da teqe li me dikir .

Şerî demekî vekêşa û êkser (Eqîd Azer) rêberî kire stuyê xwe û min hind dît yê li nîva cadê rawestîyayî û bi destî îşaretî didet ku bi dû bikevîn . Min hizir kir ku dê ji piştê ve hêrişê bete ser bajêrvanîyê eger delîve bo hilkevît . Li demê hindek hevalên me berhingarîya wan dikir , ez û çend kesanên dî li cadê derbazbûyîn û bi dû Azer ketîn , ew û du kesên birîndar mabûne li rexê cadê . hindekên din li nihumê duwê yê balexanê û li bin dîwara teqe li binkê Polîsan dikir û heta nîva şevê mabûn û paş li tarîyê xwe gehandibûne nav tirombêlê û şîyabûn hindek pare û hindek amûrên pêtivî derbaz biken û her êkî çarenivîsekê cuda bi serî hat û li dawîyê hindek gehîştine me .

Êk ji birîndara birayê min bû ewê dî Behram Daniş bû . Birîndar li piştê xwe kirin û birne kempa Suvyeta belê wernegirtin . Vêca bi neçarî birîndar li cihekê ji derveyî bajêrî veşartin , belê spêdê Cendirme bi ser me hilbûn û girtin û hinartine Tehran bijlî van dû kesa , sê efserên din jî birîndar bibûn : neqîb Behram Daniş , molazimê êkê

Husên Fazilî , molazimê diwê û Elî Sunaî , û çar serbaz jî : Mes´ud Tefrîşîyan , ´Elî Ekber Qiruhiş , ´Elî û Suq û Şahîn li cihîn cûda cûda heta gehiştîne (Şahrod) girtin û veguhastine girtîxana înzîbata li Tehran . Vêca bi vî awayî ew serhildana aza û zîrekane li (Xorasanê) serhildayî , piştî pênc roja li (Gunbet) di xwîna şehîdên xwe gevizî.

Demê em li dû Azer ji şerî derketîn em di gerim bûyîn ku rêkekê bibînîn da hêrişê bibeyîne ser binkê Polîsa û ji nişkekê ve bersiva wê şikandinê bideyîn , belê çend em ji qada şerî dûr diketîn hindî dî şûyînwarên şikandinê li me dîyar dibûn û wira me ya şerî di hate xwarê .

Ew dirbê li (Gunbet) ketî , em gêj kirbûyîn . Ji derveyî bajîrî , bi du kîlometra me li pişt girekî xwe veşart ku bi hizra me emê xwe di parêzîn , belê bi rastî karekê bê me´na bû . Çûnku kes li dû me ne dihat me jî ne di şîya çû bikeyîn li wir Azer got : Li vir çî bikeyîn , rabin da bi rê bikevîn . Ewên hatîne kuştin , hatine kuştin gelek dê birîndara jî girin . Divêt em bi zutirîn dem xwe bi cihakî ra bi gahînîn da bi şeyîn bi vê hijmara kêmberevanîyê jî xwe bi keyîn . Vêca qesta nav daristanekê li rexê rêkê kir li wir (Raîd Şîvaî) ku berpirsê darayî yê serhildanê bû nêzêkê şeş hizar Tumena vê bûn , got : Dur nîne em bi neçarî jêk veqetîyên , baştire em van para li ser xwe belavkeyîn. Her êkî ji me şeş sed Tumen gehiştîne. bi bê taqet û ne xweşî û wire ne mayî em bi rê ketîn . bi tinê yê bê taqet Azer bû . Belê her çewabî bi nemirî û nemayî û rûyî me xwe bi (Şapesind) ragehand . Li (Şapesind) jî binkeyekê Cendirma hebû , berî bi gehîne (Şapesind)

Azer pêşinyar kir ku seh û sîyê jê bi keyîn û egr hijmara Cendirma ya kêmbît , ji çek keyîn ji ber ku hêsta em ne gehîştbuyîne qonaxa kiryarê kes ne bû dij . Azer bi xwe çû seh û sîyê û hat û got bi tinê êk Cendirmê nivstî yê lê û êkê din jî yê nubetê lê di ket û pişinyara xwe dubare kir , belê em hemî bûyîne dij û me xwe ji binkê Cendirma dûr xist . Se'et nêzikî (12) diwazdeyî şevê bû em li rex daristana (Şapesind) rawestayîn û heta spêdê me nubet li xwe girt .

Azer nexşekêş û hesib nasekê baş bû . Çend cara çû bû (Turkman Sara) ji bû kirîna hespa û li wir yê şareza bû çû ser darekê û paş sehkirê rêkê li vir molazimê êkê (Por Hurmizan) berê xwe da me û got : (Hingu divêt em çî bikeyîn , bi van diwazde tivenga dê çî ji destê me êt . Eger pêkve bibîn dê pitir metirsî li ser me hebît û bi taybet ev tivenge bi kojêt me ne . Eve ez çûm) . Ev gotine kir û tivenga xwe havêt û bilozê serbazîyê ji ber xwe kir , û difna postala xwe birê û got : Ez dê çim peywendîyê bi hizbê kem . Bi xatira hewe û kete rê . axftin û reftarên Porhurmizan karekê xirab bi ser me da hêla .

Bi egerê tirsîyanê em ketîne dû Azer û çûyîne di nav daristaneka berfireh da li wir me pîçek hest bi înahîyê û tenahîyê kir daristanê nêzikî deh roja em dinav xwe da veşartîn . Li wî demî pîremêrekî ahên xwarnê bo me di înan . Her wisa Azerî çend cara hindek kar pê di spartin û carekê hinartibû (Gunbet) da zanîyariya sebarek kuştin û behs û xebêrin li wir ji mera bînît . Her li wî demî Azer ji bû harîkarîyê carekê çûbû kempa Suvyeta , belê gotibûyê

em hingu na nîyasîn û di vêt em pîsarê ji serkirdayetîya xwe bi keyn . Carekê jî me di vîya di nav daristanê ra xwe bi (Gurgan) ra bi gehînîn , belê em rojekê tamam di nav pûş û dexel û firehîya daristanê da winda bûyin . Azer daxaz ji wî pîremêrî kir - me navê wî ne di zanî - ku hindek cilkên Turkumana ji mera peyda biket da bi şeyîn bi wan cilka ji nav pûşê daristanê derkevîn . Şevêkê Azer ti-veng li cihekî veşartin û pîremêrî û hevalekê xwe cilkên Turkumana ji mera anîbûn . Pîremêr heta nêzîkî cadê di gel me hat û paşî xatira xwe ji me xwast û çû . Bi hizra min niho ew pîremêr ne maye , xwedê jê razî bît . Dîtina rêkê li (Turkuman Sara) ne bi sanahîye em danekê rojê her li wê deştê zivrîn û li dawîyê her gehîştîne wî cihê em jê çûyîn , wî demî (Neqîb Pizîşkîyan) pêşîra Azerî girt û çivîn danê û gotê : Eve çî ye ? hingo ev efsere înye vê bîyabanê (deştê) wek na'urê her di zivrînîn.

- Hejarî hêşta xwe hîsab di kir ku efsere - her dem du got : (Rêberê rêzdar di bînî te çî şaşî kir) . Belê Azer herdem yê li ser xwe bû di vîya karên bi mifa bi ket . Axftin hemî cara di gehîşte hindê ku ew gotin û peyv ên berê hemû neteweyî bûn . Li dawîyê (Raîd Şîvaî) sebir nema û kire hawar û got :

- (Hiş bin ! guneha Markis û Engils çî ye ! eger em di tîyur û rênmayên wan ne gehîn û bi şaşî bi kar bînîn .

Nêzîkî nîvro bû çar kesa dewre li me da û bi Turmumanî çend axftin di gel me kirin û wek diz û rêgira em gunehbarkirîn . Di bêjin li (Turkuman Sara) deng û bas zûtir ji Teliografê belavdibin . Xeberê çûna çend mirovekên

<5> Hewar wate (me'na) hube , zom .

bîyanî gehişyibû hemî ciha . Azer zimanê Turkumanî di zanî , gotê em kîne û kef lê kirin eger bêt û mûyîyek ji serê me bi kevît eve Suvyet dê babê wan îne der . Azer wira wan di zanî û ji ber hindê gotê eger hun me bi kehînine (Gurgan) dê du demanca deyîna hingo . Her çewa bît em veşartîn û xwarin ji mera anî .

Vegerîyan da êvarî bên me bi bene cihekê hêmin û rihet tir . Azer bo çavdêrê çû ser darekê û her êk ji me se'etekê nivist .

Êvarî hatin û çar hesab ji mera anîn û bi şevê em bi birîne nav zomeka revenda , belê demê demançên xwe wergirtîn lêdan û çûn . Piştî şîv xwarnê di nav wê zomê da daxaza (50) pênçî Tumena bo her êkê ji me kir bo gehandina (Gurgan) belê piştî wan pare wergirtîn em veguhastîne zomeka din . Di nav wê zomê da Azer hevaleyek peyîdakir û em spardîn û xwe ji me cuda kir . Li wir em şeş efser mabûyîn û her êkî bi rengekî xwe varî kir . Li vê zomê di vîya her çîroka berê dubare bi keyîn , belê me xwe ne da ber wî barî û tulazek razî bû bi (200) Tumena me heta ser cada Gurgan bi bet . Roja paştir nîva şevê em gehiştîne ser cadê . Careka dî (Raîd Pîrzade) ture bû piştî çûyîndan û hinde axiftinên kirêt û bê serûber derheqê Azer û Eskendanî kirîn di gel Raîd Şîvaî em hêlayîn û Raîd Şîvaî berê berpîrsê kempa (Sewzewar) bû nîyas li wir hebûn , biryar dabû pêkve xwe bi gehîne (Sewzewar) û li wir xwe veşêrîn û peywendîyê bi hîzbê bi keyîn . Ev kare kirin û paşî zivîrne cem me . (Pizîşkîyan) jî bi dûv serê xwe ket û got : Eve ez jî çûm , molazimê diwê (Da-

nayî) jî got : Eger bi tinê bi çîn baştire û xatir ji me xwast û bi dû serê xwe ket . Ez û molazimê êkê (Keyîhan) mayîne digel êk . me biryar da bi siwarî xwe bi gehînîne (Gurgan). Belê ji ber cilkêt me yêt diryayî û bê serûber çû şufêr ji mera ranewestan û ne çar bûyîn bi pîya ketîne rê .

Li daristanê Suvyeta dar li payîtnên hesip dikêşin bar dikirin . Min bi wan çend peyvên Rosî ewên di zanî min şîya êkî ji wan tê bi gehînim û digel rêk bi kevîm ku bi (20) Rîyala bo her êkî ji me siwar ken heta (Gurgan).

Nêzîkî se'et pêncî nîvro em gehîştîne (Gurgan) û meha Remezanê bû , wê rojê bi wî ser û sewdayî me ne şîya baregayê hîzba Tude bibînîn , me biryar da bi şevê li mizgeftêkê bi mînin û hêsta êk se'et mabû bo fitarê em çuyîne çayixanekê ya nîv vekirî da tiştêkî bi xweyn . Me biryar da wek şivan xwe bi deyine nîyasîn û bêjîne xelkî em hatîne vir da karekî ji xwe ra peyda bi keyîn . Ez wek (Nîşaporîya) di axiftim , min ew rol baş bi cih di îna û bo nimune mêz û kursî li çayxanê hebûn , belê em wek gundîya li ser 'erdî runiştîn û ketîne ser nan û penîr û çavexarnê . Li wî demî du Cendirme hatine çayxanê ji bû fitarekirnê . Bi dîtina wan zeraf li me çû , me ne şîya hizir bikeyîn ku rêka wan ya di vir ketî . Belê di ser hindê ra jî me xwe ne şepiland û li besivdana xwedanê çayxanê me got em gavanîn û hatîne vir ji bû peyda kirina karî . Êk ji Cendirma got : Çendî bi keyfî ! kar li kîrê heya ? xelkê vir di bê karin û bîst û çar se'eta paldene ber dîwara û Tirya kê dikêşin . Me wisa hizir dikir ku Cendirma di vêt bi vê rengî me xafilken û delîvekê bibînîn da me bigrin vêca

hosa em her bi ber êk ve di çûyîn . Em ji çayxanê dûr keftîn û me hizra dîtina çareyekê dikir . Hate bîra (Keyhan) ku keç meteka wî ya li (Gurgan) şû bi zelamekî kirî navê wî (‘Erebe) û dizanî ku mêrê keç meta wî dukandare. Her çewa bît me dukana wî dît paşî saxû selametîyê , du destên cilka bo me peyda kirin û bi şevê em birîne mala xwe û keç met bi dîtina wî zor şad û keyf xweş bû .

Spêdê xwedanê malê bi şerim ve daxaza lêborînê ji me kir û yê heq bû bi tirsît du mirovên qaçax di mala xwe ve bi hewînî . Maleka baş û paqij û xawên bû , belê piştî çend sala ji bû dîtina xizmekî ez çûme (Gurgan) min çend hewil da şûn pê û bîranînên xwe li bajêrî û çayixanê û mizgeftê bibînim . Ne min kes dît û ne min nav û nîşanên kesê zanîn.

Eger di sax bin xêr di bîranîna wan da bin û eger ne ma bin jî xwedê lê xweş bît .

Spêdê , binavê du qotabîyên kolîja Yasayê em siwarî tirombêla (Bendersa) bûyîn , me xwe diyar kir ku me divêt pişûya Havînê li ser lêva zeryayê bi borînîn . Li (Bendersa) Endazîyar (Daxte) berpîrsê hizbê bû , zû bi dest me ket . Wî em li mala kirêkarekî li (Bendersa) da veşartîn û raspardîne kirêkarekî ku li joreka darî digel dayika xwe di jîya . Piştî sê çar roja Suvyeta tirombêlek ji mera terxankir da me pê bi gehîne cihekê emîn û tena li (Turkuman sara) .

Piştî serhildana efserên Xorasanê . Çend efser li Tehran tengav bibûn û hatibûne girtin û hindekên dîjî di rijdbûn li

ser hindê ku bi gehne me . hizib ne çar bû me û efserên tirs li ser kombiket . Bo vê meremê zomên zuzanên (Suvyan) li nav bera (Gunbet û - Mirawe Tepe) ber çav kir bûn. Li wê zomê çi behs û xebar li wir sebarete supayê Îranê yan yê Suvyeta ne di hate bihîstin . Hizbê hemî efserên berze û belavbûyî li wir komkirin bi tirombêleka (Zîsî) em birîne wê zomê - tirombêl ya pir bû ji alifê hişk û em li ser alifî nivestbûyîn . Şufêrê tirombêlê serbezê supayê Sor bû . Turkumanekî rê nîşa dida . Berî bi gehîne (Zomêt) Suvyan , em li (Gunbet) birîne kempa Suvyeta û li wir raîdekê Suvyeta gazinde kirin û got : Çima hingu dest da vî karê ne yê dirost û du destên cilkên Suvyeta kirine ber me û em birîne kempa xwe li (Gunbet) . Demê gehiştin me dît em bi tinê nînîn . Deh pazde kesên dijî berî me gehiştibûn .

Ber bere hijmara me gehiştê çil kesa . Berî me Azer jî gehiştibû . Şeva duwê cilkên serbazên Suvyeta ji me wergirtin û cilkên me zivrandin û em hinartîne zomêt (Suvyan) û gotine me : Heta vir me hun anîn û karê me digel we bi dawî hat . Hingu çek yê heyî û pêtivîye hingu ageh ji xwe hebît) ew çekên Azer di pûşê daristanê da veşartîn digel xwe anî bûn . Ji bilî hindê her kesekî demanca xwe hebû.

Em runiştin û me lîjneyek bi navê (Komîta Supayê Millî) damezrandin û Azer bû serok û çend kesek - ji wane ez - bûyîne endamên komîtê . Me li zomêt (Suvyan) kempeka biçûk dirost kir . Karê me tunebû , ji bilî berevanîyê jixwe bi keyîn . (Ehmed Qasimî) berpisê rêx-

irawa hizbê li (Gurgan) ev çende ji mera gotibû , roja paştir hate (Suvyan) û got : Çaverêyî firmana hizbê bin . Bitinê mulet da me ku ew binkê biçûk yê li nêzik zoma (Suvyan) ji çek bi keyîn , ji ber tenahî û êmna hîya zomêt (Suvyan) . Belê got di vêt ew kar encam bi det bê xwîn rêtin . Serokê binkê Cendirma cêgirê efserekî bû bi navê (Keyanî) kê berî hîngê li pişka topxanê bû li ber destê hevalê me (neqîb Rezim Awer) piştî giftûgûyê digel (neqîb Rezem Awer) Cendirme bê rê bibûn û hatine cem me .Vêca bi wî awayî li navenda maha gelavêjê 1324ê em li zomêt (Suvyan) bine cih bûyîn . Her li wî demî Fîrqa Dîmokrata Azrbayicanê damezrabû êkemîn ragehandina fîrqa li roja sêyî Gelavêjê 1324ê li wir gehişe destêt me . desteka damezrînera fîrqa bûcûnên xwe di wê ragehandinê da xweya kirbûn . Ehmed Qasimî ew ragehandin ji mer şandibû .

Nêzikî bîst û pênc roja em li wir mayn heta şevê xeber da ye me ku xwe komkeyîn û amadebîn û bo çûnê . Nîva şevê bi harîkarîya layîteka destî , em sê çar kîlometra bi pîya çûyîn , li alekê (Tukuman sara) li piştîheka pûşî ku Suvyeta bo alifê hespên xwe dana bûn em kombûyîn . Li wir çend tirombêlekên Suvyeta li pişt pûşî rawestabûn . Raîdek ku berpîrsê wê pişkê bû , û farisî zan bû digel me axift û gazinde ji karê me yê ne dirost kirin û got bi revîna hewe ji nav rêzên supayî giringtirîn bingeh ji dest da û hun ne şên çû biken . Paşî got karwanekê bûş yê supayî yê bi rêkê ve ku (Feyîrozgû) yê hînantî bo girtina hingu . Ji ber hindê gîyanê hingu tirs ya li

ser û em ne çarîn hingu veguhêzîne cihekê dî .

Rojava roja paştir em bi rê keftîne ve û li cada destê çepê me lada û li sinorê (Estara) derbazbûyîn . Vêca bi vî awayî , li dawîya meha Gelavêjê li gundekî bi navê (Şa Olan) li nêzîk Baku bi rengê nîv girtî em vehewandîn . Sê mehên (Rezberî û Gelarêzan û Sermawezê) em li wir mayîn û bi rastî bi renekê rêzdarene em girtîn . Wek her cihekê dergeh lê hatîye girtin . Demê hindê kes piştî hindêk buyera bê kar di mînin , dikevne ser û stuyên êk û du û kula dilê xwe bo êkê û du di rêjin , li wir jî her wisa bû . Li despêkê pêleka dij ber beramberî Azer serhilda bû . (Danayê) berpîrsê serekî yê serhildana Xiriş (Bêber) paşî du berekîyê destpê kir . Ew bikir û vekêşî gehîşte lêkdanê û ewê rojê serokê gitrixanê ya mêhvanxanî (Xwe têkel dikir) . Raîdekî em hemî komkirîn û got : Hun mêvanên mene . Berjewendîya hingu ya di hindê da ku bo demekî bi renekê dostane li virîn û em çavdêrîya hingu bi keyîn . Me ne çar neken reftarê dij baramberî hingu bi kar bînin û bi keyne yasa supayî .

Pişka Diwê

FÎRQA
ĐÎMOKRATA AZIRBAYICANÊ

Di nav van behs û mil milanê da û pêk hatine vê , roj-ekê xeber hat ku serhildanek ya li Azirbayicanê rabûyî serokê kempê em bi vî xeberî agadar kirîn û em komkirîn û di nav peyîvên xwe da got : (Gelê Îranê yê rabûyî û despêka wê ya li Azirbayicanê serhildayî û demê milletî serhilda çû hêz ne şên rêkê lê bigirin û xelkî pêtiv bi supyî heyî , hîvîya min ewe ez zwî hingu li serokayetîya supayê millî yê Azirbayicanê bibînim . Ez yê pişt rastim bo rêveberîya supayê Azirbayicanê kesê dî nîne ji hewe pêvetir. Di vêt hûn êkemîn şana wî supayî dirostken û reberiya wê bi ken . Vegerîyan û hevrikî û mil milanê û pişikdarî di serhildana xelkî da dê dîrok hemî ronket . Piştî van gotina me çaverêyî vegerîyanê kir . Ew roj 21 / Sermawezê / bû û hêsta serhildana milletê Azirbayicanê bi ser neketibû. Li dawîya meha Gelarêzanê bû demê serê serhildanê xweya bûyî . Sovyeta bi şîreta Azer em kir bûyîne çend girov . Berî hemîya Azer digel heft kesên Azerî di zanî hînerîbûn bo rêberîyê û rê nîşanderîya fîdaîyan . Ez û bîst û du kesên din qolê diwê bûyîn . Erkê me damezrandîna êkemîn şana supayî bû .

Roja 10 / Befiranbarê em gehîştîne (Tevrîzê) û wî demî

serhildan serkeftibû . Li wir xanîyek ji mera amadekirbû.

Azer serokê giştî yê supayî bû roja diwê ji gehîştina me hat bixêrhatin bi me kir û me corekê cilka ji supayê Azirbayicanê ra pêşinîyar kir , piştî heşt yan deh roja cilik amadekirin û bo cara êkê me cilkê Yunîfurim yê supayê Azirbayicanê kirne ber xwe . Erkana supayê Azirbayicanê bi serokayetîya Azer damezra û ji alê hijmar û rêxistinê ve li dû hizir û bîrê Fîrqa Dîmokrat hatibûne damezrandin . Belê me xwe rêxist û rêveberîya (Serbazîyê) bi serokatîya (Raîd Şîvaî) damezra û me dest bi serbazgirtinê kir . Bo rêveberîya serbazgeha me mifa ji wan balxana wergirt ewên xwedanên wan revîn û ez bûme berpirsê sê sed û pêncî serbaza , min cilik kirine ber û cihê me bû xanîyekê axyekê ji ewên revîn . Me lez dikir da berî çejna Newroza 1325ê bişêyîn rêpîvaneka serbazî li meyidna Tevrîzê li bersingê (Pêşwarî) pêşkêşkeyn . Serbazên min jî digel tupên xwe da di wê rêpîvanê da pişkdarbin . Em qerdarên harîkarîya Sovyeta bûyîn ku me şîya di du meh nîva da supayekê rêxistî bînin meydana rêpêvanê .

Sovyeta harîkarîyeka karîger ji alîyê rêxistinê û fêrbûnê û meşqê ve ji mera kirbû . Li roja êkê serbazên Sovyeta çend gulle top li meydanê havêtin û serbazên me fêrî gulle havêtinê kirin . Berpisê kel û pela 'eqîdek bû biryarên mezaxtinên çekî û fişeka û mezaxtîyên di destê wî da bûn . Azer çû şîret karên Sovyet nebûn . Belê hemî pişkêt di şîretkar lê hebûn , ewjî efserên Azirbaycanî yê ser bi wan ve bûn . Hindeka ji wan wek me cilkên

Yunîfurim supayê Azirbayîcanê kirbûne ber xwe . Bo nimûne betaliyona ez jê berpirs (Fewca topxana serbixwe) yan bi gotina Azirbayicanîya (Pirîgad Tup Taporî) raydek û molazimek û heft heşt 'Erîfên ser bi supayê Sor ve di gel min da bûn û karê wan pitir layên fêrbûnê di girtin . Sovyeta (56) topên 75 milîm dijî tanka û (120) topên 405 milîm dijî balefira û çendîn gulle top û fîşek dabûne me . Bara pitir ji wan çeka Elmanî bûn û di şerî da dest bi supayê Sor ketibûn û pêtîvîyayetî bi fêrbûnê hebû heta bi zanin bi kar bînin .

Hindî ez agadar efserên supyê Sor dest li serokatîyê ne dida û hewil dida serokayetîya me binecih bibît , çû caran dest li karûbarên me ne dikir da serbilndîya me bişkênin , bo nimune rojekê êk ji wan rayda raporta pişka me da vi raydî , her çende ez neqîb bûn û ew ji min mestir bû belê req digel axift û gotê : şerim na keyî li pêş serkirdekî raportê di deye min , divîya me tê bi gahînin ku ew yên hatîn harkarîya me biken da supayê me rabîte ser pîya û paş me bi cih bihêlin . Her çewa bît em li pişkên xwe di bala dest bûyîn .

Hêza çekdarên Azirbayicanê çend cor hebûn , efser çar cor bûn . Li demê serhildanê hindek ji endamên fîrqa Dîmokrat yan rêberên sendîkayên Kirêkar û Cotîyara hindek ji xebat kerên digel wanda pişkdarî di serhildanê da kirbû . Wan bi xwe dereca efsera da bû xwe . Paşî ev derce ji layê fîrqê ve hatibû pesindkirin , belê ewan meşqa serbazîyê ne dîtibû . Bi rastî di serhildanê da bibûne efser. Ev efsere pêşmerge bûn .

Corekê dî yê efsera hebû ewjî berpirên hizbê bûn ku bi navê reberên siyasî yan berprsen kargêrî hinartibûne pişkên supayî û pila efserîyê dabû yê. Corê dî efserên derçûyên kolîja efserî ya nû hatîye damezrandin bûn .

Piştî serhildanê kolîja efserî li Azirbayicanê hatibû damezrandin û hijmareka xwîndikara di demê du meha da bi pila milazimê duwê yan sîyê derçûbûn . Corê dawayê em bûyîn ku bi pilên xwe di nav supayê Îranê da hatibûyîne di nav supayê Azirbayicanê . Em nêzîkî (70) heftê kesa bûyn û bi bûyîne stûna supayî . Bi vî awayî çar corê efsera li supayê Azirbayicanê xizmet dikir û têkhalî êk û du bibûn . Efserên pêşmerge dan bi kesê ne dikir û nazdarî dikirin û di got :

- Me hikumet bi zand û baskên xwe ya damezrandî û pile û derece jî me bi xwîne yê bi dest xwe ve anîn û di vêt em li pêşîya hemîya bîn , belê me xwe xwîndewar û xudan serbor di dît û ji wan şareza û zanatir ji bo rêveberina supa û hêzên çekdar . Gotinên wan bê nîzamî îna bû di nav supayî da û tirs peydakiribû .

Fîrqa Dîmokrat di gote me : (Efserên Faris - Faris efserler - vî babetî alozîyek êxistibû di nav efsera da ji ber ku ew ji supayê Îranê cuda bi bûn û êk cor ne bûn . Hindeka di serhildana Xorasanê da pişkdarî kir bû û hindekên dî jî ji Tehran hatibûne di nav supayê Azirbayicanê da . Corekê din jî di bê fikra sîyasî bûn , yan ji ber soza wan yan jî ji ber hindek egerên kesî mabûne li Azirbayicanê . Hindeka jî goman li ser hebû . Di vîya ev kawdane hatiba çareserkirin . Rojekê em hemî daxazkirîne yana efsera , li

wir rêzdar Pêşewerî , Bêriya û Kawîyan Wezîrên şerî amadebibûn . Kombûnê bi peyîva Pêşewerî destpê kirin û pêşinyarkir ku ew kêş (doz) her efser bi xwe bi awayekê dîmokratî çareserbiken . Belê efsera dengê xwe li êk û du bilind kir û kar gehişte hindê Pêşewerî civîn dane efserêkî . Li wî demî bi nezanîn yan bi nîyazên ne dirûst pirûpaginde dijî (Faris efserler) di hate belavkitin . Heta duberekî gehişte hindê ku hevalekê me (Raîd Sefwet) serkirdê kolîja Serbazîyê li cihê karê xwe hate koştin . Her wisa (Rayd Xel'et Berî) serkirdê betaliyona topxanê li pişt mêza karê xwe gulle baran kir . Belê bextê wî yê sipî û sawêlkî û neşarezaiya teqekerî gulleke çûn û pê wî birîndar bû . Li kirjîyeka husa kombûn hatekirin û efserên pêşmerge bi gefa û tund û tîjîyê bi dawî anî . Li dawîyê (Eqîd Penahîyan) ku li cihê Azer bibû serokê supayê Azirbayicanê pêşinyar kir yekbûna efserên supayî bidene lîjneyekê ji hindek efser û çend endamên komîta navîn ya fîrqê têda bin . Biryar li ser vê pêşinyarê hate kirin û bo demekê berwext kêşe di nav da neman . Blê delîva bicih înanê ne dayê .

Min xweya kirbû ku (Azer) li şûna (Penahîyan) bibû serokê erkana supayî . Azer li meha Gulana 1325ê lada bû û bi navê pêhinvedanê hinartibû alê dî yê sinorî . Dilê wî û Pêşewerî jêk mabû . Ew yê razî ne bû ji karê fîrqê di nav supayî da . Bê guman Sovyeta bi şîreta Pêşewerî ew bi rêz û hurmet birbû (Bako) . Çend meha li wir mabû , belê demê supayê Sovyeta axa Îranê bi cih hêlayî careka dî ew bi rêz û hurmet veğerand ve û Pêşewerî daxwaza

lêbûrînê jê kir sebarek ewa qewmî di navbera wan da . Li pêşîyê birine Wirmê û paşî birine Erdebîl . Belê demê supayê Îranê dest bi hêrişê kirî vegerandine Tewrêzê wek berpîrsê caran , belê mixabin delîve ne bû sebarek serketin û şikandina bi lez ya şoreşa Azirbayicanê gotin di zorin û min wek efsere boçûnên xwe hene . Boçûnê efserekê di kenalekê teng ra derbazbûyî . Bi boçûnê min malka serketina bi lez û her wisa şikestina bi lez ya şoreşa Dîmokrata Azirbayicanê harîkarî û yarmetîya supayê Sor bû yan rastir bêjim pişt bestin bi Fîrqa Dîmokrata Azirbayicanê bû.

Bi dostî û harîkarîya birayane ya Sovyeta bû . Bê goman dirûşim û daxwazên Fîrqa Dîmûkrata Azirbayicanê hemî di dirust û pêşkeftî bûn:

Azadîya dîmûkratî , Ziman , Qelem , Çand û Otûnomî di çarçûvê Îraneka serbixwe da . Sebarek daxwazên jîyara baş bo texa bin dest , gihurînên peywendîya di nav bera kirêkara û xwedan kara , axa û kirmanca . Cihê gil û gazindên hîc azadî xwazekî ne bûn . Belê ev dirûşim û daxwaz belav ne bibûn di nav milletî da . Bi dirêjîya sê çar maha ji pêk anîna Fîrqa Dîmokrata Azirbayicanê heta 21ê Sermaweza 1324ê roja serhildanê û serkitina fîrqa şîya sercam cemawerê kirêkar , Cotîyar , Bircîwazîyên biçûk û welat perwerên Azirbayicanê , ji bo şoreşeka millî û dîmokratî amadebiken ? raste berî damezrandina fîrqa , hindek kirêkar bi rêya hîzba Tude dikirn û hindek rêxirawên pirt û lawaz li hinde cihên Azirbayicanê damezrandibûn , belê bizavên ne di karî di demekê kurt da

civaka Fiyodal bi gihûrin beref bîr û hizreka nû biben bo şoreşgêrîyê û gihurîna binwaşên civakê . Di bît ji ber kawdanên ber wext û ew delîva hilketî ku mifayî ji supayê Sor li Îranê wergirin . Fîrqa Dîmokrata Azirbayicanê hatibête ser bawerîya bi lez dest bi serhildanê bi ken.

Bê goman supayê Sor pişkdarî di serhildanê da ne kirbû , belê berevanî û ji şoreşê li hemî ciha hest pê dikir. Her ev heste bû bûye egera hindê ku supayê Îranê li Tewrêzê û bajarên dî berevanî ji xwe nekirî . Her çewa bît serhildan serket û hikumeta millî ya Azirbayicanê damezra û li salekê kete rêkxistina binaxey wek : Belavkirina ´erdî , xomalî kirina hindek karxana , dest bi serdagirtina nehez û dûjminên şoreşê , pêkanîna supayê millî yê Azirbayicanê , danana Zankoya Tewrêzê û bi şev û roj kar dikirin ji bo xweşkerina rêk û banên Tewrêzê û qêrkirina wan ku heta niha jî zanko û qêrkirina cada hêşta bîranînên wî serdemî ne , belê di ser van hemî kara ra çima ne şîya bîr û hizrêt cemawerê rênçber bi bal xwe ve rakêştin ? pîtivîye eger û huyê binaxeyî yê pêkînana serhildanê û serkeftina wê bête ravekirin .

Li wî demî û evro jî egerê şikandina şoreşa Azirbayicanê vedigerîte nebûna beramberîya hêzîyê di nav bera empiryalîzmê û suşyalîzmê da û ne şarezayê di wî bîyavî da û serkeftina bi lez ya şoreşa Azirbayicanê ya millî her ji encamê harîkarîya berdewam ya soşyalîzmê bû . Belê demê ev harîkarîye nemayî , hikumeta millî ya Azirbayicanê helweşîya .

Ez bi çû renga dijî harîkarî di nav bera nasîyunalîzim û

serhildanên neteweyî yên azadî xwaz û bizavên kirêkarên cihanî û rêncbera da nînim û bi rişdî min bawerî ya pê hey , belê sîstemê êk parçeyî û cihanî yê gerwa gelên lawaz û rêncber li hemî kunc û qulackên dunyayê ya mêtî . Saw-êlkî ye eger em van milletan ji harîkarî ya êk û du melîl keyin (Heram keyin) . Belê rastire eger bêjîn ev harîkarîye her bû mukimkirina şoreşê ye di nav civakî da .

Bi gotineka din , yarmetî û piştevanî ya derve maka şoreşgêrîya navxwe mukim diket belê şoreş bi berhem na înit . Şoreşa millî û dîmokratî ya Azirbayicanê nimunê zîndî yê van tuxme piştevanî ya bû . Piştevanîya Êketîya Sovyet bo vê şoreşê pitir bû ji pişkdarîya xelkê rêncberê Azirbayicanê bi xwe . Maka serkeftin û şikandinê her di vê da bû . Hindî piştevanî hey bêhna şoreşê dihat û di çû belê demê piştevanî heftîye birîn şoreş helweşîya .

Piştî supayê Sor Azirbayican bi cih hêlayî , ew germatîya li despêkê heyî sar bû û giropêt nehez û dest bi dest bi xwe pîşandana kir û xweya bû ku şoreşa Azirbayicanê rihêt xwe kiwîr da ne hêlabûn û bi tinê Pêşewerî di gel rêzdarên : Qîyamî û Padgan û di gotin Îlhamî û Firîdun Îbrahîmî û hindekên dî ku ew demekê kêmbû bibûne endamên binkê hizrî yê firqê , bûn yê karê şoreşê dikirin .

Cuynekê dî jî hebûn (Întîhazî - dû rû) ketibûne dinav şoreşê da û çend dirûşmên li qalib day ji ber kir bûn û bi germî dest di qutan û vedgêran û bi hizra wan evene binwaşên şoreşgêrîyê , heta hindek cara Pêşewerî bi xwe jî hindek kiryarên seyir bi tayibet di nav supayî da di kirin .

Wisa diyar bû ku hêşta bawerî bi supayê rêkxistî nîne .
Tinê pûte bi cekdarên (Fîdaîyan) hebû çûnku di kaw-
danekê taybet da hatibûn û hindek karên şoreşê kir bûn .
Li bîra mine carekê Pêşewerî hate seredana kempê , li
demê seredana wî efsere nubedar mulazimê êkê (Dîyanet)
serperiştîya xwarnê li xwaringehê dikir . Pêşewerî hinarte
dû û rexne lê kirt ku çewa li pişt mêza xwe nîne . Efsere
nubedar jî bû ronkir ku nabî li pişt mêzê bît . Di vêt ser-
periştî û çabvdêriya hemî kara bi ket ji wan belavkirina
xwarnê ye . Pêşewerî ji (ezman dirêjîya) wî ture bû û fer-
man da ku bi qutin û lêden . Belê serbaz rawestan û ne
divîya li hevalê xwe bi den , belê firman da nubedar û
fîdaîyan ku bi dara li efsere navbirî bi den . Efsere ne
razîbûna xwe sebarêt vî karê Pêşewerî xweyakir û biryar
da çend se'eteka dest ji karî berden .

Belê paş zanî ev biryara wan di vî demê nazik da zîyane
bo supayê millî , ji ber hindê zû vejerîyane ve , belê her
nerazîbûna xwe dîyarkir .

Pêşewerî jî ji bû dilê efsere xweş bi ket , hindek şevên
Eyînî daxaz di kirine (Şagol) û sebarêt kawdanên şoreşê û
kawdanên dahatî û erkê hêzê çekdar ji wan ra di peyvî .

Li ber ronahîya peyvên Pêşewerî û zincîra buyarên wan
ronîştina ez gehîştîme encamê hindê ku peywendîyeka
baş di navbera Pêşewerî û hizba Tude da nîne . Li bîra
mine piştî hatina me bo Tewrêzê li êkemîn civata
êknîyasînê di gel Pêşewerî da , û digel bi xêrhatina me û
ronkirina helwîstê firqa dîmokrat got : Hizba Tude tinê
peyv û dirûşma di bêje , belê me dest yê daye çekê û karê

xwe bi cih anî . Li wî demî ev tuxme peyve sebareet hizba Tude ziringêneka ne xweş bûn li ber guhên min . Paşî hewl da me bikene endamên Fîrqa Dimokrata Azir-bayicanê , bi bê dengî me hemîya ev daxaze bi pişt guhî ve havêt û bi hizra min demara ne vîyana Pêşewerî bo Azer li vir despêkir . Deng bilindbûna Pêşewerî ji nişkekê ve digel efserekî li ronîştinekê da berî lêdana efserekî nûbedar û peywendîyên ne dostane di navbera fîrqa û efserekî hikumî di bît her di binwaş da av ji hindê vexwarbît . Paşî me zanî ku ji despêkê hizba Tude di gel hindê ne bû ku rêkxirawêt hozbî di nav Fîrqa Dîmokrat da bêne piştavtin û kiryarêt fîrqa yê paşî pê pesend ne bûn . Belê mecbor di bû bi her çar pîya li dûv wan karêt hatine kirin bi kevî.

Bi her awayekî bît , piştî derketina supayê sor , kiryarên şoreşgêrîyê ber bere paş ve çûn û mirovî di zanî ku kar na êne kirin ji bo parastina kiryarên şoreşgêrîyê , û bi hizra min ev karên berê jî hatîne kirin heta pileyeka bilind di zivîne ve bo gîyanê xwe peristinê . Hijmareka koçeran (muhaçîran) bibûne endam di Fîrqa Dîmokrat da û karên giring di destî da bûn : Wezîrê Berevanîyê , Serokê giştî yê Polîsa , Serokê Nubedara , Serokê Înzîbata , Serokê binkê Polîsa û hêş û hêş reftarên ven koçera her ji hatina wan bo xakê Îranê şupeka baş di hizra xelkî da nehêla bû bi taybet demê buyîne çekdar digel fîrqa bi dijwarî û bê sinc kardikirin - bi xeyala wan karên şoreşgêrî bûn - belê bi rastî pişkeka baş ya cemawerî li despêkê bi dil û gîyan digel fîrqa bûn .

Bêguman eve egerên serekî ne bûn , belku li Tewelêzê

hijmareka rikbera ku berî hîngî rênçber bûn û bi aşkira kombûn dikirin û rojekê hindeka li cadê dirûşmek di gotin :

- Ya şa son - wate : bijî .

Terefiroşekî jî ji êk jiwan pirsyar kir .

- Poldaş kîm Ya şa son - wate : kake kî bijî .

Ew jî bersiv da û got :

- Hele me'lom degil - wate hêşta ne hetîye zanîn .

Em zor têkelî xelkî ne di bûyn , belê car car demê di gel rênçberêkî yan kesaneke di peyvîn , ji axiftina me di zanî ku em Azirbayicanî nînîn , vêca reftarê wan di gel me xweştir lê dihat û bi aşkira di gotin her çewa bît em di şeyîn du peyva di gel hewe bi keyin , bi vî awayî nifrîn li efserên firqê û fidaîyan dikirin . Helbet hidek ji vane berjewendîyên wane ketibûne ber hêşên şoreşê , her çende em li kempê di mayîn û ji xelkî di dur bûyiîn , belê pîç pîç me ageh ji barê sîyasî hebû û di zanî ev kawdane zor dirêj nabin , hikumetek ne bû xelik bi ya xwe bizanît û li dû şîret û rênmayên wê bi çît . Bi taybet demê hatin û çûn di navbera Tehran û Tewrêzê da despêkirîn . (Mizefer Feyroz) cêgirê giştî yê hizba (Qiwam El-Seltene) hate Tewerêzê û Pêşewerî çû Tehran rîyeka aşî yê bo doza Azirbayicanê bibînin , belê xwe ya bû ku hindek kara yê serhildayî û me hay lê bû ku tiştek ji şoreşê ne maye .

Li bîra mine her di wan rojan da efserekê me difna xwe bi ser milkê xwe ve na û got : (bihna neftê ya ji milkên me dihêt) .

Bê guman em efser di sîyasetê da li pişt perda buyîn .

Me civat û kombûn ne bûn ta zanîyarî bi dest me bi kevin , tiştê me hay lê li ser binwaşê dîtinên me yê rojane bûn . Her çewa bît haya me ya giştî bû . Paş derkeft em zor di şaş ne bûyin û me kar dît yê gehiştîye kîrê . Diyar bû dan û standin ne gehiştîne hîc cihekî .

Hikumeta Îranê biryar ya dayî hêzeka leşkerî bi hinêrîte Azirbayicanê . Gelek kur û kombûn li bajarên cuda cuda yên Azirbayicanê di hatine bestin û bi aşkirayî xwe amad-edikirin bo berevanîyê , durşmê diyar (Olmek war - Dunmek yuxdir) wate : Mirin ya heyî zivîrîn nîne.

Bi lez hindêk hêzên supayê Azirbayicanê hinartine sinorî bo berevanîyê . Ew çek û kel û pelên Sovyetî bo supayê millî hêlayîn digel xwe birin , ji wan top bûn , mejî çîwar topên 75 mil yê çîyayî hebûn yê supayê Îranê bûn ket-îbune dest me , ez serkirdê wan topa bûm . (2) top bi serkirdayetîya Neqîb Hormizan me hinartine (Qaflanku) . (2) min digel xwe birine (Seqiz) di hawara hikmeta millî ya Kurdistanê . Mela Mistefa Barzanî berpirsê wî bereyî bû . Min top veguhastine gundê (Sera) sê kîlometra dûrî Seqiz bû.

Piştî me hêla bereyî dîtî , min top li cihekî ku bi ser Seqiz da biçin damezrandin û mayîne çaverê belê li çû bera serî dest pênekir . Bi tinê li demê veguhastina cihê hêza û parastina sengerê (Qaflanku) Raîd Qazî Esedullah şehîd bû - mirovekê aza û pir bawer bû hevalemê nêzîkî min bû . Me hemîya divîya zû tola wî vekeyin û di pişt rast bûyîn ji nubedarên xwe ku qorbanîya bi den , belê ji nişkekê ve hemî hîvîyên me di avê da çûn .

Şeva 21 Sermawezê bû bo serperîştîya erkên Lucistî ez çûme gundekî bi navê (Altuna Xwarê) ku binkê piştevanîya me li êk ji xanîyên wî gundî bû . Li wir ez mijulî xwandina namên ji mira hatîn bûm û xeber hat ku siwarek yê pisyara min di ket . Ew siwarji layê (‘Eqîd ‘Izet) - Serokê erkana Mela Mistefayî û ji efserên Kurdên Îraqê bû , paşî li Bexda li sêdarê da - nameyek ji mira înbû naveroka wê jî her pêk hatibû ji wê ragehandina bi nav û deng ewa hatîye belavkirin ji layê Fîrqa Dîmokrata Azirbayicanê ve , ku têda hatibûn ji bû dûrxistina şerê bira kujîyê birayare berevanîyê nekeyîn û ferman da bû supayê Azirbayicanê vegerîte kempa (Xuyê) .

‘Eqîd ‘Izeti di nama xwe da têbînîyek nivîsîbû :

(Berêz Sultan : Pêşewerî yê revî û rêberên fîrqa jî yên revîn, supayê hikumeta navendî yê hatîye di nav Tewrêzê da û piştî berê me jî heta Mîyandiwab ya girtî . Ji bo parastina piştî bereyî , hun herne (Bukan) beramberî Mîyandiwabê da bimezirin) ji nama wî min hest bi ser zivîrîne kir .

Hikumeta Azirbayicanê Raîd Pîrzade bo harîkarîya erkana Mela Mistefa Barzanî hinartibû (Sera) . Min biryar da peyîwendîyê pê bi kem da bi şem agadarîyeka hûr sebarete bereyî bizanim û bişeyîn pilaneka dirûst bo vekêşanê danîn min teterek hinarte layê mûlazimê êkê (Danayî) ku di sengerê da bû da topa komket û bête (Altona Xwarê) . Ez jî çûme (Sera) li wir min hindek ji efserên Azirbayicanê dîtin ewên bo harîkarîya bereyê Kurdistanî hatîn (Esxer Îhsanî) serkirdê fewca pîyade, (Mehmud

Tîwayî) berpîrsê dawîya bereyî . Min (Morteza Zêrbext) efsere esmanî li wir dîtin .

Yê ji hemîya pêkenîtir erkê (Zêrbext) bû , ku armanc ji hatina wî bo sehkirina ´erdî bû û paşî bi balefirê bêt bombaranket . Li Azirbayicanê bi tinê du balefir hebûn , ku rêzdarane Morteza Zêrbext û (´Elî Cudî) ji (erkê firînê beref Azadê) ji Teharn digel xwe anî bûn . Wan (Qelereşka) bumbe jî vê ne bûn . Pê di çu li asmanî naricûkêt destî havêtbane armancê xwe . Aşkîra bû ku (Pîrzade) srokê erkana bereyî , pêş hemîya binkê serkirdayetyê yê bi cih hêlayî . Siwarê maturekê ragehandinê biryara destberdanê ji berevenîyê gehandibû (Sera) . (Pîrzadê) rêzdar jî bo vavartina rastîyê ji şaşî siwarî pişt maturekê di bît belê paşî serê xwe li Sovyet înader.

Min pisyara (Ceneral ´Ezîzî) jê kir ku erkanê wî li Mîyandiwbê bûn belê kesê bersiv vê ne bû , paşî li Tewrêzê hate girtin û li sêdarêdan . Bi neçarî ez çûme layê ´eqêd ´Izet û gote min : (Bi rastî hemî rêberên Fîrqa Dîmokrat yê revîn û tiştek bi navê fîrqê li gurê nemaye . Supayê Îranê jî dê li van du sê rojan hemî Azirbayicanê dagîrket . Sebaret çarenivîsê xwe hun biryarekê bi den . ´Erdê hoza Barzan li vir nîne ku berevanîyê jê bi ket . Bi rastî em yê bi asmanî ve hatîne helawîstîn . Hun jî her wek me yê hatîne helawîstin . Hingu neşên xwe bi gehînine Tewrêzê nehezê şoreşê li rêkê her ne bît ji bo çekên hingu dê hewe dene ber gulla . Eger bi saxî jî bi gehne Tewrêzê , nuzanin dê li wir çî bi serê hingu hêt . Bi tinê erkê hingu parastina gîyanê xwe ye. em dê vegeîne

Mihabadê , hun jî bi dilê xwe ne , eger hez di ken digel me werin .

Min li dawîyê zanî ku Sovyeta Pêşewerî şîret kir bû ku dijî supayê Îranê ranewestît , hemî endamên komîta navîn ya Fîrqa Dîmokrat li sinorî derbazbibûn û li Sovyet bineh cih bûn.

Lipê daxaza (Azer) rêk dane efserên li Tewrêzê malên xwe derbazî Sovyetî biken . Paşî hêdî hêdî kar gehište hindê ku sinor li ber hemîya vekirin û pêzanîn gehiştin ku kempa (Erdewîl) bi hemî çekêt xwe ve yên derbazî layê dî yê sinorî bûyîn . Eger rêberên fîrqê ne ketibane di gêj-elukekê da û ne ketibane di leza rizgarkirina gîyanên xwe , di şîyan hemî pişkên supayî û fîdaîyan û kesên ji xwe di tirsîyan , kombiken û serferazî derbazbiken . Eger pêtivî bi şer û berevanîyê jî heba di şîyan zîyana (Qetil û `ama) sê rojîya xelkê bê gunehê Tewrêzê û bajêrên din kêmîr biken .

Ji bû parastina çek û pişkên xwe me biryar da biçîne Mehabadê ku hêştî rêberê Hikumeta Dîmokrata Kurdistanê (Qazî Mihemed) li wir bû .

Ew bajar ji mera bû avahîyekê tena û emîn . Biryar bû (Ihsan) bi betalîyuna xwe ve biçîte (Bukan) ku binkê ahên xwarna bereyî li wir bûn . Ahêt xwarnê ewên di nav ku-gayî da li tirombêlekê barkirin û di rêka bajêrkê (Borhan) beref Mihabadê înan . Di vîya ez jî topa li tirombêlê barkem û bi dû wan bi kevim . Ji ber ku me ji tirombêlekê zêdetir ne bûn , peyade bi dewara û li jêr çavdêriya ef-serekî di wê rêkê ra min hinartin . Barzanî jî bi pîya ji bû

parastinê li dû me ketine rê .

Demê Ihsan û efserên dî di çine (Bukan) ji bû barkirina kugayê . Xelik li dur komdibît û bi navê rizgarkirina wan çekî jê ve diken û piştî nîv se'etê efser vedigerin û şînwarên fewceka pênc sed kesî jî nemaye . Her serbazek yê li dûv serê xwe çûy . Her heft efserên digel fewcê : Ihsanî , Zêrbext , Tîwayî , Erteşiyar , Tewekulî , Esxerî û Nîkola Makarîyan demê van kawdana dibînin her bi tirombêla ahên xwarnê li zalgehê derbaz dibin û xwe digehînine Mehabadê .

Di wan sê çar mehên ez li Kurdistanê heta astekê baş ez li wira xelkî şarezabûm . Bi egera salên dirêj yên jîyana bindestîya Fîyudalê , vejeneka dij ya peyidakirî , ew zorkarîya axa bi ser wan da sepanî . Bê guman ew kesên damekê dirêj li jêr zorkarîya axa jîyayîn her delîveka bo hilkevît dê her wê zordarîyê di serê xelkekê dî da rêjin . Ew dilê pir ji zordarîya axa dê derêxin û rêjne ser serê wî xelkê bi kevîte bin destê wan . Xelkê bajêra di wisa ne bûn , heta astekê baş tuxme peywendîya azad bibûn û reyeke civakî û sîyasî li cem peydabibû . Ji zanîna wira wan herdem min di karî berka xwe ji avê bînime der . Berî bi çime nav her avahîyekî da êk yan du gullên topa bê armanç havêjim . Eger top jî digel minda ne ba , digel êkemîn gulla min bi hewyî ve peqand ba da keme qêrî û gazî vêca da hemî êne rayê û ewên berî nihu nan û hêk ji bihayê xwe zêdetir di firutine me , nihû hemî ahên xwarnê û pê xwer zû ji mera di anîn û pare jî wernedigirtin û li despêkê eger me bi xweşî û mirovayîni me daxaza tiştêkî jê

kirba da keyîsî li me bînin û daxaza çekê me ken . Bi tay-
ibet ev kawdane li Bukan yê zor bû . Tiştê serinc rakêş
ewe ku ew Kurdên betalîyuneka serbaza ji çek kirîn û ta-
lankirîn , her bi xwe berî nihu fîdaîyan yan pêşmergêt
Hikumeta Millî ya Kurdistanê bûn . Berî bi gehîne Bukan,
serpêhatîya betalîyuna Ihsanî û reftarê xelkî min ji ser-
bazên xwe ra behis kir û rastî jêra ruhî kirin ku eger em
hemî pêkve bîn dê tirsê hêrişê li ser me kêmtir bît . Çinku
em li kawdanên deverê di şareza nînin û eger bêt em
gîyanê xwe jî ji sermayê rizgar keyîn , em ji destê nij-
decîya rizgar na keyîn min soz da wan her bi gehîştina me
bo Mihabadê dê wan bi rê kem bê guman her min jî we-
kir. Biryarên min wan pesindkirin . Nêzikî nîva şevê bû
demê gehîştîne nav Bukan . Ji bîra min çû bêjim xelkê
Bukan sê efser bi navê : Raîd Xaksazî , Neqîb Zehrî û
Milazim Heqber - xapandibûn û bir bûne malên xwe bi
navê veşartinê , belê girtibûn bo hindê ku demê supayê
Îranê bêt da wan wek qurbanî pêşkêşken . da bi vî awayî
xwe ji guneha piştevanîya Hikumeta Millî ya Kurdistanê
bi şun . Di vê pişka bîrahatinên min da galek cara navê
(Ihsanî) hat . Wekî berî nihu min li (Gunbet) dît yê
birîndarbû hinarte Tehran , hemî efserên girtî yên se-
rhildana Xorasanê : Behram Daniş , Husên Fazilî û `Elî
Senaîl li Înzîbat xana navîn di girtibûn . Piştî da-
mezrandina Hikumeta Millî ya Azirbaycanê û li demê
dadgehkirinê ji zîndanê xwe qurtal kirbû hatibûne nav su-
payê Azirbaycanê . Pilana wan ji layê şehîdê qehreman
(Rozbî) hatibû danan û bi harîkarîya (Raîd Hemîd) bi cih

îna bûn . Raîd Hemîdî jî digel wan hatibû nav supayê Azirbaycanê . Ji ber hindê çar serbaz kirtbûn û heşt meha hukim kirbûn û piştî hukimê xwe bi dawî anî ji supayî derêxistin .

Da vegeerîne ser buyera :

(Raîd Celal) ku êk bû ji efserên Kurdên Îraqê û digel Barzanîya bû em şîret kirîn eger hatû Kurd nêzîkî hewe bûn bê rawestan dest rêjeka otumatîka li ber pîya bi ken her ji tirsandin û da wira serbaza danebezît . Belê demê min hest kirî ku du dilîya min ya bûye egera wêrana wan . Belê bêy guh li gefên min bigirin tirombêl û barên wan gemaro dan . Min jî bê rawestan dest rêjeka gula li pêt wan reşandin . Belê her li dû me di hatin . Reftarê wan çîrokek anî bîra min , ku min di kitêbên despêkê da xwandibûn . Di çaverê bûn em di teqne ra asê bibîn , da birjêne ser serê me , aşîqêt tivenga bûn .

Her çewa bît piştî sê rojên nexweş di nav sermayê û teqne da , em gehîştîne Mihabadê bê guman ne çar bûyîn li cihekî la çep yê rêkê topa bicih pêlîn , tirombêl di teqne ra asê bûn û ji cih ne livîn , ew serbazên bi siwarî di hatin gehîştîne cem me .

Roja 24ê yan 25î Sermaweza 1355ê bû em gehîştîne Mihabadê . Bê gîrûbûn em çûyîne dîdara Qazî Mihamed , belê li wir nebû , gotin yê çûye Miyandiwabê bo pêşwazîya supayî . Wezîrê Berevenîyê - Emîr Husên Xan - , got em jî nuzanîn dê çi keyîn belê bi bawerîya min mana hewe li Mihabadê baş nîne çûnku dûr nîne her demekî supa bi gehîte Mihabadê .

Bê guman em çaverêyî gehîştina supayî bûyîn . Her wisa hatina supayê Îranê bo Azirbayîcanê me dîtibû belê paş me zanî ku berî supa bi gehîte Tewrêzê bi sê roja li (Basmînc : gundeke li nêzîkî Tewrêzê) êwirbibûn û destê destgîz û kirêgirtî û nehezên şoreşê berdabûn , da her karê bi vêt digel xelkê bê kes û hejar yê Tewrêzê bi ken . Di wan sê rojan da xelkê Tewrêzê di komeka xwinê da gevizîn . Zelam di kuştin , afret di hetikandin , mal talan di kirin , agir bi xanîya vedna . Piştî sê roja supa bi serkeftin gehîşte nav Tewrêzê û ewa bi kirê girtîya ne hatîye kirin ewa bi xwe kir . Bîst û şeş kes ji efsera girtin û paşî di dadgeheka bazarî da bi kuştinê hukim kirin Ceneral Ebulqsim E'zemî , 'Eqîd Murtezewî , Raîd Qasimî Cewdet Agehî , Neqîb Xefarî û Ce'fer Sultanî , her (19) kes gulle barankirin . Firîdûn Ibrahîmî, Ramîn, Qulî Subhî û çend kesên din bi dar vekirin .

Paşî me zanî nêzîkî bîst hizar mirova bitinê li Tewrêzê şehîdkirin û her di wan roja da çîwar efser : Zehrî , Heqperist , Seqawî û Xaksarî ku xelkî li Bukan girtibûn û li Mihabadê gulle barankirin .

Şehîd zor bûn û bi rast û bawerîyeka mukim çûbûne nav şoreşa Azirbayîcanê da di vê rêkê da bi şên azadîyê li seranserî welatê xwe belavken . Bi dirêjîya dîroka nû ya welatê me milletê Azirbayîcanê berdewam pêşengê azadîya Îranê bû . Vê carê jî hîvî û xwezîya hemî azadîxwaza , her ew bû tîşkê run yê azadîyê li wir bi ser nahîyê bi ser hemî Îranê da belavket .

Mixabin di bîrhatineka xembar da û bi dehan hizar şehîd

tiştekekê dî li şûyn neman , bo ? min berî nihû behsê egera kir , eger ev serhildane li demê xwe û ji nav hinavên xelkê Azirbayîcanê hatiba . Hu bi sanahî kip û bê deng ne di bû. Eger piştevanîya hevalên wî layê sinorî jî digel da neba .

Piřka Siyê

BARZANÎ

Bingehê hoza yê li bakurê Îraqê , devereke sext û dijwar û girêdaye bi çîyayên sinorên Turkîya û Îranê ve .

Ji ber ku Barzanî di akincî ne li vê devera asê û dûr ji bingehên bajêrvanîyê her yê mayîn leş sax û bi hêz , ji alîyê tîtal û rewîştê ve hêj sincên babînîyê mayîne û di dûrin ji hemî karên pîs û xirap , ew sinc û karên di nav bajêra da , hêsta cihê xwe li wir ne dîtîye . Bi hizra min ew bisurmanên bi bîr û bawerin . serokê hozê herdem rêberê terîqetê ye û şêxatî pişt bo piştê her ya wê binemalê ye . Barzanîya pê wisa ye ku berê mirovekê xwedê nîyas (çak) hebû bi navê « Şêx Ehmed » herdem nubedarî û berevanî ji hozê kirîye . Serokên hozê yê nihu jî her nevîyên wî « Şêx Ehmed » ne .

Berdewam Barzanîya rikberî ya digel hikûmetên hemecor kirî û aştî û tenahî nedîtîye . Demekî digel Turka û demekî digel Êreba û cerekê jî digel Îranîya .

Sala 1936 ê zayînî , demê (Kemal Etaturk) xweyakirî ku dê doza Kurdî bi kuştin û bin birkirnê li (Diyarbakir) çareserket . Serokê vê hozê « Şêx Ebdulselam Barzanî » û çekdarên xwe bi merema harîkarîya Kurdên Turkîya hî-nartine wê deverê . Wek aşkiraye ku ew heta (Diyarbakir)

jî çûn , belê li wir şikestin . (Şêx Ebdulselam) bi xwe jî hate girtin û li sêdarê da . Barzanî jî vegeeriyane devera Barzan . <6>

Şêx Ehmed piştî birayê xwe Ebdulselam bû serokê hozê. Demê ez di nav wê hozê da li dawîya sala 1325ê hêsta cenabê wî serok bû . Barzanî çî dema ne bûyîne bende û kuleyên dewleta Îraqê . Piştî şerê diwê yê cîhanî û piştî şikestina wan li Turkîya , hikumeta Îraqê devera Barzan çendîn sala dagîrgir . <7>

Şêxên Barzan : Mela Mistefa , Şêx Mihemed Sedîq , birayên Şêx Ehmedin Şêx Silêman kurê Şêx Edulselame . Hikumeta Îranê girtin û li Besra û Kerkukê zîndan kirin û hindek jî bin çav kirin .

Siyaseta Ingilîzî li Îraqê ji bilî piştavaniya hikumeta navendî ew bû ku hêzên Fîyudal rakêşte bibal xwe ve bo mifa jê dîtinê li rojên wekî serhildana (Reşîd 'Alî) û êk ji wan hêza , hoza Barzan bû , harîkarîya Şêxê wan biken da ji zîndanê rizgar bibin û vegeerîne devera Barzan . Wî ser-

< 6 > Ev zanîyare di şaşin , ku Şêx EbdulSelamê Barzanî - wate : (Şêx EbdulSelamê diwê) birayê mizin yê Barzanîyê nemir bû .

Sala 1914 ê ji layê Osmanîya li Musil li sêdarê da . Çinku Şêx Ebdulselam li sala 1907ê dijî dagîrgerên Osmanîya ji bo wergirtina mafên milletê Kurd xebat dikir . Belê çûna şerkerê Barzanîya bo harîkarîya Kurdên serhildayî li Turkîya di nav bera salên 1917-1919 . Ew hêz bi serokayetîya Barzanîyê nemir bûn û di hewara Şêx Ebdulqadirê Nêrî û Şêx Se'îdê Pîran çûbûn . Careka dî jî şerkerên Barzanîya piştî serhildana êkê ya Barzan li sala 1932ê xwe ve kêşa û digel xêzan û malên xwe mişext bibûne Turkîya û demê salekê li wir man .

Mes'ud Barzanî : Barzan û Bizava Rizgarî Xwaza Kurd -

< 7 > Rastî ewe :

Piştî rawstana serhildana êkê ya Barzan (1931 - 1932) û çûna Barzanîya bo Turkîya . Ingilîzî û hikumeta Îraqê heta sala 1943ê devera Barzan êxistibû ➔

demî Ingilîzî bi şevê Mela Mistefayê Barzanî ji Kerkûk revand û hindek çek û fîşek danê . < 8 >

Piştî mela Mistefa vegeŕîya ye devera Barzan zelumên xwe komkirin û kete şerî digel hêzên dewleta Îraqê û ne çar kirin ku Şêxên Barzan ji zîndanê berden û vegeŕîne ve Barzan .

Hoza Barzan nêzikî hizar û pênsed şerkerên jêhatî û çist û xebatker hene . Mela Mistefa bi xwe pileyeka xwîndewarîya kilasîk ya baş ne bû , belê mirovekê têgehiştî ye û zimanê Farisî , Erebbî û Kurdî bi başî di zanîn û bi Turkî jî di peyvît . Zimanê Farisî ji (Gulistanê) yê fêrbûyî û bi wê dariştinê di axift .

Li bîra mine demê em li (Mihabadê) ji cem (Mîr Husên Xan) Wezîrê Berevanîyê yê Qazî Mihemed , derkeftîn , min Mela Mistefa dît wekî pêxemberekî di nav çekdarên xwe da rawesta bû , fîşek li ser wan belav dikirin û jêra di peyvî . Demê ez dîtîm bi begermî bi pişt min ve hat û berî hingî min dinasî û demê du dilî û peşemanîya min dîtî

➤ jêr deshelatdarîya xwe . Zorbeyî wî demî Barzanîyê nemir û xwedê jê razî Şêx Ehmedê Barzanî di zîndanê da bûn yan di desteser bûn .
< 8 > Nivîserî bi xwe jî wekî di kurte pêşekîya bo vê kitêbê nivîsî dan bi hindê didanit ku tinê pišta xwe bi bîrewerîyên xwe ve girêdaye bêy vegeŕîte ser erşîfî û belgenama û jêdera, ji ber hindê yê keftîye van xeletîyên mezin.

Rastîyeka aşkiraye ku Barzanîyê nemir li roja 12 / Temoza / 1943 li gel du ji hevalên xwe bi navê Mistefa Ebdulla û Silêman Sore ji Silêmanîyê (neku Kerkûkê - wekî nivîser dibêjît yên derkeftîn û ji rêya Kurdîstana Îranê beref Barzan hatîn û şoreşa beramber hukmeta Îraqê û supayê dagîrkerê Ingilîzî destpêkirî. Hemû jêder jî li ser hindê rêkdikevin ku Barzanîyê nemir bi hevkarîya hevalên xwe yên Kurdperwer û şoreşgêrên Kurd bi taybetî Xwedê jê razî Şêx Letîfê Şêx Mehmûdê Hefîd û xebatkerên parta Hîwa derkeftin û şoreşa Barzan 1943-1945ê hilkir, ew şoreşa li jêr pestana hukmeta Îraqê û Ingilîzî pêkve bi dawî hatî, Barzanî û şerkerên xwe û xêzanên wan hemû bi ➤

got : - (Ez Pêşewerî nînim , Penahîyan jî nînim , di demê aşîyê da serokê erkanê supayî bim û li demê şerî êk ser serê xwe li (Baku) bînme der . Ez û ev tivenge - tivengek jî di destî da bû - , heta ev tivaenge didestê min da bît ez xwedanê xwe me . Xizmetkarê hîç hêzekê û hikumetekê nînim , ne Ingilîz , ne Emrîka , ne Rosiya . Piştî em digel êk û du axfitîn , min hest kir ku ji alîyê siyasî ve ber çavên wî di ronin û got :

Eve kawdanên tayîbetî yên dunîyayê ne , Ros dê harîkarîya me ken , nihu wan li herêmê pêtivî bi meheye . Ji ber hindê em di şêyîn bo serferazîya Kurdisatê mifayî ji êk dûr bûna wan werbigrîn . Ez Kumunîst nînim . Fîyudal jî nînim , ez Dîmokratim .

Li cem wî peyva Dîmokrat taybetîya xwe hebû . Digel milletê xwe li ser êk sifre dironîştin , digel wan nan dixwar , digel wanda li sengera dinivist , lew Barzanîya ew xweş diviya . Her ew bes bû li hespî siwarbît , da pênc sed çekdar bê tirs û dû dilî da bi rex kevin . Demê firmana şerî di da pişt rast bû ku dê bicih hêt . Min bi çavên xwe

➔ pişt sînorî keftin û çûne digel Kurdên serhildanên Îranê, heta hindê ku roja Barzanî ji sînorî jî derbaz bûy balefirên Îraqê û Bîrîtanîya ser ji dû ve nekir û xêzan û zarokên wan bombebaran dikirin. Bo pêtir pêzanînan xwendekarê me dikarit li van jêderan binêrit :

*Berêz Mes'ûd Barzanî : Barzanî û bizava rizgarîxwaza Kurd (Şoreşa Barzan 1943-1945) çapa 1987.

*Necf Qolî Pisyan : Ji Mihabada xwînelo heta kinarên Arasî, wergêran bo Kurdî :Şewket Şêx Yezdîn (hejî gotinê ye bo cara êkê ev kitêbe li sala 1947 ê bi Farişî ya belav bûy, binêre rûpelê 44-46, çapa Kurdî)

*Nivîsîna Dr.Ismâîl Erdelan, û wergêran bo Kurdî : M.Qeredaxî :Barzan û nihênîyên wê , çapa Kurdî li sala 1959 ya belav bûy li perawêza rûpelê 122 , wergêr dibêjît : (di vê derbazbûna Mela Mistefay da, bi rastî supasîya Şêx Letîfê kurê Şêx Mehmudê mezin û gelek Kurdên bi şeref dikit ku hevakrîya wî kirîye) .

dît çewa li ser çîyayekî dirawesta û firman dida zelumên xwe û di got :

- Pênç mirov biçne serê vî çîyî , Omer tu û pênç mirovên dî herne serê çîyayê henê , Mûsa tu digel çar mirova herne ser çîyayê dî . Ev firmane êkser bi cih dikirin . Wî erd baş di nasî û zor çak mifa ji lemprên erdî werdigirt û biryar di da .

Kar bi zîrekî û zanîn dikir . Em çend mirovên pispor û teknîkî û xwîndewar bûyîn , belê piştî vekolîn û hûrbînê li nexşê erdî û giftûgûyê , eger me bi çakî jî birayar da ba hêšta biryara me wek biryara wî lê ne dihat . Wek min gotî wî şarezayîyeka baş di lemperêt erdî da hebû mifa jê werdigirt û paş wira serbazên dûjminî û ya çekdarên xwe di zanî . Te rastî divêt her çende nihênîya serketina şerên Mela Mistefayî heta pileyeka baş ya girêdayî bû bi azadîya zelumêt hoza wî ve . Belê li pêşîya azaya zelumên Barzanî jîrî û aqilmendiya Mela Mistefayî bi xwe jî bû ku dibû sermayê serketinê . Terazîya hêza xwe û zelumên xwe dizanî û li wî cihî zanîba li ser zal nabît bi dil xweşî xwe jê vedkêşa , belê kesê ne dişîya bêjît ji tirsaxwe jê vedkêşa , paş di zanî di çî demda dê hêrişê ket û li çî dem dê xwe vekêşit . Bi hatina dûmahîya şerê duwê yê cihanî . (wate li sala 1945ê). Ku hêšta hikumeta Îraqê bi dirûstî ne hatibû serxwe . Hoza Barzan hizir dikir dê biwan çekên didestên wanda şên Kurdistanê varî ken û hikumeteka serbixwe ya Kurdistanê damezrînin . Xelkê Kurdistanê çî li bajêra bin yan li gunda bin , dilê wan bi Kurdistanê geş dibû . Bêguman serferazîya Kurdistanê di bûcûnên wanda

têgehiştineka tayibet hebû û evîndarên vê çendê bûn .
Rojekê min ji xanedanekê wan pirsîyar kir : Erê merema
hingu ji azadîyê û serferazîya Kurdistanê çîye ? bersiv da
û got :

- Azadî ewe ez serbest bim pezê xwe li kur bi çerînim .
Bişêm rêcalê xwe bi her nirxekê û bi her kesekî bifroşim
û hikumeta navendî dest têwerdanê di karê minda neket .

Sanahî ye cemawerê akincî hest bi têkehiştineka dî se-
baret serferazîyê biken . Bi vî awayî , peyva azadîyê bê
huyîr tê bigehin , her ji zarokî yê di guhê wanda deng ve-
didet û hîvîya wan ewe ku rojek bê tîveng bikevîte di de-
stên wanda û di rêya serbexweya Kurdistanê da xebatê bi-
ken .

Bêguman Mela Mistefa û Şêx Ehmed me'na ser-
bexweyê ji vê hurtir dizanin . Her wisa dîroka jiyana Kurd
û Kurdistanê , li sinorên dî û hijmara wan li welatên din û
bajêrên cûda -cûda di zanin .

Serdemê hikumeta millî ya Azirbayîcanê damezrayî ,
Mela Mistefayî di got :

- Bitinê bi harîkarîya Sovyeta dişeyn Kurdistana êkgirtî û
serbixwe dirûst bikeyîn , çûnke ew mifay ji parçekirina
Kurdistanê nabînin . Beru vajî , mifayê wan ewe ku Kur-
dêt Îranê û Îraqê û Turkîya hikumetekê dabmezrînin . Bi
belkge digot :

- (Her demê parçe erdekî ji Ingilîz û Emrîkan rizgar
bikeyîn , dê lawaz tir lê ên . Sebaret ew welatên bi ku-
ledarên Ingilîz û Emrîka di zanînîn di got : (Demê ez li
Îraqê min xebat fikir ji bû damezrandina hikumeteka

Kurdî , min hewil dida digel Rosîya ku li Ormê bûn peywendîya girêdem . Min peyîwendî girêdan . Belê mixabin Ros mirovên rezîlin . Bi sanahî min ne dişîya bawerîya wan bînim , bo bawerî înanan wan di vîya ez kar bikem ku di şîyanên min da ne bûn . Ez xizmetkar yan destgîz nînim. Ez bi tinê xizmetkarê hoza Barzanim , xizmetkarê netewa xwe me (Kurdim) .

Belê di ser hindê ra jî şîya bû bawerîya Sovyeta bi xwe bînit . Hoza Barzan di şerî da digel hikumeta Îraqê şikestibû . Ji ber hindê ku li wî demê hindek ji supayê Ingilîzî bi harîkarîya balefirên (Harîginî) debara Barzan û Akre hêlabû û çiya di sutin û ji encamê hindê beref Îranê hatin û qesta hikumeta millî ya Kurdistanê kirin .

Li meha Gilavêja (1325) ê da ew roja Mela Mistefa Barzanî (niho bibû ceneral Barzanî) digel (60) zelumên Barzanî gehîştine serbazgeha Tefrêzê , înanbûn da xola top havtinê bibînin . Lawên xwîndewarî hey hinartine kolîja efserîyê û yê kêmîr hinartine amadeya supayî li Tewrêzê , serokê wan (60) şêst mirova (Raîd Nûrî) bû , ku êk bû ji efserên supayê Îraqê . Li wir min Mela Mistefa Barzanî nîyasî . Delîva xwandinê ji sê meha zêdetir bi dest wan ne ket û şerî di navbera supayê Îranê û Fîrqa Dîmokrata Azirbaycanê û Kurdistanê dest pêkir . Mela Mistefa dîsan hatibû Tewrêzê û mirovên xwe beref berê (Sara) nêzîk (Seqiz) birin .

Ew şeva em gehîştîne Mehabadê me Mela Mistefa dît ku bi gotina hevalemî min wek pêxemberekî zelumên xwe li dur xwe komkirbûn û fişek liser belav dikirin . Ewî

pêşinyarkir digel wanda bîn . Em dil rihet kirîn ku dinav wanda dê bi tenahî û îmnahyê beyne ser . Em jî qayîl bûyîn , bi şev beref (Nexede) ketûn rê . Belê berî bi rê bivevîn me serperîştîya hindêk serbaz û çekdarên Barzanîya kir li barkirin û helgirtina topa û roja paştir gehîştine me .

(Şino) wî demî hêş devereke tena bû , Barzanîya jî biryar dabû biçine wir . Şêx Ehmed pêş wext çûbû . Ev baje di kevîte sê kuca sinorê Îranê û Îraqê û Turkîya û supayê Îranê hêşt ne gehîştibû wî cihî ji ber xwe paristinê ji serma Zivistanê Barzanîya ew cih ji xwe ra dîtibû .

Supayê beramberî Barzanîya siyaseteka tayîbet hebû . Di kawedana da ne dişiya Barzanîya serkut biket . Bişerî da zîyaneka mezin det . Sebaret serkeftinê jî Barzanî Îranî nebûn , neçarbûn bi navê penabera wergirin û akincî ken yan vegevinê Îraqê , bi wê kirayê jî da ji xwe ra gîrûgirifta peydaken . Rêka dîjî ew bû yan bi kujin yan gemarubiken û bi zorî ji axa Îranê û beref îraqê palbiden . Diyar dibû ku supayê bi aqilmendî ev rêke girtibû . Supa taze hatibû Azirbaycanê û zor girift hebûn . Divîya digel paşmayên Fîrqa Dîmokrata Kurdistanê <9> êk labî . Li despêkê ne çar piştî berey safî biket û paşî sebaret Barzanîya bi kefte giftûgûyê . Em taze li (Nexede) ve hewya bûyn - bingehê hoza Qerepayax - . (Nexde) dikevîte ser rîya Mihabad û Şinoyê , (Eqîd Xefarî) demrastê supayî . Ji bu giftûgûyê hate (Nexede) û Mela Mistefa ji bu giftûgûyê daxwaz kire (Tehran) . Daxwaza wî pesin kir piştî rizamendîya Şêx Ehmedî wergirtî . Mela Mistefa digel du sê hevbendên xwe ji efserên Îraqê rêka Tehran da

< 9 > Merem jê Hizba Dîmokrata Kurdistanê Îranê ye . (wergêr)

ber xwe . Demê Mela Mistefa gehiştiye Mehabadê supay girtibû . (‘Eqîd Hemayunî) bibû serokê supay yê hatîya hinartin bo Kurdistanê . Ew yê mijulî rêkxistineka xwe pîşandaneka supay bû ewî li layekî xwepîşandan didît û li layekê dî Mela Mistefa û Qazî Mihemed ew xwepîşandan didît û paş bo me behsê vê xwepûşandanê û seredana Tehran kir .

Bi balefirê Mela Mistefa û hevalên wî veguhastine Tehran û nêzîkî bîst roja li wir çavpêketin digel berpirsên hikumetê kirin . Hikumetê di vîya bi aştî çekî ji Barzanîya veket û li devera Hemedanê wek penaber akincî bi ken . Hikumet ya amadebû ew kesên li Îraqê hukim li ser heyî wek penaberên sîyasî werbigrît , erdî û sermayekî jî bêxte ber destê wan da zelumên hozê bi çandinê ve mijul ket .

Mela Mistefayî wisa xwe diyar kir ku neven çû şera digel dewleta Îranê biket . Li vir me ax nîne berevanîyê jê bekeyîn , me dûjminatî digel kesê nîne heta çekî beramber wî hilgirîn vêre axa Îranê ye û her rojek dê êt supayê Îranê erdê xwe bigrît û me jê derbêxît . Tenê me êk rê heye ew jî delîvê bidene me heta serma ne mînît , paşî jin û zaro û pîremêra pinêrîne Îraqê û em jî qesta Sovyet bikeyîn , heta delîveka dî hilkevît û vegeirîne Îraqê û xebatê ji bo armancên xwe bikeyîn . Her li wî demî got : (Sovyet jî cihê me nîne) . Sebaret hikumeta Sovyet peyva (Rezîl) bi kar di anî û di got : (Her kes li wir karbiket dê nanî xwet , belê ew Şêxên berî nihu nanê destê xelkî di xwar , ew welat ji wan cihekê baş nîne . Belê bo me rihetrîn cih ku bişêyîn çekê xwe bi parêzîn heta delîveka dî hilkevît û mi-

fay jê wergirîn û bi karbînîn ji bo serbexweya Kurdistanê , lew pêtivîye biçîne wî cihê) .

Sebarete seredane xwe bo Teharn Mela Mistefayî ji mera vedgêra û di got : (Em birîne fîrqa " Du Qesir " li wir em mêvan kirîn û min çavpêketin digel << Qewam û Liseltene û Rezim Ara >> kirin . Rezim Ara zor yê aqilmende , Qewam û Liseltene mirovekê xwe û kursî perist bû . digel Padşahê hingu jî peyîvîm) . Her wisa bi axiftinên xwe yê tayibet di got :

- (Rojekê legenek dana ser serê min , bayimbaxek di stuyê minda girêda , panturekê rêk û pêk bo min kirî , supayî pare dabunê da bo min bikrin , belê 'Eaqîd Xefarî yê çepel di vîya para bi xut û kevne cilkêt xwe bikete ber min . Bo min panturekê kevin ya nû hîç ferqek ne bû , belê min viya têbigehînim raste em xelkê çiyay ne belê em di hemî tiştê digehîn , min gotê :

- ('Eqîdê rêzdar , şerme bo dewleteka wek Îranê bi hemî dîroka xwe ve , cilkên kevin bi kete ber mêvanên xwe) .

Êkser ez birme kugayekê û got: (Her çi te bi vêt hilgire ! ev panturê di pê min her min yê ji vêrê hilgirtî) paş ez birme kûcka şahî (Padşahî) li saluna çaverîya şahî hemî bi îşareta di peyivîn û berdewam di gotin Hûs Hûs û dergeh nîşa min dida . Min gotê babu her weku ezman di devê hewe da nîne , boçî hûn hûsa lalbûn û her Hûs Hûsa hewe ye . Çima îşareta di ken . Hewe çi di vêt bêjin , bi dirûstî bêjin , dîsa her ew bi îşareta di gel min di axiftin . Min dizanî ew çi di bêjin , belê min di viya bi peyvin . Ê başe Şah jî her mirove . Paşî dergeh vekir û min dît Şah

yê rûniştîye , çûme jûr û min silav kirê . Cih nîşa minda û rûniştîme ser kursîkekê , du se'eta digel Şahê hingu axftim , zor keyfa min pê hat . Piştî du se'eta min viya rabim, got : rûne , min gotê careka dî ez ranabim heta hun ne bêjin: careka dî ez pêve çûm . Şah sebarek akincîkirina me li devereka Îranê axift : min bersiv da -

- Bi xwedê hun zor di dest firehin û nan dehin , hemî pêşinyarên hingu bi dilê minin , belê divêt Şêx Ehmed biryarê bi det . Ew serokê hozê ye . Sebarek hewe efsera jî Şahê got bi denev me . Min gotê

- (Me ew ne girtîne heta bideyinef hingu . Ew şeş efsere cihêlin ji deh kesa (Em şeş efsere resmî yê supay bûyn) . Temenê wan hemîya na gehîte sed sala li cihê wan şeş cihêla , ez dê hejde cihêla demef hingu . Binemala min û Şêx Ehmed û birayên min hejde cihêl yê heyin , hemî ji lawên kukin . Li şûna wan şeş cihêla ez dê wan demef hingu . Belê , me nevêt ew şanzî û serferazîya Şêxên Barzan heta niha bo me bicih hêlay xirab keyn û nifrîn û civîna bixwe û Barzan bikirîn) .

Bi kurtî li Tehran pêşinyarkir ku me li devereka nêzîk hemedan akincî biken . Mela Mistefa razî bibû û eger hatiba û Şêx Ehmed jî razî biba da piştî şikandina seqayê sermayê da veguhastin dest pêket , biryar bû li cihê her kamîyuneka çend malên Barzanîya piştî çek jê tete vekirin , bir bane wê cihê dest nîşankirî .

Bo runkirina vê razî bûnê di got :

- Eger ez razî nebibam ez bernedidam .

Li Tehran Mela Mistefa bo dîtîne birbû kargeha çekî ,

kugaya çekî û avahîyê Padşahî , hêza esmanî û kolîja efseran . Wî bi xwe vedgêra û di got :

Ew roja ez birîme kolîja efseran min gote Rezim Arayî :
- Bi xwedê Ceneral ez ji vî supay bi şîyan û çekî tursîyam, Belê divêt hoza Barzan jê bitsît . Ew jî ji vî hemî çekî natirsin . Wan êk tiveng û parîyekê nanî yê hey û li serê çiyayekî dijîn .

Her wisa di got :

- Divîya wî çekî hemî yê bêxine ber çavên min . Min jî bi vî awayî bersiva wan da .

Li nîva diwê ya meha Befranbarê . Mela Mistefa Barzanî ji Tehran vegeşîya ve . Peywendîya Mela Mistefayî digel çend efsreka zor ya baş bû . Hest dikir ku em baştir di peyvên wî di gehîn .

Serokatîya Şêx Ehmed û şêxên dî yên Barzan serokatîyeka fiyudal û bi zend û baska nebû . Bi rastî ji layê mezhebî ve bawerî bi Şêx Ehmedî hebû , ew bi rêberê dînî û cih nişînî û demrastê Şêxên Barzan di hate niyasîn . Bi rastî Şêxê Barzan sîmbulê bawerî pêkerê mezhebî yê hoza Barzan bû .

Mela Mistefayî digot :

- (Vegeşîyana me bo Barzan di vêt çekî danîn . Eger mejî çek didestîda nebît dê bîne mirovên lawaz û bê desthelat û wî demî dê xelik birayrê det .

Berdewam Mela Mistefayî di got :

- Hindî çek didestê mirovî da bît , mirov xwedanê birayara xweye , belê demê çek dana ew dê biryarê den . Mirov jî dê ne çar bît bo wê biryarê her çend jî ya te'îl û

dijwarbît millêt xwe bo bi çemînit . Di hoza Barzan da zor kes yêt heyîn nevên çekî ji dest biden bi tayibet ku sed û bîst mirovên heyin li Îraqê fermana sêdaredana wan ya heyi .

Mela Mistefayi bi tinê Sovyet didana cihekê rihet û hêmin û di vîya bo demekê berwext biçîtê heta delîveka dî bo hilkevît û vegeŕîte Îraqê û xebatê biket ji bo damezrandina dewleta Kurdistanê ,

Ewî digot :

Ez Komunîst nînim . Keyfa min jî bi Komunîsta nayêt , ez Dîmokratim û hez dikem digel milletê xwe da bi aşî û tenahî û wek hevî bijîm û bo min hilkevît alayê Kurdistanê li xaleka Kurdistanê hildem , vêca ew xal li Îraqê , Îranê yan Turkîya bît bi min hîç ferq û cudahîyek nîne .

Berî nihu min gotibû nîva diwê ji meha Befarnberê bû demê Mela Mistefa ji Tehran vegeŕîyaye ve . Heta piştî mehekê jî ji vegeŕîyana wî peywendîyên hoza Barzan û hikmeta Îranê di baş bûn . Bitinê barê luryekê genim bo hinart , belê ji ber sermayê û giftûgûyê digel Şêxên Barzan veguhastina xêzanên Barzanîya bo hemedan gîrugir . Piştî mehekê supa ji teslîm bûna Barzanîya bê hîvî bû , vêca kete komkirin û hinartina hêzên supay bo dewruberên deverên Barzanî lê di akincî û xwe amadekir bo lêdana wan . Barzanîya jî xwe komdikir li Mergewerê . Berî behsê xwe amadekirina her du la bikem û sebare de-spêkirina şerî û serbûra xwe û wî demê em di çî kawdan da bûyn dê axvim .

Ez û Reîs Dana piştî em ji Mihabadê gehiştîne Bar-

zanîya û me biryar day digel wan da bîn me serperîştîya hindek serbaz û mirovên Barzanî dikir li veguhastina topa û beref Nexede di çûyîn .

Şeş efserên wê fewca li Bokan bo hindê gehîştibûne Mihabadê û peywendî digel Qazî Mihemed kir bû û beref Wirmê ketibûne rê bi hîvîya çûna Sovyet , belê demê nêzêkî wirmê bûyn zanî ya ketîye desê dujminên firqê , lew her li wir vegeyane (Nexedê) û se'et heştî şev gehîştin û çubûne çayxanekê , her li wî demê hêzeka Barzanîya jî bi serokatîya Şêx Mihemed Sedîq (Êk ji birayên Şêx Ehmed) û gizîrekî bang hildêra û di got :

- (Ferman fermana Şêx Sedîq Barzanîye , piştî se'et neh hatûçu qedexeye) .

Her şeş efsera piştî şîv xwarî her li wê çayxanê nivstibûn û ne dizanî ku li Nexede du hêzên desthelat yêt heyn : Barzanî - Qerepapax .

Qerepapax hozeka Turk zimanin û gizîrtekê li Kurdisanê di jîn li navbera Mihabadê û Wirmê . Ew dever bi navê (Suldiz) tête nîyasîn û bingehê wê deverê Nexedeye. Wî demê serokê hozê kesanek bû bi navê (Qulîxan Bircalo) ku firqa Azirbaycanê pila (Eqîdîyê) dabûyê û hizar siwarên Qerpapaxî dijî hikumeta navendî amadekirbûn , belê demê kawdan vajî bûyîn , (Qulîxan) ruyê xwe wergera û alayê Îranê li Nexede hilda û xwe kire rêberê devera (Suldizê) . Bi navê Qewam û Liseltene rêveberîyek bo (Nexede) dana û her siwarên hêsta medalîyên (21î / Sermawezê / bi singîve kirine fermandarên supay bo serkut kirina wan kesên hêş bi dilsojî layengirên firqê . Di

wa kawdana da hate bihîstin ku heft efserên fîrîqê li çayxanekê di nivstîne .

Di wan roja da efser parekê baş bû bo wan kesên di-viyan gunehên xwe yên berê pê paqij ken , ji ber hindê girtin û teslîmkirina wan bo hêzên hikumeta navendî dê laperên reşên xwe pê şûn û paqijken . Her çewa bît bi şevê rijyane nav çayxanê û her heft kes : Zêrbext , Îhsanî , Tîwayî , Erteşiyar , Tewekulî , Elî Esxerî û Nîkulayê girtin û ji çek kirin û birine mizgeftê bi hêceta ox-lemekirinê (pişknînê) rwîskirin û spêdê birine cihê nav lê nayî (rêveberîya deverê) bi rêkê ve mirovekê Barzanî bi nevê (kak Salih) van efsera dibînit û serhatîya wan ji Şêx Mihemed Sedîq ra di bêjît .

Li rêveberîya deverê destên wan girêdan û amdekirin bo qurbanîya pêşwazîya supay . Belê demê Şêx Mihemed Sedîq serhatîya wan bihîstî kurê xwe digel çend çekdarên Barzanî hinartin û efser azad kirin û Qerpapax jî ji çek kirin û rêveberîya wan hilweşand vêca êkser ew çekdarên efser girtin ku nûkerên hikumeta navendî bûn werdigerin û di bine hevbend û dostên efsera û tiştên wan dizivînin û xwe diyar diken ku wefadarên fîrîqê ne û belge jî ew medalîyên hêşta bi singên wanve .

Demê ez gehiştîme (Nexedê) ew du roj bûn efser berdayn . Bê guman ew ji rirseka mezin rizgarbibûn , em bi awayekê rêkxistî yê supay gehiştibûyîne (Nexede) û me hêzek dirostkirbû . Deh efser , dû top û nêzîkî sed û sîh serbaza . Her bi vê bûnê me cihekê cuda bi xwe dirûstkir û lê vehewyayîn û çend roja mayîne çaverê . Bihna ser-

baza ber bere kurt bû çûnkû hîç armancrk li pêş wan ne mabû . Bi rastî serbaza hest dikir ku yê karekê bi zorî bo min di ken . Hindek pare min ji Azirbayîcanê digel xwe anîbûn . Her êkî min hindek pare danê da pê bigehne malên xwe . Min çek jê wergirtin û bi rê kirin . Bitinê çend kesanên bijare bê guman bi razîbûna xwe bo parêzgarîya topa li cem min man . Piştî demekê kêw wek şarezayekê li dûyî gotina Barzanîya ez çûme (Şino) . Li bîra mine demê ez gehiştîme (Şino) bo şev bêriyê ez çûme çayxanêkê û hevalekê min got :

- Eve şeva êkê ya Befranberê ye û sê mehên dî serma û befir yên li pêş me . Min xanîyek li wir girt .

Xanîyê afretekê bû ku firavîn û şiv jî bo min di lênan . Pirogramekê wext birnê me ji xwe ra dana Her wisa pirogramek bo amadekirina topa jî me dana .

Demê ez gehiştîme Şino min serbazên di gel xwe da firêkirin û bîst mirovên Barzanî ji bo bikarînana topa min êxistine ber meşiqkirinê . Şino ya li pal çiyayekê bilind ku berdewam befir digirît . Spêdê zû em bo paqijîyê û meşiqê di çûyne binê çiyayî . Nîv se'etê me meşiq dikir û bêhnekê jî me dikire xar û paş beref mal di hatîn û me têşt dixwar û paşî bi dirêjîya rojê em di petal bûyn .

Zorbey peyvên Barzanîya sebarete vejerîyana wan bûn bo Barzan . Bi taybetî jî demê agirê zivistanê hilkir û gorî jê bilind di bû , agirê zivistana Barzan bîranîneka her dem bû ji wan ra . Demê agirekê mezin hildikirin digotin :

- Tu di bêjî agirê Barzane .

Kesaneke dî hebû serhatîya wî ya serinc rakêşe . Law-

< 10 > Hêştta bo me sax ne bûye kanê ew lawe kî bû . ((wergêr))

ek bû bi navê (Se'îd) . Ev cihê le ji Kurdêt Îraqê bû her pazde roja di hate Şînu . <10> cihê bawerîya hizba rizgarîya Îraqê û hoza Barzan bû . Mela Mistefa serokê şanazî yê wê hizbê bû .<11>

Rojnama (Rizgarî) jî bi zimanê Kurdî bi awayekê nihênî çap û beleve dibû . Ew rojnameyeka heftîyane bû . Her demekê (Se'îd) hatiba Şîno hindêk dane ji wê rojnamê digel xwe di înan .

Se'îd kurekê aza bû . Her pazde roja serûçavên wî diyar dibûn . Me dizanî kengî dê êt . Her car Se'et çar yan pêncî êvarî di hat . Êk ji tiştên serinc rakêş yê me sehkirina hatina wî bû ku di nav befrê ra ji layê bilind yê çiyayê pişt Şîno dîyar di bû . Nêzîkî rojava reşatîya wî me dinav befira zor stûr û sipî gilêr dibû , me didît bi tinê û bi piya û li befir û sermayê da , bi xwe û darê di dest da bi rêgê da di hate xwar . Berûkên wî ji rojname û pirogram û nama bo Mela Mistefayî ku bersiv û serincên wî di viyan di pîrbûn . Her wisa pare jî bo hoza Barzan di înan . Piştî bicih anîna karên xwe , bi şev li cem me di nivist û roja dî sipêdê her li wê rêka pêda hatî vedgerîya û di nav befire da winda di bû .

Bi dirêjîya wî demê em li Kurdistanê , Se'îd hevalê me yê berdewam bû . Bi taybet piştî şerê dinavbera Barzanîya û Îranê destpêkirî . Berdewam di nav hozê da

< 11 > Ne çarîn careka dî bêjîn mixabin dîyare nivîserê rêzdar çunku seha çû jêdera ne kirîye û ji kesê pişyar ne kirîye . Hindêk tişt yê têkêl êk kirîn . Wî demê nivîser behis jê diket , Bihara 1947ê ye , wî demî Partî Dîmokratî Kurdistan li 16 / Abê /1946 ê bi serokatîya Barzanî yê nemir hatibû damezrandin , hizba rizgarî jî xwe helweşandibû û çûbû nav partî .

((wergêr))

dima, heta sinorê Îraqê jî digel meda bû . Li ser sinorî ji bo karekî ku Mela Mistefayî pê rasapardibû çûbû Îraqê . Li wir hate girtin .

Têkelîya me digel Kurda serinc peyada kir ku ronakbîrên Kurdên Îraqê hizir û bîrên wan diwartirin , wî demî partîyeka pêşkeftî hebû ku rêkixstinêt zanstî hebûn . Rikxistinên wan li ser binwaşê hozatî ne bûn . Her çende di hikumeta millî ya Kurdistanê da hindêk serok hoz li dor Qazî Mihemed kombibûn , belê ewan (wate : ronakbîrên Kurdên Îraqê - wergêr) têkelî digel hikumeta serbexweya Kurdisatnê da hebûn .

Hewe rastî divêt hizbeka siyasî ya serbwxwe ku xwedan rêkxistineka siyasî bît di halê da nebû , yan jî bi awayekê zor bi çûk hebû . Hêza binwaşe ya Hikumeta Kurdistanê ji hozên : Herkî , Mameş , Mengur û ewên dî pêk dihatin . Qazî Mihemed pitir wek serokekê dînî dihate hijmartin û cihê rêz û qedir kirina hemîya bû .

Min bi xwe ji nêzîk Qazî Mihemed ne dîtibû . Belê min Mihemed û Husên Xan dîtibûn ku fîyudalek bû û xizmê Qazî Mihemed û Weezîrê Berevanîyê jî bû . Qazî Mihemed digel hevalên me axiftibû û di nav peyvên xwe da gotibû :

(Pêşewerî telefon bo min kir û got eve ez çûm û tu jî were , belê ez ne çûm weku Pêşwerî milletê xwe berdem û ji ber rizgarkirina gîyanê xwe milletê xwe bicih bihêlim. Eger ez pêt xwe ji Mihabadê derbêxim dê milletê min ber bîte gîyanên êk . Ez bo parastina vî milletî ne çarim li Mihabadê bimînim heta supa bêt û desthelateka

nû bi çespînît . Dê her li vir mînim eger min bi sêdarê jî ve hilawîsin .

Qazî Mihemed harîkariya çespandina supay kir . Çuna wî bu berayia serkirdê supay (Emîd Hemayunî) her ji bu hindê bû da rêkê li buyurên xirab bigrît . Belê armanca supay ji harîkariya Qazî mihemed bu binecih kirina xwe bû , paşî dest helata wî kurt ken û demê supa gehiştîye Mihabadê Qazî ji ser karî lane bir û pêşeway li binkê serokayetiya xwe kar bi rê ve dibir . Belê piştî supa binecih bûy . ew û Mihemed Husên Seyfî Qazî û Sedir girtin û bi regekî ne camêrane li sêdarê dan , giyanê wan her şad bît.

Her çewa bît piştî vegeriyana Mela Mistefay ji Tehran û li dû wê rêkeftina kirî , Barzanîya (Nexede) bi cih hêla û li deverên Şino , Deşte Bêl Mergeverê cih war bûn .

Piştî girtina Qazî mihemed û di seredaneka Emîd Xefarê da bu Şinu , di gel me axift bu û ji me ra run kir ku sêdaredana Qazî Mihemed û xizmên wî dê dawiya sêdaredana bît û çaktire em mifay ji vê delîvê werbigirîn û xwe bi deyne dest wan û ji vî wezî rizgarbibîn . Belê me diviya berî xwe bi deyne dest wan ve berdeyn û bi regekê resmî (fermî) lêburîn ji mera derkevên û li radiyoya Tehran bête ragehandin .

Ev dan û standine li hizura Mela Mistefay hate kirin .

Eqîd Xefarî bersiva me da û got :

- Başe eve ya li ser biryara Mela Mistefay ya rawestayeye ewa li Tehran day ku hewe bi dete dest me .

Evê gotinê Mela Mistefa zor hejand û bi torey bersiv wî

da û got :

- Bo çî direwa diken ? min yê gotîye Padşahê hewe libatî van şeş lawa ez dê hejde lawên xwe deme hewe . Eve şermizariye bo hoza Barzan şeş lawa bigrît û bi dete destê hewe .

Bu bi dest ve dana me . bi rêka (Eqîd Bîglerî) yê serkirdê wê hêzê ya biryar bû beramberî Barzanîya bi kevîte şerî . Dest bi karî hate kirin .

Min (‘Eqîd Bîgler) pêştir di nasî . Li wî demî ew serkirdê supayê heşt yê Xorasanê bû . Wî ez dinîyasîm û di vîya mifay ji vê nîyasînê biket . Wî demê telefoneka meydana li navbera Nexede û Şino hebû . Ev têlefone li bin destê Şêx Suleyman bû - birazayê Şêx Ehmed - birastî Şêx Suleyman wek Wezîrê Derveyê Şêx Ehmed di hate hîsab kirin , Farişî zan û mirovekê aqilmendbû . Rojekê hinarte dû min û got :

- (‘Eqîd Bîglerî divêt digel te baxvît . Diwê axiftina telefonîda ‘Eqêd Bîglerî dostayetîya me ya mêjîn bi bîranî û daxaz ji min kir ku xwe teslîm bikeyîn û şerfa xwe bêxîne ber lêborînê , her li wî demî , hêriş jî dikirin ku eger bêt û mifay ji vê delîvê wernegirîn dê dem bi serve çît , belê min bi navê hindê ku em di pişt rast nînîn ji lêborînê û min daxaza lêborî jê kir û gotê :

- Em dê berevanîyê ji gîyanê xwe keyn û me du top yê li ber dest û tiblên me li ser celebê na lerizin .

Wî demî (21)î Reş mehê bû bitinê sê roj mabûn bo hêrişa supay ya berbelav .

Her weku min gotî : her du la - supay û Barznîya - xwe

amadedikirn ji bo (berhingariya êk) şerî .

Hikumeta navendî hindek ji hozên layengirên xwe çek dabûnê û ji hemîya giringtir hoza Mameş û Mengor bûn ku serokên wan pare ji hikumetê wergirtibûn û piştevanîya hikumetê dikirin . Zêdebarî van tîpên heme-reng yên supay ji xalên dî yên Azirbayicanê diînan û li dewrûpiştên cihên Barznî di akincî komdikirin . Beramberî wan jî Barznî mijulî senger diroskirinê bûn bo berevanîyê ji xwe . Divîyan mifay ji delîvê wergirin heta kej (hewa) xweş bibît û ji Îranê biçîne derê .

Êkemîn zerbê Barznîya weşandî çavşikandina hoza Mameş û Mengor bû . Xeber gehişte Barznîya ku axayên (Xanêt) Mameş û Mengora li gundekî bi navê (Suvyan) ku bingehê devera (Lacan)e yêt kombûyîn da dijî Barznîya qolpekê girêden . Mela Mistefayî çend çekdar diğel xwe birin û kete rê . Spêdê xeber hat ku Mela Mistefa ji nişkekê ve çûbû di nav civata wanda li (Suvyan) û bi çekê Otumatîk hemî belavekirin û du kes jê êxsîr kirbûn û çekên wan jê standbûn û înane Şino . <12>

Hejî gotinê ye ku Mela Mistefa di nav hoza Herkîya da çûbû wê deverê û diğel serokê hozê giftûgû kiribûn û soz

< 12 > Nivîserê rêzdar careka dî şaş dibîtin û ev buyere , her buyerê gundê (Sêlwê) ye . Ku li laperê (10) yê vê kitêbê amaje ya hatîye pê dan û bi fer nuzanîn careka dî du bare bikeyîn . Belê pêtivîye bêjîn ku Barznîyê nemir pişikdarî di vê buyerê da ne kirîye , beruvajî xwedê jê razî Şêx Ehmedê Barznî zor ne rihet bû bi vê buyerê . Xwendevanê rêzdar bo wergirtina pîtir zanîna dişet sehkete kitêba hêja Mes'ud Barznî sebare şoreşa Barzan (1945 - 1958) berperê (56) . Ku hûrtirîn û bi baştirîn jêdere . Her wisa kitêba (Komara Kurdî sala 1946 ê) ya Wilyem Iglton berperê (119 -120) ku ew jî jê-derekê zor giringe û li sala 1963ê hatîye çapkirin . ((wergêr))

jê wergirtibû ku dijî Barzanîya şerî neken . Her wisa hi-nek ahêt xwarnê jî li Şînu komkîrbûn bo rojêt tengavîyê pêtivîye bi zanin ku Kurda bi giştî ne diviya şerî digel Barzanîya biken , ji ber ku Barzanî şerkerên aza û baş bûn. ya diwê hozên Kurd wek nerît û sinc dinavbera xwe-da hest diken ku dîwarekê derunî yê hey û di amadenînin beramberî êk û du şerî ji dil bi ken . Heta li demê şerî jî ew Kurdên supay amadekirîn da şerî dijî Barzanîya biken pêş wext peywendî bi Mela Mistefayî dikirin û bi dem û cihê hêrişê agadar dikirin , paşî da şerekê ji direw da hi-lêxin û paşve vegerin .

Rêkxistina rêveberîya hozê li dû zêncîra Şêxatîyê bû , rêkxistineka supay yan hizbî ne bû . Serokê hozê Şêx Eh-med bû paş birayên wî bûn û her êk berpirsê bereyekê şerî bû . Piştî wan kurên Şêxa serokên ocaxên biçûktir bûn . Piştî kurên Şêxa hindêk xizim û kesêt nêzîkî wan hebûn . Ewan qaremanîya xwe dişrada diyar kirbû û berpirsêt biçûk bûn .

24î / Reş mehê / bû weku ´edet em se´et pênc yan şeşî sipêdê hişyar dibûyn û diçûyîne serlêva rubarê Şîno bo meşqa sipêdê li wî demî dengê topa hat . Gundek bi navê (Sîngan) du sê kîlumetra nêzêkî Şîno bû li kinarê rubarê (Gadîr) hebû , Barzanîya reşaşek û heft heşt tiveng li wir hebûn . Supa li rexê dî yê Gadîrî bû û Barzanî jî li vî rexê bûn . Ji nişkekê ve supay (Sîngan) agir barankir , çûnku gundê Sîngan li hindav Şîno bû û eger supay ew cih gir-tiba da girtina Şîno bi sanahî kavit . Ew hêza hatî (Sîngan) bigrît pêk hatibû ji siwarên hoza Mameş û Mengora û

molazimekê supay serperiştîya wandikir .

Bi bihîstina dengê topa me zanî ew karê em çaverê dest pêkir . Supay çû eger nebûn bo pelamardana Barzanîya . Lew wan jî nîyaz ne bû berevanîyê ji axekê biken ku ne ya wane . Bitinê çaverêy serma zivstanê bûn heta biçine cihekê dî . Supay jî eve dizanî .

Bê rawestan min ew çend mirovên Kurd yê di xizmeta topa da komkirin û top karxistin û çûme layê Şêx Ehmed , peywendîyên me di gel Şêx Ehmed dibê sinor bûn û her demekê me viya ba da çîne mala wî . Min li danga malê dît û yê şepirze bû û Şêx Silêman jî bo berevanîyê yê hinarîye (Sîngan) . Gote min bi lez here cem Şêx Silêman . Wî demî Mela Mistefa li Mergeverê bû . Supa ji rexê Wirmê beref Mergeverê hêriş kirbû .

Min top bir û xwe amadekir bo top barankirinê . Tiştê êkê yê bi xeyala minda hatî ew bû ku topa rexê dî bê deng kem . Çûnku topbaran bo ewên nedîtî karekê bi tirse . Top barankirina supay xelik şepirze kir bû . Demê ez gehîştîme (Sinîgan) siwarên Mameş û Mengura beref mila çîyayê beramber di çûne xwar û bi çar gav berev rûbarê Gadir diçûn . Digel êkemîn gulle topa me , topa supay bê deng bû . Derket tirs û lerza serbaza bibû egerê (sedemê) bê deng bûna wan . Paşî min ruyê wê wergêra layê siwara, ku hêsta di dur bûn û li dehmena çîyay di belavebûn. Mame li hîvîya delîve bêt da gulla diwê bi weşnim û divêt ya karîger bît da şer zû bi dawî bêt û ziyânên giyanî di kêmbin . Merem tirsandin û revandina wan bû . Ez li hîvîyê mam heta hêriş li rexê rubarî kom-

buyî . Min dazanî dê xwe mijul ken û bi tirs û lertz û bi du dilî dê li avê derbaz bin . Demê li rexê rubarî kombuyîn , min gulleka runahîyê di serra havêt û min ne diviya kes bête kuştin . Her ew gulle bû wek birîsîyê di serra çûy û siwarên Mameş û Mengora li wir ne man û bi şepirzey serê hespên xwe zivrandin û pê pêvenan . Vêca careka dî ne Mameş û ne Mengor li şera dîyar bûn . Min li dû êk gulle pêvenan da pitir birevin û bazden , husa û her li despêkê û se'et nehî spêdê şer bi dawî hat li vê deverê .

Despêkirina şerî wira me bilindkir , çûnku ew çend meh bû em di bê kar û tembel bibûyîn û me husa hizir dikir ku dê çarenivîsê me dê di şerî da ruhî bît : Yan dê êyne kuştin yan dê rizgar bîn û paşî her çewa bît û çend zûtir bît çaktire .

Piştî serkirdên supay bê hîvî bûyn li gundekî bi navê (Nelus) êwirîn . Mejî hizra hêrişekê dikir bi beyîne ser wê xalê . Li wir hêzeka Barzanîya ya bîst kesî li beramberî supay şer dikir . Min bi şevê top veguhastine gundekê biçûk bi navê (Gindule) ku yê zal bû li ser (Nelus)ê û çaverêyî delîveyekê bûm .

Ew fewca (Sîngan) me êxistibû jêr agirî û topa û her pişt û pişt dizivrîn , piştî revîna siwarên Mameş û Mengora (Nelus) jî bi şepirzeyî bi cih hêla û li girê pişt Nelus zivrîn û bi deşta şîno da çûn û li wir êwirbûn . Belê li wir jî bin-kê ahêt xwarnê û avê di dûr bûn . Serkirdê fewca navbirî Ra'îd Kilaşî bû li ser girekê çîwar guşe rawesta bû û serbaz ne çar dikirin erdî bi kulin û bikene senger . Topa xwe li navenda wê çîwar guşê damezrandibû . Roja paştir kej

dijwar bibû û ruyê erdî hişik kirbû heta pileyekê ku axa kulayî ya rex sengerî rengê xwe wergêrandibû û dûrî (9) kîlûumetra me cihê topê bi çakî di dît û bi wî awayî bibû armanceka diyar û pêş çav .Ew fewca (Betalîyûn) nêzêkî (300) serbaz û zor hesp û hêstir û dû top û çîwar reşaşên birên û şeş hawin û hindek xwarin hebûn . Her hemî li ser wî girî û di nav wî çarçûveyî da kombibûn . Piştî me ev betalîyûne êxsîrkirî û erşîvê wan ketîye ber destê me , tirs û lertz li raportên wan ya diyar bû . Bi çulkirina Nelûsî wan xwe ji şîyanên xweragirtinê û bi taybet bê avîyê dur kirbû .

Ew(24) se'eta dibê av bûn , her çende rûbarê Gadirî li bin pê n wan bû, belê dizanî neşên xwe bi gehîne lêva rûbarî . Demê Nelos çulkirî , Mela Mistefayî (20) çekdarên şerker li rex û rûyên sengerên betalîyûnê belavekirbûn û car car guleyek beref betalîyûnê ve dihavêt û ew jî gêj bibûn û hizir dikir ku hemî rexên wan digirtîne û ne diwêra bi layê berê (Suvyan) jî ve biçin ku binkê piştevanîya supay bû , ku wî demî rêka pişt wan hemî ya azad bû û rêka otûmbêlê jî hebû .

Her çewa bît , kombûna betalîyûnê li ber palê wî girî serinca min rakêşa , ku li ber mewdawê topa bûn . Da pitir zalbîbim li ser min biryarda xwe bigehînime xalekê dest bo det . Bo vî karî diviya li navenda deştê da li pêş çavên wan yê zil topa bibeme pêş û ev kare di şîyanêt meda bû ji ber şepirzeîya sebazên betalîyûnê , me top li rexê çepê yê girî damezrandin . Diwemîn gulle êk rast vi topa betalîyûnê ket û her bi vê gulê betalîyûn berze bû û

şûnwarêt wê jî ne man . Bi durbînê diyar bû ku mirov û gîyanewer jêk veqetîyabûn û her êk bi layekî ve diçûn . Belê ji ber ku da her bi revin min gelle dihavêtine ber pê wan û ne çar dikirin ku careka dî beref sengera xwe li ser girî bi zivrînin . Paşî êk ji hevalên me , Mehmud Tewe-kulî , digel (10) çekdara xwe gehande wê berpalê dest di ber betalîyûnê rana û bêy hindê jî ku êk mirov jî birevît û êxisîrkin û berf şinoyê înan .

Zîyanên gîyanî yên wan zor dikêm bûn çûnku me ne divîya kesê jê bikujîn . Belê digel topa êkê raîd Kilaşî bi dijwarî birîndar bû û paşî giyanê xwe ji dest da û li demê dadgehkirina min êk ji gunehên min kuştina xwedê jê razî Kilaşî bû û dibêjît di şerî da ne bikuj û ne kuştî haye .

Di vî şerî da (7) heft efser û (17) hevde efserê rîzî (Zabit sef) û nêzîkî (300) sê sed serbaza hatine êxisîrkin digel çek û tifaqên betalîyûnê .

Piştî wî şerî navê min deng veda û eger wî şerî çend sala vekêşa ba dur ne bû bi bame êk ji serokên hozeka Kurdî .

Barzanîya digot : -

- (Sultan Tefrîşîyan yê ji layê Şêxê Barzan ve bo me hatî û eve êk ji percûyên (mu'cîzat) Şêxê Barzane , bi êk gulle topa dujminî peqand û ji kar êxist . Bawerî bi hindê di îna ku her demê bikevîne di tengavîyekê da , her hinde heta bigehime wêderê .

Berî hîngî ewan zanîn û şarezayî di topa da nebûn , û navê min ji wara zor girê vedikirin , bo nimûne her demê bîrsî biban û çûbane gundekî çî di viya bi navê (Efserê topê) werdigirt .

- Efsere topê nan divêt , hêk divên yan mirîşk divên , her çewabît efsere topê bibû sîmbulê hêzê . Her wisa Barzanî jî bi qedir û xesleteka jî dil , bi min di hate pêş û baştirîn xwarin û nivîn jî min ra amadedikirn . Ez çûbame her cihekî (10 -15) mirovên Barzanî digel min dihatin û nubedarî li min dikirn .

Li wî demî van serkeftina Barzanî navdêr kirin , ez dibirme berokên şerî bo girtina gund û devera çend min digotê girtina van ciha ya bê mifaye û min hewel dida wan tê bigehînim û bi taybet şêxên Barzan ku pêtivîye em berevanîyê ji xwe bikeyn û xwe ji şerên bê mifa dur bêxîn û hêdî hêdî beref armanca xwe biçîn ku bo wan Îraq bû .

Carekê me divîya gundê (Suvyan) bigrîn , belê bi avê da çû . Lê min mifa ji vê buyerê dît , çûnku heta wê rojê gulle top li ser serê min ne peqîbûn ez jê di tirsîyam , belê ji wê rojê pêve tirsî min verevî . Di wî şerî da min sengerê mukim hebû û min bi gulle topa piştevanîya hêrişê dikir , belê sengerê min aşkira bû , vêca bê rawstan top barana dij dest pêkir . Gijêna gulle topa dengê tîj û bi tirs hebû , ku mirovî hizir dikir her gulle topek li hindav serê mirovî dipeqît , paşî derket du sed metra di durî mirovî dipeqîn . Li despêkê ez zor tirsîyam belê piştî çend gulleyeka tirsî min nema û bê tirs ez ji sengerî derketim û top û zelumên xwe veguhastine cihekê emîn tir .

Roja êkê ya Axlêvê bû , ku dibîte cejna Newroza (1326) ê , di sengerî da û bi agirê topa me cejin dikir . Her çewa bît bi bûçûna min parastina deverê ne karekê dirûste û min topên xwe di ber Şino ra rê xistin , min digel Şêx Sil-

êma rawêj kir ku vê deverê bi cih pêlîn . Axilêve bû , befir hêdî hêdî di bihuji (di helîya) û çend zêdetir li wê deverê mabayîne da ziyanên giyanî pitir bin . (Şêx Silêman) boçûnên min pesindkirin , belê ne diwêra bêjte Şêx Ehmed, daxaz kir ku bi xwe biçime (Gêlas) - devereka asê bû Şêx Ehmed li wir bû - û hewil bi dem Şêx Ehmed boçûnên min pesindket . Berî niho ez sebarek êxsîra axftibûm . Êxsîr wek berî niho min gotî : Mehmud Tewekulî bir bûne Şino li mizgeftê danabûn . Spêdê ez çûme Şino bo dîtina wan . Efserên êxsîr cilkên serbaza kirbûne ber xwe da ne nîyasîn . Di nav êxsîra da rûyekê niyas kete ber çavên min , ewjî mulazim Kemalî bû ku li kolîja serbazîyê min di niyasî . Sala êkê digel minda bû . Demê min bi navê wî gazî kirîyê , rawestîya û paşî hate pêş û bi hurmet ez maçî kirim . Min gazinde jê kirin çima cilkên serbaza li ber xwe kirîne . Got : Ji tirsên Kurda da , min dile dilî wî da û emînkir ku Kurda çî peywendî bi êxsîra ve nîne û min pisyara efserên dî jê kir . Wa jî xwe da niyasîn . Efserekî bi vî awayî xwe da niyasîn .

- Xizmetkar (Xwa dost) .

Ez pê kenîm û pisyara pila wî kir .

Got : Qorban pile ya giring nîne , di supay da di gotine min (Neqîb) . Belê ez diktorim , bi min dost û dujmin ferîq nîne , xizmetkarê hingu bes diktore .

Gotim :

Tu xwedê hind ne bêje xizmetkar û qorban , bûyerek bû ya qewmî û di van nêzîka da dê çûne mal û ser jiyana xwe.

Got : Tu dizanî eve hate serê min ji ber nanî . Me di viya karekî bikeyn çûyn bûyne efser heta nanekî bi xweyn min ji xwedê diviya vê zivstanê li bin kursîyekê bim . < 13 > Me çî ji şerî bû .

Sebarete cihê xwarnê hindek gazidne kirin , min gotê xwarna Barzanîya bi xwe jî ya baş nîne, min bi xwe çendîn şeva bi hindek nanê kêr yan bi genimê qelandî yê birîye serî û hindek şeva ewjî bi dest min ne ketîye . Her di wê şevê da min efser cûda kirin û min digel xwe birin , spêdê ez digel Şêx Ehmed axiftim ku serbaz û efserên rêzê berdeyn . Min bo wî ronkir ku supa hind yê lawaz nîne ku careka dî van bi hinêrîte şerî û ev serbaze yê tirsîyayn û nikarin careka dî şerî biken , zêdebarî hindê me nan û av nînin bideyne wan jî .

Li dawîyê Şêx razî bû , me dane dest hevalekê xwe (Cewad Ertaş) da bibete nêzîkî supay û berdet .

Bivî awayî efser digel meda man . Belê wira wan bi temamî hatibû xwar ne xasim ya (Neqîb Xwadostî) bo nimûne demê me Şîno bicih hîlay û beref sinorê îraqê di hatîn . Li rêkê balefireka supay li ser serê me peyda bû . Neqîb (Xwadost) hate cem min û got :Tu xwedê bêje van Kurda bila tivengên xwe ser nişîvken ne ku sertîrên wan bi bîrsqin û serinca balefirê rakêşin û me gulle baranken û di got :

Hingu ji layê wijdanê ve berpirsên parastina me ne û di vêt çavê hewe li me bît , ne ku bê sedem bêne kuştin .

< 13 > Li Îranê ya belave ku li zivistanê çirayekî li bin mêzekê pê diken û (hildiken) çerçefekê bi ser mêzêda diden da germafî neçîte derve û li dor mêzê komdibin û pê xwe dirêj dikene bin . ((wergêr))

Xirab nîne bizanin ku li demê dadgehkirina min bitinê ev (xizmetkare) bû dijî min axiftî û gelek efsane sebarete gunehên min êxistine ber singê dadgehê .

(`Eqîd Bîglerî) serkirdê supay bû wî demî , li demê dadgehkirina min bibû `Emîd got :

- Min ev rêzdare li deverê ne dîtibû , belê wisa ya belav bû ku digel Barzanîya dijî supay şer dikirin , belê bi her rengekî bît û eger rast jî bît wî demî cihêl bûn . Demê ez gehiştîme (Gêlas) Mela Mistefa û (Şêx Teha) ê serokê hoza Herkîya li wir bûn .

Di kombûnekê da bi amadebûna (Şêx Ehmed) min got : Ji ber ku em berevanîyê ji devereke taybet nakeyn , bitinê berevanîyê ji giyanê xwe dikeyn , baştîre biçîne cihekê emîn tir ji Şîno . Her wisa çekdarên Barzanî wek despêkê bi çakî şerî nakeyn , çûnku çû egera nabînin bo berevanîyê ji deverê . Ew berevanîyê ji jin û zaro û malê xwe diken ku dişên her wextekê bivê veguhêzine cihekê dî .

Boçûnên min hatine pesindirin . Mela Mistefay biryar da ku topa veguhêzime berê Mergeverê . Me herdu galskên (Paytûn) topa ewên bi dest meketîn , me şikandin û hemî Barzanî ji Şîno paşve zivîrîn . Roja paştir supa gehiştî Şîno .

Heta wê rojê Barzanîya çû pîlan û armancên berçav nebûn , belê paştî armanc xweya bû , ku ewjî vegeyriyane beref sinorê Îraqê . Min digel sercem şerkerên Barzanîya li Mergeverê pîlana şerî û derbazbûnê dana ku hozê biparêzîn heta xwe bigehînin sinorî . Bi vî awayî şerê berhingarîyê nema û mifa ji delîvê werdigirtin . Şevê em li

çiyayê (Şîrkan) li Mergeverê bûyn ku Mela Mistefa li wir bû . Me digel Mela Mistefayî nexşê roja bêt didana , giftûgû heta se'et çarî sipêdê dirêj bû , nêzîkî şefeqê (Elin-dê) reşatîyek diyar bû hêdî hêdî nêzîk dibû derçû zelameke ji hoza Herkîya û xeberê înay ku ew sed siwarin digel supay û spêdê dê hêrişê ken . Belê ji ber ku wan nevêt li beramber birayên xwe rawestin . Daxaz kir em çend narincoka pavêyne dola ew lê da birevin û çî bi serê supay bêt bela bêt .

Eve cara diwê bû min bi çavên xwe ev kare dît . Careka dî ez li (Qelatan) li devera Şino bûm link (Mihemed Axyê Mêrgesorî - êk ji Şêxên Barzan) bû . Siwarek hat û digel Mihemed Axay axift û çû . Mihemed Axy gote min ev siware ji filan hozê ye , dibêjît em (60) şêst çekdarîn li filan cihê , du gulle topa pavêne cihê me da birevîn , me jî wekir .

Heke van kiryarên Kurda kombikeyn dê şên dorew pila herkarea wan bo supay gehîn . Wî serdemî ez yê nêzîkî hemî perên şerî bûm . Hêrişa despêkê ya hoza Mameş û Mengora bo Sîgan jê derbiçît , hîç wextekî min Kurd ne dîtî mil bi milê supay ve şerdikirin .

Bê gûman piştî serketina supay me guh lê dibû ku gelek serokê hoza xwe dikirine qehreman û hewl didan îsbat biken ku piştevanên hikumetê ne , belê bi rastî cemawerê resenê milletê Kurd , yê amadenebû beramberî birayên xwe yên Kurd şerî biken .

Spêdê bi awayekê rêkxistî supay hêriş kir . Pêş hêrişê û li dûv birayara şevê û digel peqîna çend narincokeka si-

warên Herkîya çeper bicih hêla û bi deştê da çûn . Eve êkemîn car bû min dîtî supa bi rêk û pêkî dest bi hêrişekê diket . Li destpêkê balefira sengerên me bombebaran-
nkirin , paştî topa bere da ber û li dawîyê tank ketine rê û li dû wan hêza peyade dihat . Balefir zor dinizim bûn û nu-
bedarî lê dikir . Belê cihên me zor di mokim bûn û bi dirûstî di zal bûyn li ser berê şerî (30 - 40) çekdarên Bar-
zanî li vî berey bûn .

Li dû biryara şevê divya em wî cihî berdeyn û biçîne (Kilûmtê) dî da (24) se`etên dî supay gîrokeyn heta hoz xwe komket û paşve bizvrît . Şeva paştir demê min xwe gehandîye wî kilûmtey û min sehkirîye cihê berê , min sed çuxînên agirî lê dîtî , min hizirdikir Barzanîya ew cih bernedaye belê demê min Mela Mistefa dîtî û pisyar jê kirî got : me ew cih yê çulkirîn , belê ew agir bo dis-
erdabirina supaye . Supa dê hizir ket ku li dor her agirekî bi kêmasî (10) çekdar yê heyin û sercem dê bîne hizar kes . Spêdê piştî bi serkevin dê bînin ku digel sîbera me şerê kirî .

Evê tektîkê , şer û zivrîn , agir hilkirin û paşve zivrîn , bi vî away şer dirêj bû heta hemî hozê (Mergever) çûlkirî .

Ew çar roj bû ez li (Mergeverê) şevêkê Mela Mistefayî ez birime kombunekê ku hemî berpîrsên berên şerî têda bûn digel Şêx Mihemed Sedîq piştî gihurîna zanîyarîya û li kawdanên berey û çekdarên hozê , biryar hate dan hindî ji me bêt berhingarîyê digel supay nekeyn û kêmtir gulle û ahên xwarnê bi mezêxîn û beref Gadirî biçîn . Mela Mis-
tefa li dumahîya hozê dihat û em jî digelda bûyn .

Tiştékî serinc rakêş min li zivrînê dît ewjî pila xwer-agirtina Barzanîya bû di tengavîyada .

Şerî li 26 / Reş mehê / 1325 ê dset pê kiribû , nihu 20 î Axlêfê ye . Em digel zincîra Zagros û digel sinorê Îraqê di hatîn . Çend çiya bilind dibû befir stûrtir lêdhat û li hinde ciha digehişte metrekê . li piranîya wan ciha befir bibû bestî, seqa hind ya dijwar bû çendîn dewarên me şev ne digehande spêdê û ji serma req dibûn . Belê ew kawdan bo Barzanîya tiştêkê asaybû . Jin û zaro ji cihekî bi cihekê dî vediguhastin , çadir vedidan , nan dipat û piştî çend se'etekên bên vedanê du bare bi rê diketin . ev kare bi me ne dihate kirin û efserên êxsîr jî ji mera serbazbûn .

Min rizemendîya Mela Mistefayî wergirt ji bo berdana wan , çend bo xwarna me ya kêmbû , belê neçar bûyn çavdêriya wan ji xwe pitir bi keyn . Paş ez digel şêx Ehmed jî axiftim ku wî demî seydekê (Zîwe) ya bingehê Mergeverê supay hinartibû cem Şêx Ehmed , birayar da ku efserên êxsîr digel xwe bi bet . Di wan rojanda destê supay ne digehişte Barzanîya , belê balefira zor ezyeta wan dida . Befirê hemî erd nixaftibûn . karwanê hozê li ser befirê xeteka reş çêdikir , ku dibû baştirîn nîşan ji balefira ra . Li pey wê xetê digehiştine bingehê (Mekuyê) hozê li demê bên vedanê yan li demê çûnê û dest jê ne parast û didane ber agirê meterlîyuza .

Bi wî away tirs û lertzeka bê sinor êxistibû di nav xelkî da . Ew çekdarên li dawîya îlî dihatin ji bo parastinê hîç ziyaneke vê ne diket , belê zîyan vi jin û zaro û malat û çêl û gola diket . Barzanî wek nerît ('edet) berhingariya bal-

efira na ken . Xweya bû li cem wan ku teqekirin li balefira bi tivenga karekê bê mifaye û mezaxtina gullaye her ji wî sedemî balefir bibûne mîrê esmanî , bê tirs û lerz û nizim difirîn heta balefirvan dihate dîtin . Belê ji ber kuştarên êk li du êk , rojekê Şêx Ehmed firman da ku digel derketina balefira , çekdar ji hemî rexa teqê lê biken . Di êkemîn teqe da êk ji balefira tengav kir û ber bere ji me dor ket û her nizim bû û di navbera 'ecêbî û keyif xweşîya Barzanîya da li nîva deşta Mergeverê kete xwarê û agir berbûyê û herdu balefirvan di nav agirê wan bi xwe hilkirî bûne rejû . Piştî wê carê balefir li bilindahîyeka zor difirîn û gulle û bombên xwe bê armanc dihavêtin .

Roja êxsîr berdayn , Şêx Ehmed êk ji wa desteserkir , ku molazimê êkê Cîhanbanî yê kurê lîwa Emanullah Cîhanbanî bû . Şêx Ehmed hizir dikir ku bi rêka binemala wan yanavdêr dê serokê karwanê supay neçar ket ku destê xwe bi parêzît . Nameyek bo serokê karwanê supay nivêstî û gef lê kirin ku eger bêt û balefir careka dî jin û zaro yên me bombebaran ken , em dê vî molazimê desteser kujîn . Ev care hizra min rast derneçû . Min digot egre berjewendîya wa têda bît çû buhay na dene giyanê vî efserî , belê wan buha dayê yan jî tirsîyan û balefira dest ji bombebaran Kurda berda , dihatin belê ji bilindahîyeka zor difirîn bes bo çavdêriyê . Bombên balefira em jî girtin û secmên bombayekê bi ranê êk ji hevalên me - `Îzet `Elî Esxerî - ketibû û birîndarkir . Bidirûstî ji rêveçûnê ketibû divîya hilgirîn . Dinav wê befir û sir û seqema dijwar da hilgirtina birîndarekê perîşan karekê bi zehmet bû , birîna

wî ya giran bû , bi çû renga bi me ne dihate hilgirtin . Li despêkê me siwarî dewarekî kir belê xwe negirt , paşî me li piştta xwe kir belê hewar hewrê wî diçûne esmanî. Mecbur bûyn me du tiveng kirine darbestek û betenîyek havête ser û birîndar li ser şidand , vê carê jî xwe ne girt belê çû çarêt dî nebûn . Li nêzîkî sinorî çûme cem Mela Mistefay bo çareserîyekê , mirovek nîşa min da wisa pê diçû ku birîn pêçê hozê bû . Ji amûrên birîn pêçiyê bitinê pilayzek vê bû . Wî birîn pêçî wisa bawerî bi xwe hebû ku eger bçt û birîndar xwe bigrît ew di çav nivandinekê da dê gulê înte der . Çû rêkên dî nebûn , me dest û pê hevalê xwe girêdan û devê wî berda diktorê rêzdar pilayzê xwe ji nav kîskê tûtînê îna der û terkir û di birînê ra kir , qerî ji hevalê me bilind bûn û piştî demekî ji înan û birnê playz kêşa derê . Spêdê pê birîndarê me hindî balîfkekê werimt . çareserîya bi tinê may Îraq bû . Me bi dar bestê li sinorî derbaz kir û da destê Îraqê , paş me li zîndana (Ebu Xirêb) li Bexda êk û du dît ji bilî Barzanîya hindek xelkê dîjî digel wî karwanî paşve dizivrî , hindeka di fîrqa Dîmokrata Azirbayicanê da xizmet kirbû ji tirsra tulvekirina hikumeta navendî , yan ji tirsra tulvekirina helperista direvîn . Yan jî ew Kurd bûn ewên li Îranê hest bi êmna hî û rihetîyê nedikir û berjewendîya wan ya madî li Îraqê bûn . Êk ji wa şex (Teha Herkî) bû ku digel destekeka hoza xwe paşve dihatin û li Îraqê xwedan milk û saman bû . Di gotin berdewam harîkarîya Qazî mihemed dkir û mirovekê çak bû , hindek jî gunehbarên navdêr bûn li pêşîya hemîya kesek hebû bi navê (Zêro Beg) ji tirsra direvî nukerê êk ji ax-

ayên Herkîya bû ku wî demî endamê Perlemanê Îraqê bû
û ji milk û saman hebû . Heş neh kesek li dor xwe xirve-
kîrbûn , hozek bi navê (Hoza Behador) dirûst kîrbû û xwe
bi serokê wê dizanî . Li ser demê hukumeta millî ya Kur-
distanê pila 'Eqîdî dabû xwe û bîngyek li (Blanuç) ji xwe
ra danabû û bax û balexane û dam û dezgeh da-
mezrandibûn . Balanuç dikevîte ser rîya Wirmê û Me-
habadê û her tirombêleka hat û çû kirba di viya baca der-
bazbûnê daba Zêro Begî.

Her çewa bît evî ('Eqîdê rêzdar) mafurên ((xanê xan))
raêxstibûn , carekê jî pelamara wirmê dabû . Di gotin mi-
rovekê mêrkuje û zalime û bi xafletîve carekê 'eqîdek gir-
tibû û bi awayekê dirundane kûşt . Ji tîrsa tolvêkirinê û
sîza van hemî gûnehên kirîn bi rex hoza Barzan ketibû û
ya belavebû ku parekê baş yê hişk û zêr yê heyn .

Paş ev mirove li zîndana (Ebu Xirêb) gehîşte me û li
wir diyar bû ka çi mirovekê bê zerav û tîrsinûke . Li
zîndanê bibû dîvelank bo hemî serbaz û 'erîfa , belku dilê
wan pê bi sujît . piştî du sala bi harîkarîya axayekê en-
damê Perlemanê Îraqê ji zîndanê derket û li ser demê hik-
umeta Ebdulkerîm Qasim ku Mela Mistefa vegeyîya bû
Îraqê . Hindek mirov li dor xwe komkirin û bû xizmetkarê
supayê Îraqê dijî hêzên Mela Mistefayî şer dikir . Heta
hatîye kûştin bê guman Barzanîya ne diviya peywendî
digel van tuxme kesa hebin , belê ne di şîyan ji xwe dor
bêxin . Her çewa bît , ev komele li rojên 20 -25 / Axlêve
gerûya Gadirî ku bîngê sinorê Îraq û Îranê ye .

Piştî hevalê me yê birîndar li sinorî derbaz kirî û daye

dest îraqê . Li nêzîkî sinorê Îraqê me hest kir ku rêka me û Barzanîya jêk cûda bû . Şêx Ehmed yê riyd bû ku biçîte Barzan û heza hemî hozê jî her ew bû . Mela Mistefa digel hefsed çekdarên xwe bi taybetî berpîrsên hozê ku dibûne sed kes û hemî hatibûne hukim kirin li Îraqê divîya bi her awayekî xwe bi gehîniye Sovyet , ku cihê bi tinê bi hêle veheyên û tenahîyê bibînin . Li vir hijmara me bibû heşt kes ji bilî (Elî Eszerî) yê birîndar , Nîkula jî ji me varî bû bi rex hevalekê Aşûrî ket , min ji bîrkir bû bêjim hijareka Aşûrîyên Wirmê - endamên Fîrqa Dîmokrat - digel meda bûn , her wisa (Se´îd) jî ew lawê min berî nihu behsê wî kirî digel meda bû , ku yê amadebû digel me bête Sovyet . Hinde xwarin jî me peydakir û Se´îd şarezayekê baş bû . Meric jî ew bû ku em bişeyn rêkê bibrîn û cilkên bîrsê û sermayê bikirrîn û bi karîn li dû şûn pêt Se´îd wan kulumtên çiya bibrîn bê nêzîkî bajêr û avedanîyê bibîn heta xwe bigehîniye rubarê (Aras) û ji avê derbaz bibîn .

Hindek tivengên xwe me dane Kurda û li şûna her tivengekê nêzîkî (mineka) genimî me jê wergirt û çend kîluyên xurmê me peydakirin . Spêdê demê me dest bi amadekirina xwarnê dikir, gotin zelamek yê li Efserê Topê digerît . (Navê min bibû Efserê Topê) , Mela Mistefayî hinartibû bi dû minra . Ez çûme çadira wî û zor bi keyf xwşî pêşwazîya min kir û firman da ku nan û mastî bo min bînin . nanê gerim yê tenurê û mastê pezî bo min îna . dibît hun ´ecêb girtî bibin ku ez hosa behsê nan û mastî dikem . Nan û mast di wan kawdana da bi sanahî bi dest hemî kesa ne diket . Wan roja baştirîn xwarna me

Qelatik bû . Carekê me şiya biznekê bi dizîn , belê me ne zanî dê çewa serjêkeyn , (Zêrbaxt)î xencerek hebû . Ew heywanê bê azman li erdî da û kevil kir û hinavên wê jê înaneder û hemî pêkve me kire di mencelekê da .

Mela Mistefay bi dilovanîyeka zêde got :

- Sultan Tefrîşîyan , te divêt kîve biçî ? hemî tişt Se'îdî yêt bo min gotîn . Ji hewera ji Mela Mistefayî baştir peyda nabît . Digel meda bin . Eger bêne kûştin li pêşîyê dê ez bim , paşî hingu . Dê pêkve serên xwe danîne ser berekî û çarenivêse xwe dê pêkve girêdeyin . Mirin pêkve , jîyan jî pêkve .

Min got : Her wek ji biryara hewe diyar , hingu divêt biçine Îraqê . Eger wisa bît em neşeyn digel hewe da bimînîn , ji ber hingu eger xwe bi deyne destê îraqê êkser dê me denef Îranê û her li sinorî dê me gulle baranken .

Mela Mistefayî got :

- Kê gotîye hingu dê Mela Mistefa xwe dete dest Îraqê . Mela Mistefa xwe bi dest kesê ve bernadet . Bimînîn da bizanin biryara şêx Ehmed çî ye . raste ewî divêt biçîte Îraqê . Belê eger ez xwe bi dest Îraqê ve berdem , piştî (24) se'eta dê min li Bexda hilawîsin . Ez dê çewa çime Îraqê ? carê digel min da bin .

her çewa bît Mela mistefay birayara me bi me da giuhurîn. Min peyvên wî bo hevalên xwe vegêran û me birayar da digelda bimînîn . . Mela Mistefay jî bi karekê xwe hinarte Îraqê , mejî birayr da çaverêy wî bîn .

Diwan rojan da derfet li ber nubedarên sinorê Îraqê ve bibû , hat û çûya nav hozê dikirin . Şêx Ehmed û Mela

Mistefay mijûlên giftûgûya bûn . Hêzên Îraqê jî nêzîk sin-orê di busê da bûn , karbedestên Îraqê dgel me têkel bibûn bi hizra wan me dewrekê mezin yê hey di rêkxistin û serketina Barzanîya da û eger em digel da nebîn hîç tirsîyanek ji hoza Barzan namînit .

Gifûgûya wan digel li ser binaxê hindê bû ku em di şeyn bibîne muhacir (Mişext) li Îraqê û li dû yasa nîv dewletî wek mişextên siyasî dê reftarê digel me ken . Di gotin dewleta Îraqê digel Îranê peymanê guhertina gunehbarên ne siyasî ya îmza kirî .

Bêguman me biryar neda bû em bibîne mişaxt li Îraqê , belê me bersiva nerê jî ne dabû dest wan da peywendîyê digel me ne birin .

Her di wan roja da me giftûgû digel Şêx Ehmed kir û di got :

- (Min di hemî jiyana xwe da mirovên wek nihgu xwedan sinc û rewşt pak û mêrçak ne dîtîne . min çend hezdkir em di wez'ê caran da bayne li Barzan û hingu bibane mêvanêt me , belê mixabin destên me li hemî cihê di kurtin , nihu me tiştek nîne supasîya hewe pê bikeyn . Min yê bihîstî hingu di vêt biçine Sovyet , belê hingu ne şiyaye . Wek xweya hingu hez diken di nav hoza Barzan da bimînin . Berjewendîya hingu ya di hindê ra xwe bi dene dest Îraqê . Îran û Turkîya cihê hingu nîne . Omêda hingu ya bitinê Îraqe . Eger bo me çêbibît xwe bi dest Îraqê ve bideyn me çû rêkên dî li pêş nînin . Me birayar ya day em hemî biçine Îraqê . Ji bilî Mela Mistefayî û çend çekdara ne bin . Ew dê bi zebê çekê êne dinav axa îraqê da û hin-

dek binkên supay (Polîsa) ji çek biken , heta hikumetê ne çar biken lêborîneka giştî bi det û ser ji nû vegeerîne ve de- vera Barzan . Bi vê omêdê Barzanîya biryara xwe dabû wisa hisêb dikirin ku mana me di nav hozê da astenge bo bicihînana pilana wan . Belav bibû ku em Komunîstîn û peywendî yên digel Mosku heyn . Û eger em di nav hoza Barzan da bimînîn , dê ne çar bin xaleka dî sebare me van şeş efserên Komunîst di giftûgûyên xwe da digel dewleta Îraqê zêdeken . Bi vî away xaleka dî , dê li rêk- keftina digel Îraqê zêdebît . Wan hizir dikir ku eger em digel wan da bîn dê rêkeftin digel hikumeta Îraqê gi- rantirbît û di bît her digel rêknekevin . lew di gotine me hingû hîç gunehê li Îraqê nîne . Eger bêt û hingû coda ji me xwe bi dest Îraqê ve biden dibêt barê hingû siviktir lê bêt . Bi vî awayî û bi rengê rêz lê girtî ewan em ji xwe dor xistîn .

Bêguman Şêx Ehmedî di got : Eger hûn hez diken dişên digel MelaMistefayî da bin . Ev şeve ew dê baxî (Qaçax) bît, her çende berjewendîya hewe di çûna Îraqê daye , belê eger hingû hezdiken digel Mela Mistwfayî bin em rêkê li hewe nagirîn . Mejî biryar ya day wek Mela Mistefayî baxî bibîn û wîjî biryara me ya pesindkirî .

Her wê şevê jin û zaro û pîremêra rêka Îraqê da ber xwe . <14 > belê nêzîkî (700) heft sed çekdara vegeerîyane nav Îraqê .Wê şevê gayek ser jê kir û goştê wî li ser xwe

< 14 > Roja 17 - 18 / Nîsanê, nêzîkî (1550) zelam , (1688) jin û (1329) za- royên Barzanî digel Şêx Ehmedê Barzanî hatine dinav erdê Kurdistana Îraqê . Bizivrine gutarê D. Fuad Heme Xorşîd li kovara - Rengîn - jimare 96 .

((wergêr))

belavkir , hindek bi ber mejî ket û pîstê wî jî kirine kalik .
Li binarê geroyek çiyay me şîv xwar û bi şevê me qesta çadira Mela Mistefay li çiyay kir .

Li wir min hest kir ku yê dil xweş ne bû bi hatina me .
Heqê wî jî bû , çûnku me bihayê çekdarekî hebû . Ew çekdar jî neşêt xwe bi xwedan ket û cihê vehewyana xwe peydabiket û her dem dê bargiranî bît ji wan ra . Li demê ku çekdarên Barzanî zor dijî hatinê bûn . Bi kurtî dest û pêt me digirêday bûn . Bo nimûne her wê şevê demê min gotîye Mela Mistefay em li kur binvîn got :

- (« Başe herin li êk ji wan çadrên henê cihekî ji xwe ra bînin ») .

Bi kurtî ji wê axiftinê diyar bû ku em bi du zaravên coda bîrdikeyn . Em di çaverê bûyn ew bi me cih û xwarin û pêtivîyatîyên dî peyda biken . Wî jî hizir dikir ku em çaverêy van tişta nebîn .

Li wî çiyay Barzanîya bitinê sê Kûn (Reşmal) hebûn . Her êka me sehkirîyê cih li bin nebû . Wê şevê sermayê li min da bû û tayê ez girtibûm . Karê bitinê bi dest hevalên min ve hatî ew bû li bin êk ji wan reşmala cihek bo min peydakir . ew bi xwe jî li ber befir û sermayê man û xwe kiribûne qurmik . Dizanin li bilindahîya çar hizar mitra û li ser befrê dê giriftarî çend bin . Her wê şevê (3) sê hesp û (2) se ji sermara req bibûn . Spêdê demê ez hişyarbûym min hest kir ku gerûya (hefka) min ya di sujît û dewir û piştên min bestîyê girtibûn . Wê şevê bi tinê serê min li bin reşmalê bû . Leşê min hemî ji derve mabû . Roja paştir em hemî gehiştîne wê bawerîyê ku me taqeta van

girtarîya nîne me pêkve biryar da xwe bi deyine dest Îraqê . Me di zanî egera giringîya me ya duhî ji ber topa bû . Nihu em ji çakdarekî zêdetir nînîn . Deh kesê wek me ne digehîştine pê zelamekê Barzanî .

Di ser wê tirsê me hest pê dikir . Li roja 26 î / meha Ax-lêvê / sala 1326 ê . Me xwe bi destê Îraqê ve berda . Berî xatir xwastinê ji Barzanîya bikeyn , çaktire bêjim ji Kurdistanê bikem . Dê serhatîya daykeka Kurd vegêrim . Serhatîya bitinê soz û hesta daykînyê dişet xweya ket .

Piřka arê

KURÊ MIN XEYRÎ

Li zivistana sala 1324ê li Şino min dostayetî digel lawekî bi navê (Xeyrullah) peyadikir . Hemîya bi navê (Xeyrî) gazî dikirê , lew ez jî dê her bi wî navî bibîr înim . Ew êk ji wan efserên Kurd bû yên gehştîne Barzanîya û digel wan jî hatibûne Îranê û pîla Neqîb li supayê Hikumeta Millî ya Kurdistanê bi rêberîya Qazî mihemed wer-girtibû .

Keçeka zor rind û ciwan li Mihabadê markirbû û digel hoza Barzan paş ve dizvrîn beref Îraqê di hatin demê hêrişa supayê Îranê hatîye ser wan . Xweya di bû ku di ser çil salîyê da ye , belê demê siwarî hespî di bû , serinca mirovî radikêşa û mirovî hizir dikir ku li nav bera (25 - 26) salîyê ye . Heta bêjî çeleng û kuk û aza bo . Deng û bas çend di xirab bane , her yê geşbîn û bi bawer bû . Zelimêkê hozê radîyûyeka kevin ya bi patrîya kar diket hebo . Hindek şeva delîve ne bû em guhê xwe bideyine deng û basên radîyûyê , spêdê Xeyrî da deng û basa bo me şiroveket . ji ber ku ew êk bû ji gûhdarên her şev yêt

radîyûyê . Bû nimûne eger radîyûya Mosku di gutarekê da gotiba (Dê pir bêja têk şkenîn) ew da şiroveket û bêjît subahî dê supayê Sor şur bîte bakûrê Îranê û supayê dagîrker û zordar yê Îranê şkenît û derêxît û Komara Millî ya Kurdistanê vejînît .

Karê wî peydakirina xwarnê bû , bo Barzanîya û her car ji geşta peydakirina ahên xwarnê vegeŕiya ba , da komeka deng û basên taybet digel xwe inît , da bêjît filane hozê ya bi quranê sûnd xwarî layê Barzanîya bigrît di şerî da . bêvan hozê ya xwe ji hikumetê veqetandî û soza day careka dî harîkarîya supay neket . Yan bu nimune da bêjît serokê filane hozê li ser demê Reza Şahî hatibû kûştin , lew harîkarîya supay naket. Vêca ji van tuxme deng û basa û şirova belavdikir û xweyadikir ku hemî milletê Kurdistanê piştevanîya Barzanîya diket û eger bêt supayê Îranê dest bi şerî biket dê her zû helweşiyêt , ne bes cihhekê herdem geşbîn bû belku omêd û geşbîn li vir û wir jî belavdikirin .

Zor kesa dizanî kanê evîna wî li çî pileye . Bû xêzana wî. min bi xwe rojekê dît birayê biçûk yê xêzana xwe digel xwe anî bû serşûyê . Wek zaroyê xwe ji dil serê wî di şûşt û hişk dikir . Xweya dikir ku nebes zelumê şer û kir-yara ne , belku zelumê malê ye jî .

Sup121121ayê Îranê hew îna û Barzanî piştî çendîn şera paşve zivrîn beref sinorê Îraqê . Li demê vegeŕyanê de-yka jina Xeyrî û birayê wê li Şino man , belê jina wî ya ci-hêl bi rex ketibû . Ez li nav çadira di geryam û pis-yara wan xêzana dikir ewên min dinîyasîn . Ez bi ser (Neqîb

Xeyrî) hîlbûm ku di nav nivîna da di nalî , tayeka gerim lê bû û car car nalîn jê dihat . Demê em dîtîn serê xwe hîjand , em çend efsêrên hevalên êkbûyn . Li vegeyîyanê Xeyrî daxaz ji mekir li tenîştê wî runîn . Paş bi zîmanê Turkî û nalîn ve got :

- Min divêt daxazekê ji hîngu bikem , belku bawerîyê bo xêzana min çêken vegeyîte Mehabad . Ez yê nexweşim û neçarim xwe bi deme dest Îraqê . Li Îraqê firmana sêdaredana min ya hey . Lew ez nîzanim dê çarenivêse min çibît . Xêzana min dest û pêt min yê girêdayin û wîra min ya înyê xwarê û ya ciwan û cihêle ... xêzana wî jî wek firîştekekê li dor dihat û diçû û vedlûvirand û di got :

- (Xemê ne xwe , dê zû çak bî) .

Li wî demî (Xeyrî) babetê vegeyîyana wê bo Mihabadê digel me vekir bû û got :

- Xwe mandî neke , te berî niho ew axiftin digel min kirbûn. Peyvên wan ji peyvên te zêdetir karî li min naken . divan kawdanada ez bi çû renga dest ji te bernadem . Kawdan her di çewabin ez xêzana te me . Kîve biçî dê digel te em û her çî bi serê te bêt dê pişkdarîyê digel te kem heta bijî dê digel te mînim û eger mirî jî

Li vir rûyê xwe ji me veguhaste layekê dî .

Lew me zanî peyvên me di karîger nabin , belê me gotê :

- Tu jîneka ciwan û cihêlî , û bitaybet jîneka mirovekê hukim kirî li Îraqê û tîrsa li ser te hey . Dibît bibîyê cihê rêz negirtinê û dest dirêjîyê beramberî te biken . Dê êş û azarên zelamê te zêdetir lê ên . Eger te ew xweş bi vêt ve-

gere Mehabadê , ev çende jî du hala dîyardiket , eger bêt û zelumê te derbaz bû dê zivîrîyeve cem wî û eger li sêdarê jî da . Vêca li wî demî hîç codahîyek nîne tu li Mehabadê bî yan li Bexda .

Me ne dizanî kanê peyvên me dê dikarîgerbin yan ne . Belê her çewabît me (Xeyrî) li nav axa Îraqê da dît û xêzana wî digel da bû , hêsta nexweşîya wî girantir lê hatibû, belê ji ber ku efserên Îraqê dinîyasî derman bo di îman . Spêdê gehiştîne cihekî bi navê (Dîyana) dewarek bo girt û bi siwarî firê kir . Em hemî bi pîya diçûyn .

Diyana êkemîn xala sinorî ye ku tirombêl digehnê . Li wir em siwarî lurîyekê kirîn . Em girtî li du lurîya siwarkirîn û du lurîya jî nubedar têda bûn . Du sê kîlûmetra ji Diyana dur ketibûyn , demê min jinek dît li rexê çepê yê rêkê bi xar dihat û diçû û bi dengê bilind tiştê digot. Demê em nêzîk bûyîn min guh lêbû di got :

- Kurê min Xeyrî ! kurê min Xeyrî .

Bi xar û bi pirçeka berday ku dersûka wê ve bibû û tuz ji erdî radikir û pirça wê qij bibû < 15 > û ruyêt wê li ber tavê hatibûne sutin û bitinê du çavêt zîq di diyar bûn . Bêyî Xeyrî bibînît hate cem polîsa û hewar dikir û di got : Kurê min Xeyrî ! kurê min Xeyrî !

Piştî xwe havêtiye ser bunidê tirombêlê , Xeyrî serê xwe veşart û gote me :

- Deyka mine bêjinê li vir nîne .

Belê ne em di zimanê wî di gehiştîn û ne polîsa mu-

< 15 > Li Kurdeweriyê da jin parçeka reş malê ji bo şîn gêranê û ezyet danê di xwe di alîntin . Zor car (Mil bi kuyî ve dinît) û di stiranên filkilorî da di-hête bihîstin . ((wergêr))

let dida ku digel me bi peyvit . Tirombêl rawestîya û du 'Erîf jê hatine xwar û ew ji tirombêla dur êxist û li rexê rêkê bi cih hêla .

Belê her digel çûna tirombêlê , ewê di çav niqandinekê da careka dî xwe havête ser difna tirombêlê .

Ev bûyere du sê cara dû bare bû . Heta cara dûmahîyê Polîsa li ser erdî rakêşa û havête rexê rêkê di nav cûkekê da . Vê carê heta rabûye ve tirombêl dur ketibûn .

Kesê ne dizanî vê jinê çewa dizanî kurê wê yê divê tirombêlê da . Belê her çewa bît li qûnaxa paştir me ev jine dîte ve . Li wê quanxê em birîne çadira nûbedarên fewceka supay . Ew fewc li rexê gundekî êwir bibûn . Her ji tiromblê em hatîne xarê û me careka dî diya xeyrî dît li teniştî çadira nûbedara li ser çukên xwe ya runiştî , kesê ne zanî bi çi awa xwe gehandubû wir . Mirov di şêt bêjît bihina daykîniyê ew gehandibû wir .

Wê şevê em birîne kelatekê ku bingehê Polîsa bû . Ji hîvî û diravê me mezaxtî , mulet da diya Xeyrî bo demekê kurt kurê xwe bibînit . Di wê dîtina kurt da bes sehdkre kurê xwe û bê êk peyv baxvît , te digot hemî giyanê wê bûye peyv û gotin . Her wisa evîna daykatîyê bi ser kurê xwe da di barand , belê bes di got :

- Kurê min Xeyrî !

Bê guman Xeyrî di axift û dile dilî diya xwe di da û daxaz jê dikir ku vegerîte ve mal . Belê wê li wî demî tenê berê xwe dida kurê xwe .

Digel elinda spêdê em berf Kerkukê birîn û heta rojava em li wir mayn . Nêzîkî rojava em birîne wêstgeha

şemendefirê , em li Fargûneka taybet siwarkirîn û li wir halê Xeyrî xirab tir lê hat . Berdewam nalînê wî dihatin û daxaza dixturî dikir . Fargûna me ya dayxistî û coda bû , pewendî bi fargûnên dî ve nebû , destên her du kesa ji me pêkve kelepeçekirbûn . Her çende xeyrî yê nesax jî bû , belê destên wî bi kursîkeka fargunê ve girêdabûn . Piştî se'etekê bi rêketina şemendefirê denge dengê ji pişt dergehî hate guhên me te digot pişîkek ya pençên xwe ya bi dergehî ra di înit û di bet û nûyz nûyzê diket , evî dengî serinca nubedarî rakêşa .

Serokê nûbedarên me Qumsîyarek (Mifewiz) bû yê di-fin bilind û xweya di bû ku di gencîniya xwe da sinceka baş nebît . `Erîfî jî her wisa behis jê dikir . Di vî karî da xwe tir bilind dikir û di viya li her delîvekê hêz û şîyanên xwe nîşa me bidet . Firman da `Erîfî li dû wî dengî biçît û bi zanît çîye .

Demê dergehê nav beyna fargûna vekirî , me diya xeyrî dît ya li pişt dergehî rawestîyaye . Me bi rêka `Erîfî ku Turkî dizanî daxaz ji Qumisyurî kir ku rêkê bidete vê de-ykê li tenişt kurê xwe runit , belê wî bi dijwarî bersiv da û ferman da ku wê jinê ji pişt dergehî dur bêxin û dergehî daêxin . Bê guman Xeyrî jî hez ne dikir dîya wî , wî di vî halê ne xweş da bibînit . Her çew bît dergeh daîxist , care-ka dî dengê diya Xeyrî û lep qutana wê dihat û vê carê heta spêdê vekêşa . Bê guman Polîsa ew bi dijwarî du sê cara ji pişt dergehî dur êxist , belê ya bê deng bû beramberî wan hemî peyvên tîj û dijwar û berevanî ji xwe dikir , sing125125125125125125ê xwe ve di quta û di got

:

- Kurê min Xeyrî !

Ne hîvî , ne lav lav , ne tûrebûn , ne vejenek dikir . Bi dirêjîya şevê nale nala xeyrî bû li ber dergehê û bi destên girêday bi kursîkekê ve û di got :

- (Bo xatira xwedê dixturekê bînin) .

Diya wî jî li rexê dî yê dergehê di got :

- Kurê min xeyrî !

Spêdê li Bexda em birîne (Merkez sera) piştî bi xêhatineka ser pê em havêtîne jûreka pîs û vê carê jî diya xeyrî li dergehê zîndanê ya rawestîya bû û her sehdkire kurê xwe û dibin lêvave do got :

- Kurê min xeyrî !

Piştî nîv se'etekê polîsekî mêdekek bo xeyrî îna .

Diya wî hinartibû : Hindek nanê hişk û heft heşt libên xormê têda bûn .

Piştî sê roja çarenivîsê me diyar bû ji (Merkez sera) em birîne zîndan (Ebu Xirêb) . Vê carê Xeyrî digel me da nebû . Em hinartibûyîne supayî . Vêca bi vî awayî em jêk cûda bûyîn û êdî deng û basên wî ji mera ne dihatin . Me bi rêka rojnama di zanî ku yên dayne dadgeha supay .

Piştî pênc şeş meha demê (‘Elî Esxerî) gehiştîye cem me . Me çarenivîsê wî û diya wî zanî . (‘Elî Esxerî) li demê şerî birîndar bibû me bi neçarî dabû dest nubedarên Îraqê û piştî sax bûy êkser hinartibû zîdana giştî ku em jî wî demî têdabûyn .

- Xeyrî bi diya xwe li hemî ciha navdêr bibû . Her dem ya bi dû kurê xwe ve bû , te di got ya li dû bihna wî di çît û li

her cihekî ba bê pirs ya amadebû .Wî demî xeyrûllah li kempa supay yê girtîbû . diya wî berdewam li wir bû . Demê di bire dadgehê bi dûra di çû û digel vedgerîya . Hemî efser û dadwera di niyasî û dile dilê wê dida û di gotê (nêzîk dê kurê te berdeyn) . Di gote efsera kurê min bi denev min da bibeme mal .

Li dawîyê firaman sêdaredana Xeyrullah derket . <16 > Rojnama jî nivîsî ku li zîndana navendî li sêdarê dan . belê hêş wê daxaza wî dikir .

Spêdeya li sêdarê day xeyrullay du rika'et nivêj kirin û xwe amadekir bo sêdarê û got :

- (Ez lawekê Kurdîm û ez şanazîyê dikem ji bo serxwebûna Kurdistanê bimrim .

Li dawîyê raspard ku termê wî bi denev dîyawî...)

Her wê rojê gotine diya wî ku kurê wê yê li sêdarê day , belê hêşta digot :

- Kurê min bi denev min, dê beme mal) .

Kurê wê dane vê belê bê ruh .

Çend kesên Kurd harîkarîya wê kir pîkapek bo girtin û şehîdê Kurd birine Hevlêrê . Dibêjin diya Xeyrî di tirombêlê da li pişt serê kurê xwe runîştibû , serê xwe dan-abû ser termê wî û bê şîn û girî di got :

- (Kurê min xeyrî sexlet nebe , bigehîne mal dê çak bî) .

`Elî Esxerî ji zîndanîyên Kurdên Îraqê bihîstibû ku li Hevlêrê çend kes û karên Xeyrî kom bibûn û termê wî li

< 16 > Şehîd Xeyrulla Ebdulkerîm li spêdeya roja 19 î / Xizîrana / 1947 digel sê efserên qehremanên din : `Îzzet Ebdulezîz , Mistefa Xoşnaw , Mihemed Mehmûd Qudsî , li zîndana navendî ya Bexda li sêdarê dan .

guristana bajêrî veşart û demê vegeŕiyayn , diya Xeyrî
berze bû .

Spêdê diya xeyrî li ser gûrê wî dibînin , ku serê xwe yê
danaye ser gûrê û ya mirî .

Pişka Pêncê

ÎRAQ

Demê me birayar day xwe bi dest îraqê ve berdeyn , me xatira xwe ji Mela Mistefayî xwast , ew cara dawîyê bû Mela Mistefayî bibînim . Pêdiçû yê dil xweş bît bi biryara me çûnku giranîyek ji milên wî rabû . Me nûbedarên sinorê Îraqê agedarkirbûn ku dê em xwe deyne dest wan , bi mercê me wek penaberên (mişextê) siyasî wergirin . Ewan biroskek bi îmza salih cebir - Serok Wezîrê wî demî - nîşa me da . Tê da gotibû : Dewleta Îraqê li dû yasa nêv dewletî dê wek penaberên siyasî reftarê digel efserên supayê Îranê ket. Berî hîngê me ti-vengên xwe dabûne barzanîya û bi hîvîyeka bitirs em li sinorî derbazbûyn û çûyne nav çadirên nûbedarên Îraqê .

Li despêkê reftarê wan digel me yê dostane bû li êkemîn kempa polîsên îraqê em pêşkêşî berpirsê sinorî yan bi gotina wan fermanê polîsên Îraqê ku navê wî (Emîd Hîcazî) bi Turkîyeka Istenbolî digel me di axift û di got :

Efserê resmî bila ne tirsin , em bi çû renga hewe bi dest Îranê ve bernadeyn û li dû yasa nêv dewletî dê reftarê digel hewe keyn .

Heta vî cihî Polîsên Îraqê dostîniya me kir . Paş piştî deh diwazde se'etên bihên vedanê em daynev çekdarên

deverê û qunax qunax digel me dihatin . Bi hizra wan ji ber ku em dijî dewletêyne bi tîjî û dijarî reftar digel me dikir . Li bajêrkê (Diyana) em daynev supay û em birîne Kerkuk . Paş destên me kelepçekirin û çend me nerazîbûna xwe jî diyar kir û erkê gehandina me êxiste situyê qumisyurekê genc . Qmisyurê giringîyeka mezin dida erkê xwe û bi difin bilindî digel me diaxift û di got :

- (Kelepçe şerefa hikumeta Îraqê ye û wezîrên Reşîd 'Alî Geylanî bi van kelepça çûne ber sêdara û divêt hingu şanazîyê biken û di keyf xweş bin ku pişkek ji vê şerefê biber hewe ket .

Li Kerkukê em li şemendefirê siwar kirîn û hinartîne (Merkez Sera) li Bexda . (Merkez Sera) sê qaysên berfireh û dergehêkê asinî hebû , her sê qayş di tîjî mirovên pîs û çepel bûn , diz , çeçûkêş û qaçaxçî , ji van tuxme mirova bû . Her qayşekê pitir ji (50 -60) kesên vî tuxmî têda bûn û hezdikirin bizanin em çî tuxme mirovîn .

Çend afretekên dehmen pîs jî li kujîyekê hawsê di ronîştîbûn . Digel berpîrsên zîndanê zor civînên pîs didane êk û du . Êk ji wan afreta ya Kermensahî bû ji ber ku cilkên Kurdî li ber me bûn ,berê xwe da me pisyar kir :

- Hingu li kîj tîyatiruyê (melha) girtîne ?

Vê hejarê wisa dizanî ku her kesê rêka wî bi kevîte zîndanê divêt li tîyatiruyekê girtibît û pê daçû û got :

- (Çima ne hatine cem min da tuş ne bin) .

Êk ji hevalê me (Cewad Erteşîyar) ku Kermensay bû , çend civînên xirab danê .

Afertê bersiv dayê û gotê :

- (Başê bo tû xwe ture dikey , hemî zelum vî karî diken , tû jî êk ji wanî . Bo tu nihu berêt (tirib) nivêja paqij di key ?

Her çewabîrê êk ji qayişa betal kir zîndanî birine her dû qayişên dî û em jî birîne qayişa betal kirî . Di vê qayşê da sê çar berêt pîs raîxistibûn . Hewayê (bayê) qayşê hind yê pîs bû bi gotina êk ji havalên me divîya te bi sîkara paqij kirba . Du teneke bo pîsatîyê zîndanê li kujîyekê qayişê danabûn bi vî awayê êkemîn mêvandarîya me ya resmî (fermî) bo Hikumeta Îraqê destpêkir .

Li vir em bûyne bînerêrê hindek mêrçakîya ku vejana tîj û dijwarê bûn . Wisa dihate pêş çav ku van herdu rewşa peywendîya pêkve hey . Wêrana zîndanîya vejna tîjîya perpirsên zîndanê bû , yan tîjîya berpirsa bibû egera wêrana zîndanîya . Bêguman tîjatî vejana wêranê bû .

Di wan rojên em li (Merkez Seray) êk du car (7 - 8) xwîndkarên zankoyê diînan . Wî serdemî wek hemî cihên dunyayê hemî rikber bi navê (komnîsta) serkot dikirin , her bi wê hêcetê xwîndkar jî digirtin . Carekê ji ber bê tureîya nubedara beramber xwîndkarên rikber , xwîndakara dest hilîna û lêdan û min hay lê bû bi çî dijwarî bersiva wan dida . Û destên xwîndkara di girêday bûn û her wan karê xwe dijî wan dikir heta ew bi xwe mandî bûyn , belê hindî tîjî û dijwarîya wan zêdetir lê dihat wêran û azayî ya xwîndkara pitir mewda vegirt . Belê demê destên wan vekirîn êkser wekî şerê firî û du zilleh li bin guhê nubedarekî dan . Êk dû cara min

azaya xelkê Îraqê li (Merkez Seray) dît , belê paşî min nimunên serinc rakêş ji azatî û desthelî û zîrekîya wan dîtîn . Min dît çewa heta mirnê rikberin û dest ji berevanîyê bernaden .

Êk ji simbulên tîjatîya polîsên Îraqê zincîreke li dest û pê nî mirovî girêdiden . Li ber dergehê her zîndanekê asîngerek yê hey . Her kes hukim bît û biçîte jûr çewa diçîte cem wênegirê tîla , wisa divêt biçîte cem asîngerî jî . (‘Elî Esxerî) êk ji hevalên me bû bi navê sinordaş mehekê girtibû û ji van zincîra bê bar nebibû , ku li demê birîndarîyê li sinorî xwe da bû destê Îraqê . Demê girtî û birîyê zîndana navendî ya Îraqê , nêzîkî (3000) sê hizara di zîndanê da bûn ku hemîya zincîr di piya da bûn , ew zincîr di jêk coda ji alîyê kurt û dirêjîyê û sivikî û giranîyê li dû giranî û sîfkatîya gunehbarîye . Zincîrên hindêka hind di dirêj bûn li dur milê xwe di alandin belê ewên kurt davek dinîvêra hilkêşa da li demê çûnê di erdî ra ne xişyabane , zincîrên dirêj li dest û piya di hatine girêdan .

Piştî çend rojeka û paş tûjandineka kurt li (Merkez Sera) em birîne zîndana (Ebu Xirêb) . Ebu Xirêb gundeke li nêzîk Bexda , pêştir kemp bû û li wî demî kirbû zîndan bi navê (Zîndana Melikî) nubedarêt vê zîndanê hemî jî nubedarên melikî bûn .

Li pêşîyê her sê ji me kirine di jorekê ve û her êkî dû betenîyên dirîyay danê û dergeh li ser me daêxist rojê nîv se’etê em di birîne ji derve , belê halê me baştir lê hat piştî me zor gazinde kirîn . Dergehê qayîşê bes bi şevê kilîl (mift) dida . Me di karî biçîne cem êk û dû û li rewaqê

pîyasê bikeyn û xwarnê bo xwe lênîn .

Bi her zîndanîyekî (300) sê sed filis (nêzîkî şêst Rîyala) bo xercî tîrxan dikirin . Li despêkê wan xwarin , xercî bi parê hişk di da me û piştî hingî me bi xwe xwarin di lêna .

Her çewa bît piştî êk du meha halê me gelek çêtir çê bû , rayîx dana me belê reftarê nubedara hîç gihurînek neketê û her bi şevê dergehê qayîşê da dîxist û guh ne di da rikberîya me .

Çak bûna halê me ne ji firmana berpîrsa bû belê ji egera wan parên hişk bû ewên bi navê xercî di dane me . Ku bi wan parê me zêdedikirin me zar û ezmanê (Erîf Husên) berpîrsê nubedara girê da bû . Ji ber hindê roj bo rojê halê me baştir lê di hat .

Bertîl û berîtl xorî hemî kelwaşê dam û dezgehên Hikumeta Îraqê pîs kirbû , hemî kar bi pare di hate kirin . Piştî şeş meha mulet da me nama ji malên xwe ra binvîsîn, rojname û kitêb û belavukêt hizbê jî di gehîstine destê me. Ew name û çapkirîyên ji Îranê bi me dihatin berî bi çine dam û dezgehên asayîşê di hatine cem me û careka dî me di dane destê (Erîf Husên) da binêrîte cihên berpîrs . Hejî gotinê ye ku hindê ji wa namên me hizir dikirin ku çû ziyar têda nînin û me di hinartine sansorê , dezgehê asayîşê gîrudikirin .

Piştî min peywendî digel mal kirî , min zanî jin û zarokên min ji Azirbaycanê yê çûyne Suvyet . Demê min Tewrêz bi cih hêlay xêzana min digel herdu zaroyên min yê biçûk bi saxî li Tewrêzê bûn û digel malên dî mişextî suvyet bibûn . Demê salekê agir di hinavên min da bû ji

ber çû ji van xweştirîvîya ne dizanî . Belê min xesîyeka zîrek hebû (xwedê jê razî bît) ku şîya konsolîya Suvyet li (Meşhed) mecbur bi ket daxaza zanîyarîya sebarek halê keça wê bo bînin û heta kaxez ji keça wê gehîştîyê û berdewam peywendî û kaxez bo di hinartin û husa kaxezên xêzana min ji min ra dihinartine Îraqê bi vê rêkê min şîya peywendîyê bi xêzana xwe bi kem .

Me şîya xwe nêzîkî berpîrsê sansorê bikeyn û derfet dame ku car car biçîne binkê polîsê Îraqê li Bexda . Li wir her bi dîtina me da çekmeça mêza xwe rakêşt û bihayê her daxazekê êk Dînara Îraqê bû .

Piştî sal û nîva em careka dî veguhastîne ve Bexda ku dê paşî serhiatîya wir vegêrim . Ji ber ku delîva bertîla li ber me ve bibû . Derfetê bi dene min da vî babetî temam kem . Li (Samirra) . Car car bi hêceta seredana nuşdarî (Duxturê) pişpor yan nexwşxanê ...ltd . êk ji me dibirine (Merkez Sera) her li cem wî berpîrsî bê pîsyar êk Dînar Bertîl me di êxiste di çekmeça mêzê da û paş da daxzên xwe pêşkêş keyn :

- Cara bêt rêzdar (Zêrbext) daxza biken , eve Dînara wî . çend roja bo çareserîya nexwşîya xwe min divêt çend rojeka li vir bimînim û biçîme bajêrî , eve jî Dînarek . Ew kitêb û namên li sansorê hatîne giriitn min divêt bînim . evejî Dînarek .

Bi vî away hemî daxazên min pesindkirin .

Salên 1946 -1947 ê salên geşbûna serhildana milletên azadîxwaz bû yên jêr dest . Rêberîya azadîxwazîya Îraqê hizbên dîmokrat bûn û li pêşîya wan hizba komunîsata

Îraqê bi rêberîya Yusif Selman (Fehid) vê hizbê çapamenîyên nihênî û aşkera hebûn . (El - Qa'îde) ziman halê nihênî bû (El - Esas) ziman halê aşkira yê hizbê bû ku bi harîkarîya (duhin waşir - bertîl) < 17 > di gehîşte destê me .

Roj ne bû rikberî dijî peymanan dinav bera Îraqê û Kolonyalî da xwe pîşandan û dijayetî di nav bera polîs û cemawerî da nebin .

Heta li dawîyê (Nûrî Se'îd) bi nûneriya Hikumeta Îraqê çûye Berîtanîya û peymaneka nû li nav bera Nûrî Se'îd û (Bûyn) Wezîrê Dervey Berîtanîya li Benders (Portismin) hate morkirin û her bi wî navî navdêr bû . Cemawerî ew peyman bi zincîreka nû ya girêdana dest û pên milltê Îraqê dana . Neku bi tinê rikberîya wî dikir belku xwe pêşandan di berdewam bûn heta kabîne Wezarî bi serokatîya Salih Cebir ketî û hikumeteka dî bi serokatîya (Muzahim Paçeçî) pêk hatî . bizava serxwebûnê pêşvetir di çû . Belê vê çendê hestê xelkî kêmtir lê nekir û her xwepîşandan di berdewam bûn û bo egerê zêdebûna zîndanîya .

Li sala 1948 ê doza felestînî aloz bû , pêk înana hikumeteka Îsraîlî bû delîve bu desthelatdarîyên Îraqî û hewar hewara 'Ereba li seranserî gizîrta 'Erebî û girêdana kûnfiransî û kombîna û betalîyunê fîdaîya bu şerê Israîlê . Tişteke siroştîye ku divê gerim û gurê da êkemîn fîdaîyên rijêmên 'Ereba û mirovên azadîxwaz ên hikumeta Îraqê di vî biyavî da hukmê 'urfî ragehand û dest bi kiryarên girtin

< 17 > Duhin waşir wate - Bertîl . ((Nivîser))

û tepeserkirina rikberên dijî `Împiryalizmê kir .

Çekê di destên hikumetên kolonyalî û nukerên biyanîya da bes azar dan û koştina wan bû .

Berpîrsê rêkxistinê Hizba Komünîst ya Îraqê bi navê nihênî (Yusif Kamil) hate girtin û li bin lêdan û qutanê hemî rêkxistinê hizbê aşkera kirin û (Yusif Selman - Fehid -) jî aşkera bû .

Hemî zîndanên Bexda û Ebu Xirêb pîrbûn ji zîndanîya . Hindek ji wan li jêr lêdanê şehîd bûn . (Yusif Selman - fehîd , Zekî Besîm , Nacî Şemîl , Husên Şebîbî) ji serkirdê hizbê bûn fermana sêdaredana wan derçû . Ewên di hinartine zîndan (Nugret El Selman) ku bitirs û sehîmtirîn zînadana Îraqê ye û di kvîte rexê biyabana hişk û germa rojavay li ser sinorê `Erebistana Si`udî .

Me li zîndana (Ebu Xirêb) delîva azadîyê pitir hebû . Ew zîndanîyên hatîne qayîşa me pitirîya wan ew bîst û çîwar se`et bûn dibîrsî û tînî . Di ser hindê jî ra , ew hêj li jêr qunaxa tûjandinê da bûn û divîyan sero berê hevalên xwe yên di jî bi zanin û pisyar û şîreta ji êk du wergirin da bizanin kanê rêya tûjanidina wan ya çewa bû . Pêtivîyatî bi harîkarîya me hebûn . Em jî bi huyê hev rêbaz û hev bendîyayetî di hewara wan biçîn .

Karbedestên zîndanê ji nişkekê ve hestpê kir ku xwarina me ya zêdebûyî . Di viya em bu her êkî bi kêmasî jema xwarinê peydabikeyn . Jimara wan nêzîkî (100) sed kesa bûn . Her evejî bu huyê hindê ku bi çavekê xirab berê xwe bidene me û divîyan li demê harîkarî kirina wan wek (gunehbar) me bigirin . Belê me neşîya belkû guneha

me ji zarê zîndanîyekî wergirin . Belê bê rastîyan em dûrêxstîne (Samirra) . Çewanîya tûijandinê digel zîndanîyekî . Me gehandibû destê hevaleyê , wî jî digel pelamardana nubedara kaxiz havêtibû di gerya xwe da û da'ûyira bû .

Demê em li zîndana (Ebu Xirêb) me gelek runkirin sebare çarenivîsê xwe didane berprêsen hikumeta Îraqê û me digûtê : hewe em bi navê penaberê siyasî yê wergitîn , hewe mafê hindê nîne ku me zîndanî bi ken . Di vêt mafên akincî bûnê li Îraqê bi dene me yan derfetê bi dene me ji Îraqê derkevîn .

Carekê digel me ronîştin û biryar da ku sê wilata dest nîşan bikeyn , da hikumeta Îraqê peywendîyê bi bal-yozxaên wan bi ket û her êka hewe wergirtin dê hewe hinêrîte wir . Bê guman ev çende jî ya bê encam bû me çû bersiv wernegirtin . Li demê serhildanê da me divîya peywendîyê bi rojnamên azad bi keyn û wez'ê xwe bêxîne ber guhê xelkê Îraqê û daxaza harîkarîyê jê bi keyn . Me şiya peywendîya bi rojnama (El - Esas) ya nîv aşkira bikeyn ku zimanhalê lawên dîmokrat bû . Her wesa me şiya digel hindê serbazên (Mukelef) baxvîn û hindê cara jî me pare di danê û doza xwe me ji wan ra rûnkir û kaxezên me digehandine cihên me divîyan . rojnama (El - 'Esfur) ya bi aşkira derdiçû û nêzîkî (El - Esas) bû , nameka me belavkir . Piştî belavbûna vê namê ji bo mijulkirinê karbedesta peywendî bi me kir .

Li Samirra maleka biçûk bo me girtin û nav lê na zîndan , çend polîsa nubedarî li medikir . Em li wir deh

kes bûyn hevalê me yê birîndar piştî çak bûy û mehekê di zîndanê gehište me . Demê sal û nîveka em li Samirra mayn . Li wir jî me dest ji bizav û xebat û rûnkirina çarenivîsê xwe berneda . Me divîya zû hikumeta îraqê çarenivîsê me diyar runket . Carekê me xwarin ne xwar (Mangirt) me divîya me azad ken . Me gotê em penaberên siyasî ne hewe maf nîne me bigrin . yan me li cihekî akincê ken yan muletê bi dene me em ji Îraqê derkevîn . Mangirtina me hev bû digel hewla kûştina şahî li 15 / Behmenê / 1327 .

Me dît mangirtina me qazanc têda nîne û me gotinên berpîrsê zîndanê pesindkirin û dest ji mangirtinê berda .

Mangirtina me ji xwarnê sê roja vekêşa û li dû wan sozên dayne me . Me mangirtina xwe şikand .belê hîç tişteki ji encamê hindê bi dest me ne ket . Bi tinê biryar da (‘Elî Esxerî) berden çûnkî dadgehê firmana girtina wî bi mahekê dabû û demê wî tamam bibû belê berpîrsê zîndanê dijî bicih înana biryara dadgehê bizav dikir û digot : hun hemî wek êkin , yan dê hemî di zîndanê ve bin , yan hemî dê azad bin

Ew Îranîyên digel me mişextî Îraqê bûyn , hemî di azad bûn , cihên akincîbûnê bu diyar kirbûn û xercî û mûçên mehane jêra terxankir bûn , bi tinê em deh efser di girtûbûn , halê me jî weku hev du ne bû . Şeş ji me efserên resmî yên supay bûn , belê çarên dî efserên supayê Azirbaycanê bûn . Ewan wisa hizir dikir ku eger bêt û xwe bi dene dest Îranê hîç tîrsek li ser wan nîne û dê mifay ji lêbûrîna giştîya Azirbaycanê wergirin . Lew xwe ji me

cûda kir û berdeyam daxaz dikir ku bidene destê îranê , bê guman mejî rikberîya biryara wan ne dikir . Li dawîyê hikumeta Îraqê ew çîwar kes ji me cûda kirin û birine Bexda û em jî , ew şeş kes veguhastîne xanîyekê mezintir û xweştir .

Pişî demekî me man ji xwarnê girt , daxwaza azadîyeka zêdetir dikir . Heta li dawîyê biryar day her rojê sê kes ji me digel nobedarekî li nav bajêrî bigeryên . Samirra ji bilî ku hindek cihên pîroz yên lê heyn şunwarên kevin û kavilê koçka (Mu'tesim Bîlla) xelîfê `Ebasî çûyê dî lê nîne .

Li wan du salên em li Samirra berpîrsên herdu welata Îraq û Îranê kombûn dikirin û bi dizîve peymanê Bexda rêkêxist . Bo rêkêxistina wê peymanê (Ebduil Îlah) ê cêgirê melîkê Îraqê li dawîya sala 1328ê seredana Tehran kir û . Pişî zincîreka hatin û çûna hikumeta Îraqê razî bû me bi dest Îranê ve berdet û hikumeta Îranê jî sê mirova ji efserêc Barzanî yêc Îraqî ku penaberbûn li îranê bi dete dest Îraqê . belê bo bitinê merema pak ya siyasî hikumeta Îranê soz dabû me li sêdarê neden .

Pişî van bûyera em hatîne agedarkirin ku xwe amadekeyn bo vegeryana îranê . Me nerazîbûna xwe bi tundî û dijwarî dîyarkir û ketîne rikberîyê . Belê serokê bajêrvanîya Samira peywendîyên dostane digel me hebûn û di got :

- Rikberî ya bê mifaye .

Ji bo dîtina çarekê em digel qaymqamê Samirra ketîne gîftûgûyê . Ji layekê dî ve xwedanê wê mala em têda di

akincî bo me zor hewil dan ku êk ji serokên hozên `Ereba bû li Samirra û reftarê wî digel me zor yê mirovane bû . Çend cara em li mala xwe mêvan dikirin û her di rêka wîda me çend kesanekên dînî (Aynî) yên samirra nîyasîn û li çivatên ders û gotarên wan amade dibûyn , ewî lîstek bi îmza xwe û çendîn mezinên aynî yên (Sune) mezheb daxwaznameyek amadekir û da hikumetê têda amadeya xwe xweyakir bû ku bo her karekê beramberî berdana me, belê karê bi tinê qaymiqamê Samira kirî ewbû daxwazname û lîsta nava bo wezîrê navxweyî hinartibû .

Li despêka meha Axlêvê 1329 ê em hinartîne fêrgeha polîsa li Bexda . Her çar hevalên xwe me lê dîtîn . Careka dî bûyne deh kes . Me gote hevalên xwe me birayara berevanîyê ya ji xwe ra day û em di amadenînîn me bi dene dest Îranê .

Ewan jî ew çend pesindkir . Serokê polîsên Bexda hate cem me û got : Ji ber ku hikumetê biryar ya day , vêca hîç rikberîyek faydenaket . Mejî bi nerê bersiva wî da .

Spêdê serokê giştî yê polîsên Îraqê hate cem me û her ew gotin dûbare kirin , her wisa dilnîya kirîn ku yê digel hikumeta Îranê rêk keftîn me li sêdarê ne den . Berdewam bi Turkîya Istembulî digot :

- (Asmik yugdur) , Sêdare nîne .

Belê her bersiva mejî (nerê bû) û me hikumeta Îraqê gunehbar dikir bi bê soz û yasa şikandinê .

Roja paştir Eynî bû kolîja polîsa ya daxistîbû , li despêkê em xapandîn û bi navê giftûgûyê em ji êk û du cûda kirîn û paştî te`da û zorî li me kirin û qeyd (zincîr) kirine

destên me û em havêtîne di dû pêkaba da û beref Xaneqîn birîn . Ji serî heta piya em xwînelo kirbûyn , lêvên min werimtibûn û xwîn jê dihat . Wî çaxê ez girtîm min kire hewar , da hevalên min hay lê bibît , belê Polîsa devê min girêda û wisa şidand heta ez deng bir kirîm , her wisa demê em kirîne di tirombêlê da se'et û qelem û çî parên me heyn ji me standin û ez dişem bêjim em talankirîn .

Demê em kirîne di nav tirombêla da em têgehiştin ku kes ji me bi silametî derbaz ne bûye . Em hemî ji serî heta piya di xwînelo bûyn lew me dizanî bi her awayekî bît dê me dene dest Îranê , berî hîngê me nêzîkî (300) belavokên dest nivîs amadekirbûn û têda me xwe dabû nîyasîn bo xelkê Îraqê û reftarê ne yasayî û ne ciwamêrane yê hikumeta Îraqê diyarkiribû .

Di nav pêkabê da her çend bû dest û pê n me di gir-êdaybûn belê me karî belavoka xwe ji berûykên êk û du derbêxîn û pavêne ser rêka Bexda heta Xaneqîn.

Li Xaneqîn piştî se'etekê ji gehiştina me bo zîndana Bajîrî , konsulê Îranê li wir ku navê wî (Î'tîsam Zade) bû digel qaymiqamê Xaneqîn hate cem me û bi germî kete pirsyara û got . (Ez şanazîyê bi hewe dikem wek Îranî , hûn wek şêrêt di nav rikê danin) û hindek peyvên ji vî tuxmî û xweyakir ku jiyan û mirin her çewabît li axa welatî baştîre ji henderan , belê nebit em ji rojên dahatî bitirsîn çunku hikumeta îranê soz ya day ku hewe li sêdsarê nedet . Demekê kurt dê di zîndanê ve bin paşî dê êne berdan û daxwaz ji mekir ku ser û rîhên xwe bi tiraşn da di kuk û peyt bîn demê vedgerîne welatî .

Spêdê ku êkemîn roja Nevroza sala 1329 ê bû gehiştîne nav sinorî li Xesrewî û dayne dests çavdêrên supay .

Çîroka tûjandin û vekolîn û dadehên supay û ev buyere yên bi serê gelek mirova hatîn . Ji bilî em neketîne ber lêdan û qutanê , çunku çî daxazîyên ji mekirîn me lê ne veşartin , çunku me bi bawerî serhilda kirbû û dest dabû çekî heta derfet hey me dijî hikumetê şer kirbû .

Ez hatime hukimkirin bi sêdaredanê û çar hevalên min (Morteza , Zêrbext , Esxer Îhsanî , Mehmud Tîwayî û Cewad Erteşîyar bi girtina heta heta û Elî Neqî Reîs Dana bi deh sala hukimkirin . Paş bo me hemîya hukim pileyekî îna xwar . Çar kesên hukimê wan heta heta bûne diwazde sal û Reîs Dana bû şeş sal û hemîya hukimê bi dirûstî di zîndanê ve borandin .

Piştî (16) Şazde sal û çend meheka ez li Axlêva 1342 ê hatime azadkirin . Ji hemî dunyayê , bitinê ev bîranîne û leşekê nîv mirî û hîvî bi paşerojê û keçeka êkane yên bu min mayn . Êk ji zaroyên min her ji despêka mişextîya wan giyanê xwe ji dest da bû , diya wan jî piştî (16) Şazde sala çaverêyê û bi dirostî şeş meha berî azadkirina min bi penceşêra sîhê giyanê xwe ji dest da . Xwedê jê razî bît . Demê ez ji zîndanê derketim min zor xebatkir belku keça xwe bînime Îranê , belê çê nebû . Demê mişext bûyn ji Îranê keça min du sal bû . Bê heza xwe û di dehmena diya xwe da mişext bibû , hîç bizaveka siyasî ya kevin ne bû , belê ne divîya vegeût .

Li dawîya sala 1350 ê û piştî bîst û pêcê sala ji duratîyê ez li (Berlîna) rojhilat gehiştimê , keça du salî min bicih

hêlay, nihu jineka (25) bîst û heft salî beramberî xwe bibînim . Jinekê dibînim pênc sala mezintire ji wî demê diya xwe hêlay . Di hemî temenê xwe da ya bê bar bû ji nazêt babîniyê û evro hez diket wek zaroyekî ber evîn û dilovanîya babîniyê , şev heta digehiştê nivê her di ma hişyar û di viya çîroka bo bêjim û di got : (Bêje bi dirêjîya wan bîst û pênc sala dê bo min çîroka bêjî) .

Çi çîrok ji van bîrhatina xwştirin ? piştî serhatîya min bi dawî hatî pisyarkir :

- (Bab tû neyê peşemanî ? dîya reben zor pesnên te didan û her dem di got :

- Mixabin ku

Ew bersiva min dayê dê li dawîya van peyvan nivîsim:
- (Jiyana mirovî amanekê pire ji giranîyeka taybet bi pêvane rastîyê . Zor kes yên heyn bi hêminî û tenahî jiyayin, belê çend yên li paş wan mayn , belê bila destxweşîyê li wan qehremana bikeyn ewên jiyana xwe bi karên pir biha tijî kirîn û dîrokeka pir serhatîyên mêrane bo milletê xwe tomarkirîn) .

Paşgotin

Dastana Barzaniyê nemir di berperên dîroka bizava rizgarîxwazîya kurdî da tumarkirîn di zorin û em di karîn bêjîn herdû bûyne êk dîrok , lew milletê Kurd birayara xwe daye ku Barzanî simbolê vî milletê ye û nîşana man û nemana wî ye . Ev biryare bi qena'et û bi bawerî hatîye wergietin û piştî xebateka dûr û dirêj û pir asteng û berxwedan ya Barzanî û hevbendên wî û rubarên xwîna Şehîda ji bû dana kelwasekê Kurdî . Barzanî binaxê bizava rizgarî xwazîya Kurdî li ser rastî û heqîyê damezrandin û pêtir ji nîv sedê xebat jêra kirîye û bê veqetîyan û westîyan û tim û tim dîmkraşî bû bo di hizir û boçûnên xwe da û bawerîyrka mikûm bi azadîya bîr û raya hebû û qurbnî dayne ji parastina wî biyavê azad û dîmkraşî .

Xwendevanê hêja û Qedirgiran :

Ev pertûka di dest da serbora efserekê Farise û xelkê bajarê Tehranê bû , endamê hîzba Tude bû di gel çend efsereşên din di vîyan bi serhildanekê rabin li Xorasanê , belê mixabin ser ne girt û her zû helweşîya û ew efsereş jêkbijale bûn , heta fîrqa Dîmokrata Azirbaycanê komara millî ya Azirbaycanê damezrandî û careka din wek efsereş ser bi

hîzba tude ve pişikdarî di damezrandina supayê wê komarê da kirî. Dîyar û belî di bît ku ew efser zor bi cesaret gişt kê m û kasên Hîzba Tude û fîrqa Dîmokrat li qelem didet .

Belê ji alekê dî ve her bi wê cesaretê pesnên komara Mehabadê, mêranî û zîrekîya pêşmerge n Baraznî diyar diket, û berî herifîna komara Azîrbaycanê bi tupên xwe ve di hewara komara Mehabadê hetibû. Belê Mixabin her Ew Komar jî wek ya din herift û nikarî xwe li ser pê n xwe bigire , lew efserê me jî dniya lê tarî bû û hate êk.

Tenê runahîyek li Cem Barzanîya mabû ew jî xweragirî û berxwedana wan bû dîsan nivîser xweyadiket ku Pêşeway (Qazî Mihemed) piştî helweşîyana komara Mihabadê her peywendî di gel Barzanî mabûn û cihê bawerî û hîvîya wî bûn û xwe ya diket ku hemû Hozên Kurdî ji bilî hoza Qerepapax harîkarî û piştevanên Bazaranîya bûn. Her wesa diyar diket kanê hukumeta Îranê çend bizav û hewil didan da ku Barzanî çekjê xwe danit , belê mehal bû hemû bizav û karên wan bi avê da çûn behsê mêranî û xweragirîya Bazranî bi vî awayî diket , û gotina cenabê wî vedgêrît kû di bît Barzanî li rojeka tengavîyê û bê omêd di got : (Ez Pêşwerî nînm. Penahîyan jî nînim di demê aşîyê da serok erkanê supayî bim û li demê şerî êkser serê li Bako bî nime der. Ezû ev tivenegê, heta ev tivenegê di destê minda bît ez xwedanê xwe me. Xizmetkarê hîc hêzekê û hukumetekê nînim, ne Inglîz ne Emrîka, ne Rosîya) piştî em di gel êk û dû Axiftîn , min hest kir ku ji alîyê siyasî ve ber çavên wî di runin.

Husa xweya dibît demê milletê Kurd ketiya di tengavîya da û dunya li ber tarî bûy her hîvî û omêda wan jîrî û bi-hên firehî û xweragirîya Barzanî û pêşmergên wî bûne û tim û tim xwe bi zendû baskên wî ve girtîye û ronahîya çavên wî rêk li ber milletê Kurd ron kiriy û ji Tonêlên teng û tarî derbaskirîye , lew milletê Kurd jî her û her we-fadarên rêbaza pêroza wî ne .

Xweyaye ku di vî çerxî da Barzanîya dijî nehez û neyarên Kurda rawestîyaye , heta nasnama berze û winda bûy ya milletê Kurd careka din dîtîye û veğerandîya ve ji mera û milletên cîhanê Kurd û doza wan bi Bazranî û xebata wî ya berdewam naskirîye û bûyne êk dîrok .

Xwendevanê hêja :

Ev prtûk ji çend pişkeka pêk dihê , pêşgotina wergêrî ku hêja Şewket Şêx Yezdîn ji zimanê Farisî kirîya Kurdî . Her wesa peyvek ya nivîserî Ebulhesen Tefrîşîyan , paşî pişka êkê ya pertûkê ku behsê serhildana efseên Xorasanê diket ewa çend efserên ser bi hîzba Tude ya Îranî pê rabûyn û ser ne girtî .

Pêşka diwê behsê firqa Dîmokrata Azirbaycanê di ket û kanê çawa dirost bû û bi serhildanê rabûn û komarareka millî ragehnadin û bi awayekê rastû dirost behsê kê m û kurtîyên sîstema wan ya siyasî û le şkerî diket ,.

Pişka sîyê behsê Barzanîya diket û çewanîya hetina wan bû Kurdistana îranê û pişikdarîya wan di dirûstkirina leşkerê komara Mehabadê û mêranî zêrekîya wan û qurbanî dana wan di rêya tevgera rizgarî xwaza Kurdî de . Pêdivîye her Kurd perwerek vê pişkê li hûrî bi xwînit û

nivîser xweya diket kanê rolê Şêx Ehmendê Barzanî çendê giring bû di vî demîda û her wesa dûrbînî û xwer-agirîya Bazranî yê nemir qelem di det ku her ji wî demî qehremanekê bê wêne û yê milletê Kurd bûye û çewa milltê bi hoz û bajêrî ve harî kar û piştevanên vê hêza ne liv û ne bez bûyne heta bûyine hêvênê hemû serhildanên bizava rizgarî xwaza Kirdî .

Pişka çarê Kurê min Xeyrî behsê diya Xeyrî Ebdullkerîm diket êk ji efsêrên Kurdên Îraqê yên di gel Barzanî li Mihabadê û paş xwe bi dest hukumeta îraqê ve berday û wek tiracîdîyayeka cîhanê bi awyekê edebî li qelem didet ku daykînî bi hemû awa ve diyar dibît .

Pişka pêncê behsê xwe û efsêrên îranê diket yên xwe bi dest Îraqê ve berday û heta teslîmî hukumeta Şahê Îranî diket û hemû temenê xwe di zîndanê da dibet û heta şoreşa Îslamî û paş dihête azad kirin û li dû famîlîya xwe digrît û ku bi tinê keça wî maye li elmanîya wek serhatî û serbora xwe ji keça xwe ra vedgêrît û di bîte ev Pirtûka bi nirx û biha bû milletê Kurd .

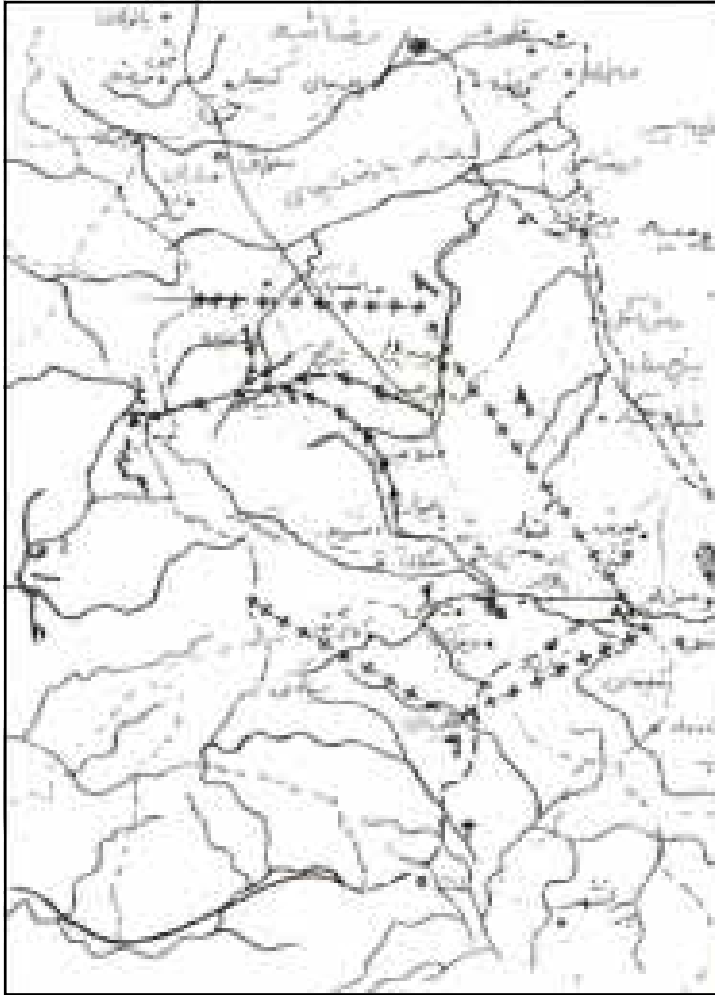
Xwendevanê hêja :

Piştî pertûk hemû cenabê Şewket wergêrandî ye ser zimanê Kurdî elbomek ji (81) wêna lê zêdekirîye ku êk car bihayê pertûkê zêdebûye bi wênên qehreanên Bazranî û berpîrsên komara Mihabadê .

Daxwaz ji xwedayê Mezin dikem her milletê me serferaz û azad bît.

Ebdulkerîm Fındî

17.6.2001 Duhok

Hêla gemaroya supay ++++ Xwecîbûna supay ↑
Top xane ≡ Hêla vegeryana Barzanîya ←

Wênê bergê (Raperîna Efserên Xorasanê) çapa Farisî
((anku ev kitêba li ber destê we))

Pişka Şeşê

ELBÛM

Serokê Nemir Barzanî
Barzan 1943

***Serokê Nemir Barzanî
Mihabad 1946***

Serkirdê ciwanemerg Idrîs Barzanî

*runiştî ji layê rastê ve : Ceneral Mistefa Barzanî , Seyda Şêx Silêman .
ji pêrve (Zarok) Ebdul Muheyman Şêx Silêman .
ji pêrve ji çepê : Elî Xelîl , Mihemed Axa Mêrgesorî , Es'ed Xoşavî .*

*17 kanûna êkê 1945
bilinkirina alayê Kurdistanê li şûna alayê Îranî li avahîyê dadgehê*

*Qazî Mihemed
li nivîsîngeha xwe ya serokatîyê / Eylula 1946*

*Bi pêya R - Ç :....., Xeyrullah Ebdul kerîm , Qedrî Cemîl Paşa,
Serok Barzanî , Izet Ebdulezîz , Nûrî Ehmed Teha , Mîrhac .
runiştî ji rastê ve : Wehab Mihemed Axa .
(Mihabad 1946)*

*Şoreşa Seqîz (1946)
Pêşmergeên Barzanî û leşkerê Kurdistanê*

*Ragehandina komarê ji alîyê Qazî Mihemed ve
Barzanî li hember Qazî yê rawestîyaye
gorepana (Çiwar Çira) roja 22 î kanûna diwê 1946*

*Runiştî : Qazî Mihemed
wezîr û hijmareka berpîrsên komarê ((Mihabad Şiwat 1946))*

*General Barzani
Mihabed 1946*

Efserên leşkerê Kurdistanê

Qazî Mihemed di demê serok komariyê da

*Her sê Qazî
ji çepê ve : Seyfî Qazî , Qazî Mihemed , Sedir Qazî.*

Girtiyên Kurd (Buhara 1948 ê)

*Barzanîyê nemir
li çepê wî Şehîd `Îsê Siwar
li rastê wî Dr. Şe`îd Ehmed Nadir li Êkatîya Sovyetî*

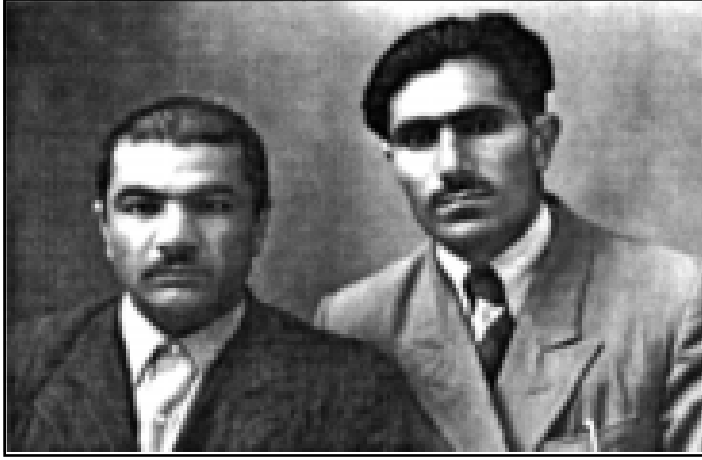
*Ji pêrve ji rastê bo çepê : Es`ed Xoşevî , Ebdullah Mehmûd.
runiştî ji rastê bo çepê : Mistefa Ebdullah , Salih Tahir .*

*ji pêve R - Ç : Xudêda Hesen Xan , Ezîzî Mela Cin
runîştî ji R - Ç : Selîm Kolkî , Mîro Çîço*

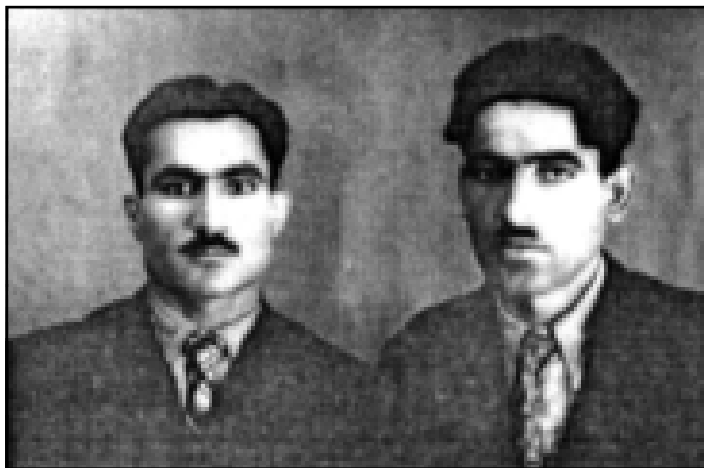

R - Ç : Ezîz Bêdarûnî , Mîro Bêdarûnî

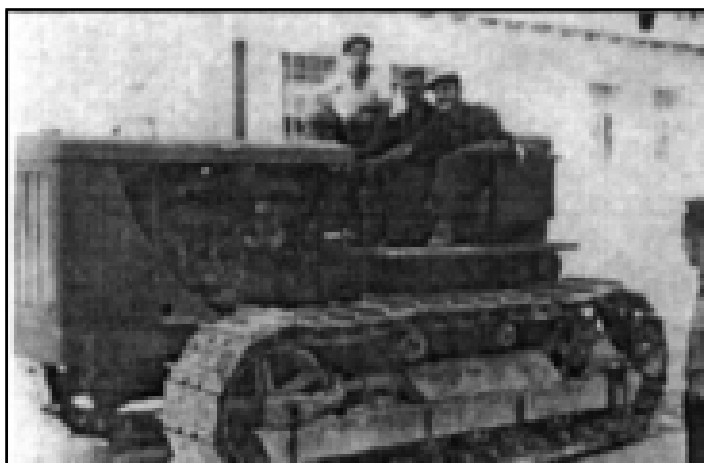
R - Ç Mela Şerîf Kanîyedêrî , Melo Pîro Bêstirî , Reşîd Resul Lêberî

Husên Mîro , Hado

Hevalên rêbaza Barzanî di demê karkirnê da (li Rosîya)

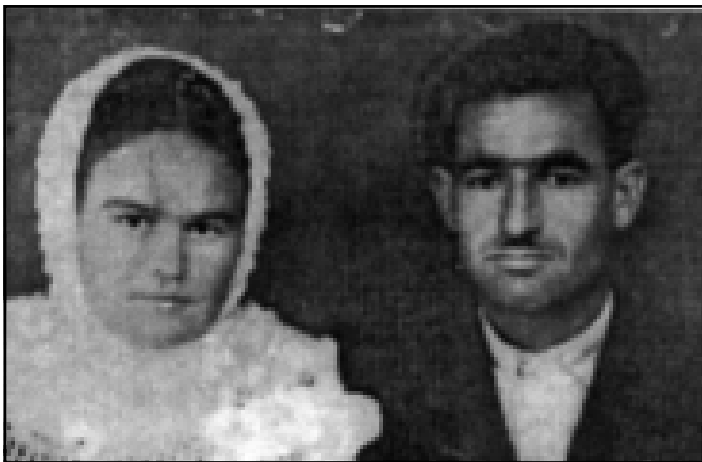

*Efserên Ros li Mulka (Çuçul) ku meşiq bi serbazên
Barzanîya dikirin*

*bi pîya R - Ç : Weysê Elî , Memo Şivan
runişti R - Ç : Melku Zêro , Elî Mihemed Sedîq*

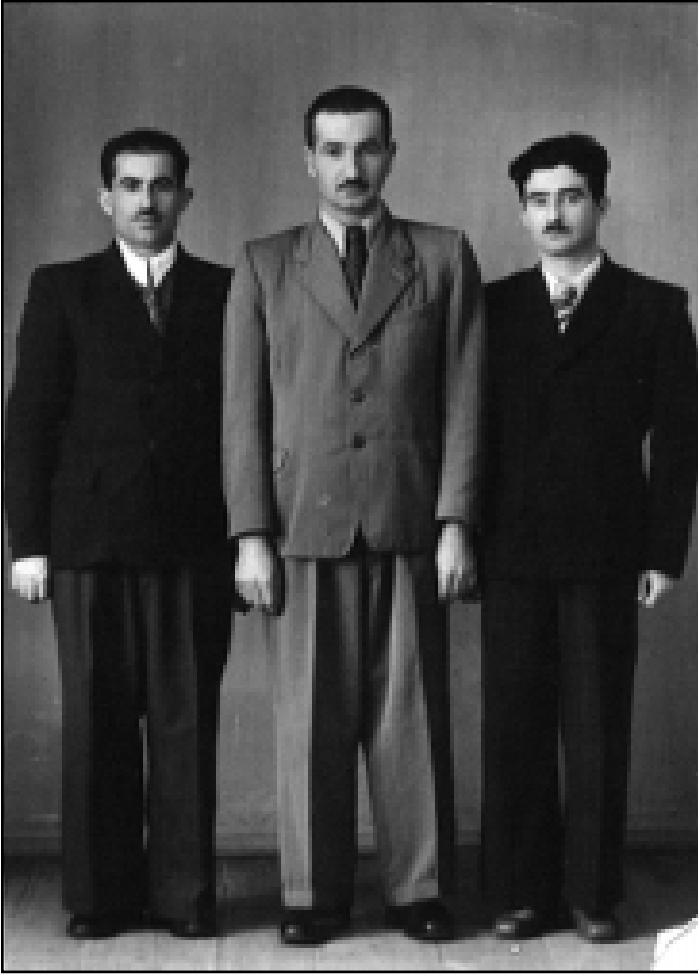

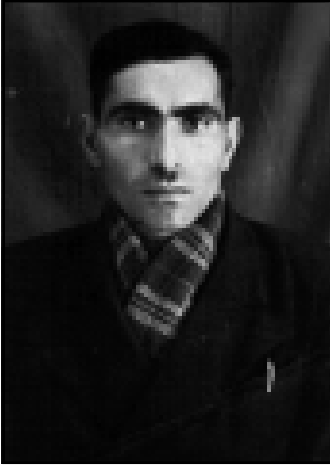
Kerîm Abdula û xêzana wî Sanîye Tahir

*Mihemed Emîn Kerîm Elî
û xêzana wî Şewqîya İbrahim û zaroyên wî*

*Hevalên rêbaza Barzanî (li Rosîya) R - Ç : Qebo Xalid ,
Şerîf Ebduselam , Haçik Mihemed*

Şêx Yezdîn Mihemed

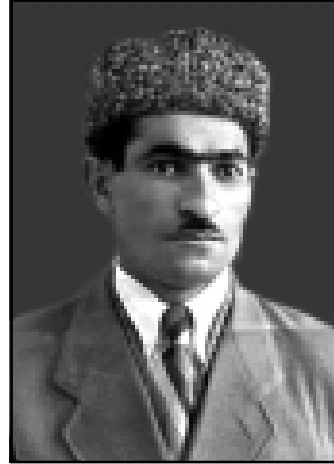

Elî Xelîl

Xidir Mela Wesman Nebî

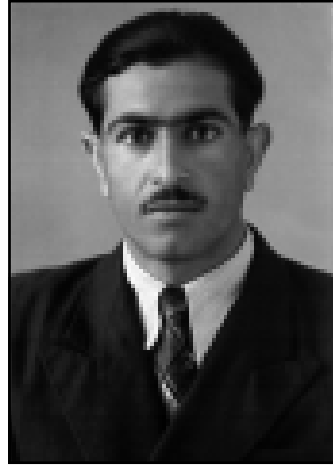

Fetah Omer Ergûşî

Mela Şîn Qirtas

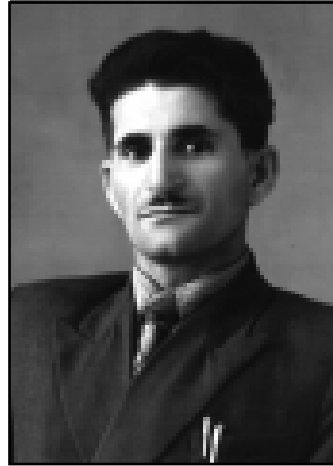

Mela Salih Şanederî

Derwêş Mîro

Mecîd Mîkaîl

*R - Ç : Xano Cuc Jajukî ,
Mistefa Law Dûrî*

Hemîd Xesro

Şêxomer Şanederî

Elî Mistefa

Selîm Babilê û Ezîz Mela Şîn

Ebdul rehman Yehya Bîyeyî

Elî Mihemed Sedîq

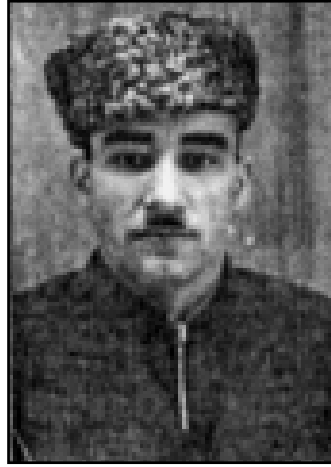

Ezîz Mela Hebîb Pîresalî

Mîrhac Ehmed Tahir Akireyî

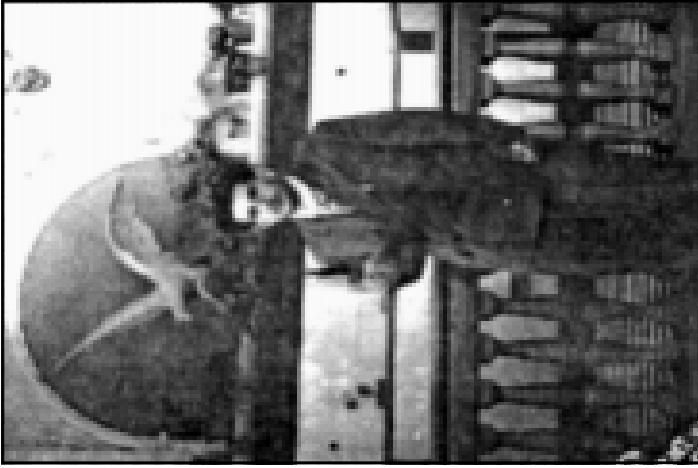
Selîm `Uzêr Kurkeyî

Mihemed Hesên Banî

Xudêda Hesên Xan

Omer Bêdarunî

R - Ç : Ezîz Hesên Bêdarunî , Şêxumer Şanederî

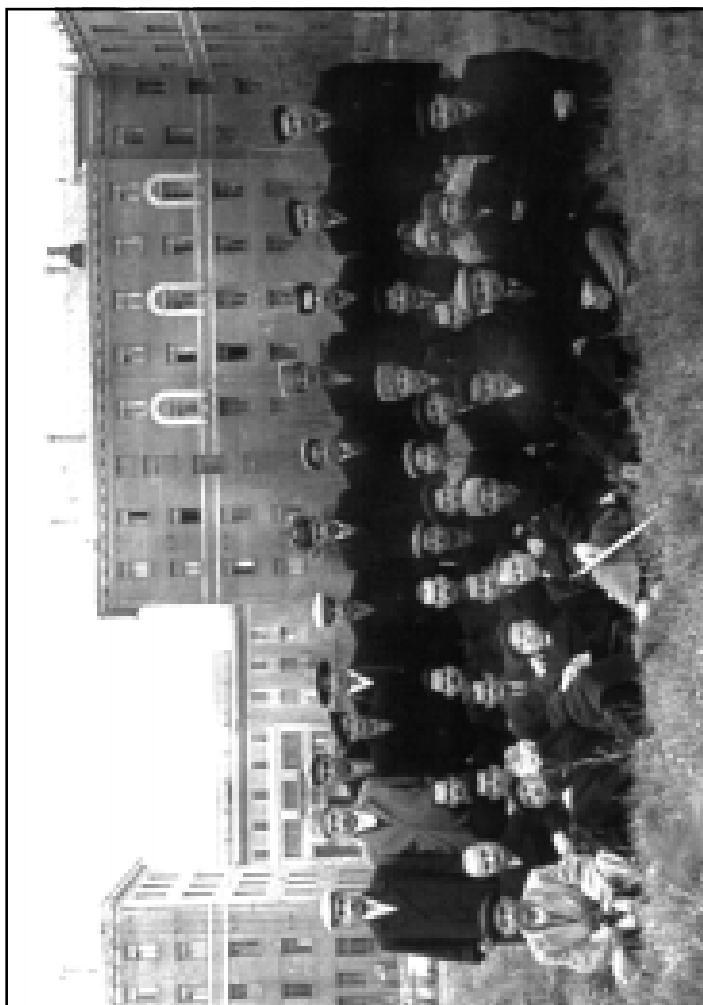

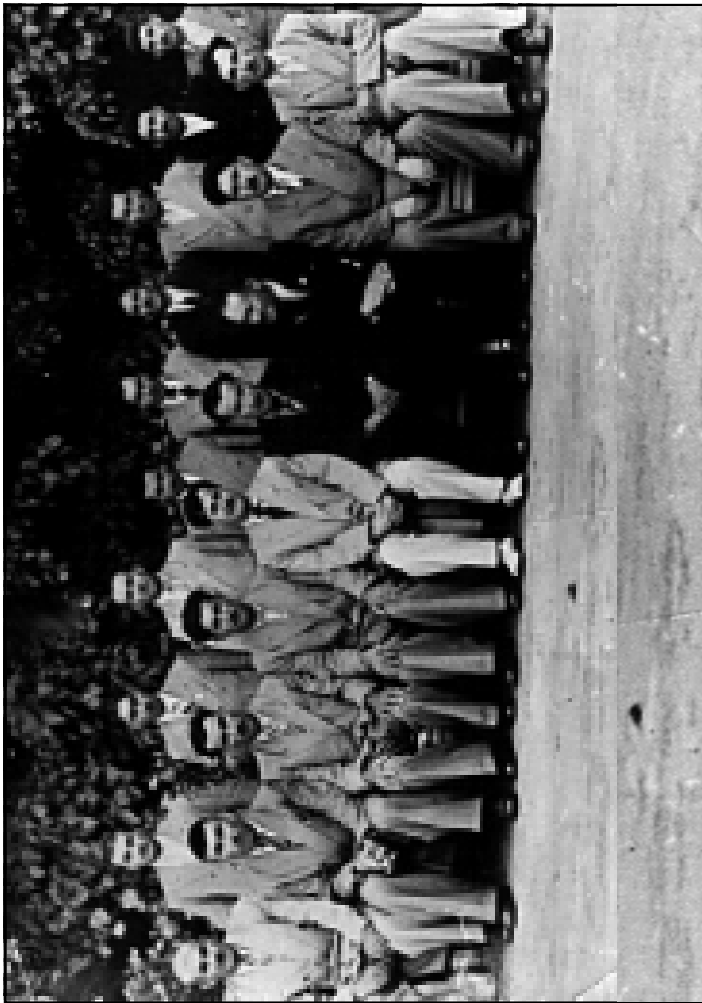
Ezîz Ehmed û xêzana wî Zahîra Kîk Bay Nazarova

Husên Mihemed Çîço û xêzana xwe Zahîra Kîk Bay Nazarova

**Hevalên
rehaza
Barzani
li
Rosiya**

Hevalên
rehaza
Barzani
li
Rusya

Hevalên
rehabaza
Barzani
li
Rusya *

Неваден
рѣбаза
Барзани
и
Росиѣ
**

Hevalên rêbaza Barzanî (*) :

- 1- Pîro Hemo Kelêtî
- 2- Ehmed Cesîm Pêndiroyî
- 3- Şefîq Mela Ebdul kerîm Şilgêlî
- 4- `Îsê Siwar Sêlkî
- 5- Ebdul rehîm Cesîm Pêndiroyî
- 6- Se`dî Qasim Palanî
- 7- Xelîl Şêxo Sipîndarî
- 8- Mela Nebî Yasîn Pêndiroyî
- 9- Cewher Hesên Sêlkî
- 10- Fetah Omer Ergûşî
- 11- Mihemed axa Reşîd Şemdîn
- 12- Hesên Mela Yehya Dêzo
- 13- Seîd Mela Ebdula Şilgêlî
- 14- Mûsa Beg Oxiz Beg
- 15- Seîd Ebdil kerîm Kelêtî
- 16- Salih Mihemed Spîndarî
- 17- Mihemed Ezîz spîndarî
- 18- Xelîl Mela Yahya Avdûrî
- 19- Hesên Rşîd Şemdîn
- 20- Elî Xazî Têlî
- 21- Îsma`l Şêxomer Têlî
- 22- Reşîd Hemo Şilgêlî
- 23- Goran Îsa Goran Mêruzê
- 24- Ebdulla Husên Pêndiroyî

Hevalên rêbaza Barzanî (**)

- 1- Salih Xano
- 2- Şêxomer Dêrişkî
- 3- Mihemed Ezîz Mêrgesorî
- 4- Seîd Welî Beg Rêzan
- 5- Sîyamend Ezîz Mêrgesorî
- 6- Mela Ebdula Zêwey
- 7- Reşîd Baqî Kurkey
- 8- Kekşar Ehmed Mêrgesorî
- 9- Slêman Neqo Îsumerî
- 10- Mistefa Reşo Lîlokî
- 11- Hesên Mela Mihemed Mêrgesorî
- 12- Mistefa Salih Nêrwey
- 13- Têlî Baqî Rêzan
- 14- Halî Mihemed Xelanî
- 15- Mela Reşîd Mazne
- 16- Hesên Mela Rêzan
- 17- Mihemed Emîn Hesên Xelanî
- 18- Ezîz Mihemed Xelanî
- 19- Ebdulla Ehmed mêrgesorî
- 20- Mihemed Hadî

Hevalên
rehaza
Barzanî
ji
Rusya

**Hevalên
rehaza
Barzani
li
Rusya**

**Alfreden
Ros yeh
beyjinen
Kurda**

runiştî :
Cemîle ,
Pakîze ,
Kamîle.

rawestîyay :
Zulciye ,
Nayle ,
Temare ,
Henife ,
Eysê Qadir

Hevalên
rêhaza
Barzani
li
Rosiya

*Ç - R : Hesên Abdulla Sêlkî , Mihemed Emîn Hesên , Haçîk
Dulereqê 1963*

Mal avayî li hevalên dêrîn

li pêşiyê : Hesên Xal Hemze , Mihemed Emîn Hesên , 'Ozêr Mihemed dolemerî,
li paşiyê : Mihemed Îsa , Mistefa abdulla , Haçîk, Dîktor Se'îd , Mela İbrahîm Babekir
(ev wêneye li sala 1977 ê li Kerec bo Barzanîyê nemir yl hatîye girtin , berî biçîte Emrîka)

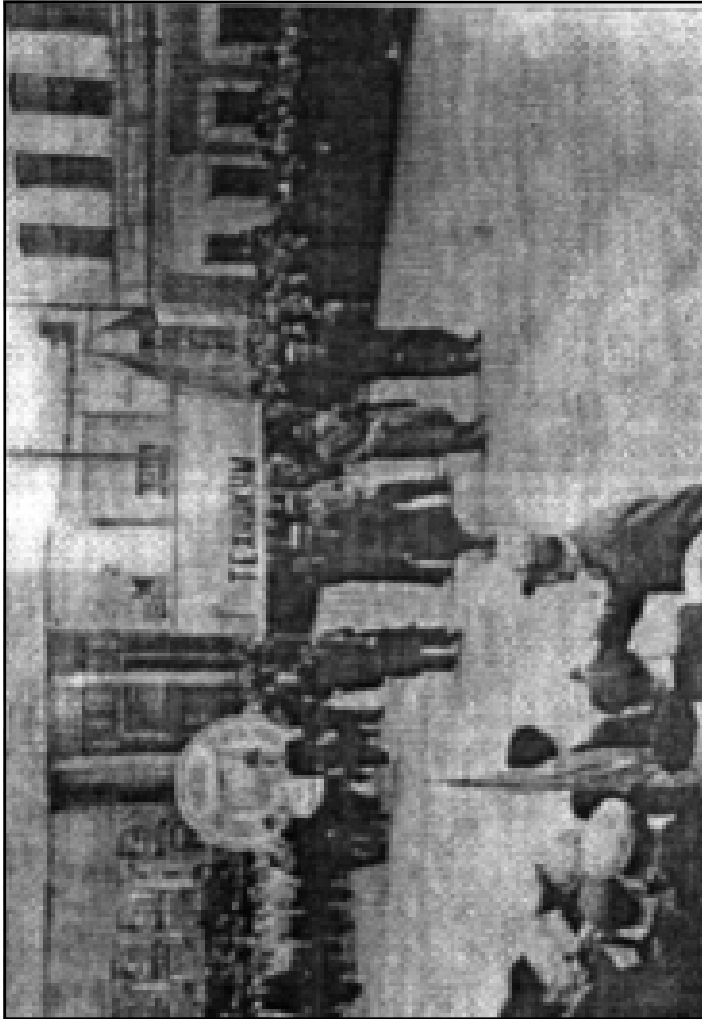

Nemiran : Omer Axa û Elî Şe'ban

Nemir : Halî Dolemerî

**JI
ŞEHÎDÊN
RÊBAZA
BARZANÎÊ
NIMIR**

Xwepîşandana hevalên rêbaza Barzanî li Rosîya dijî desthelatdaran ji bo hindê da ne çarken , ku Serok Barzanî vegerînine layê wan .

Serokê Nemir Barzanî

Seroké Nemir Barzani

R - Ç : Barzanîyê nemir , 'Es'ed Xoşevî , Şêx Slêman , Sakukanê Lincî

Memo şivan Axa , Hesên Ehmed Baqî

Mihemed Mela Necîb Berwarî

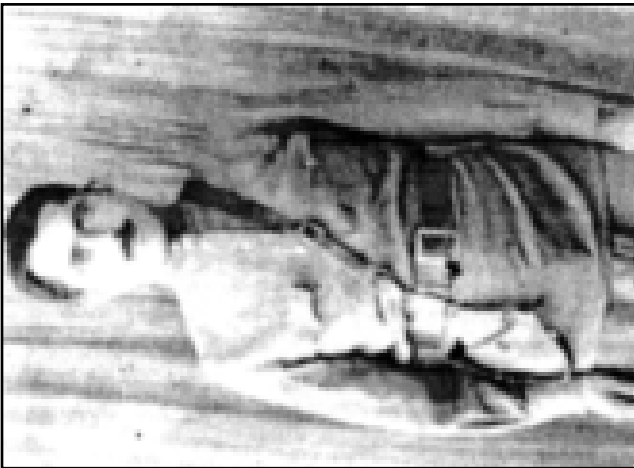
*Mela Ebdula Zîyab ,
Sîyamend Welî Beg , Sîyamend Ezîz*

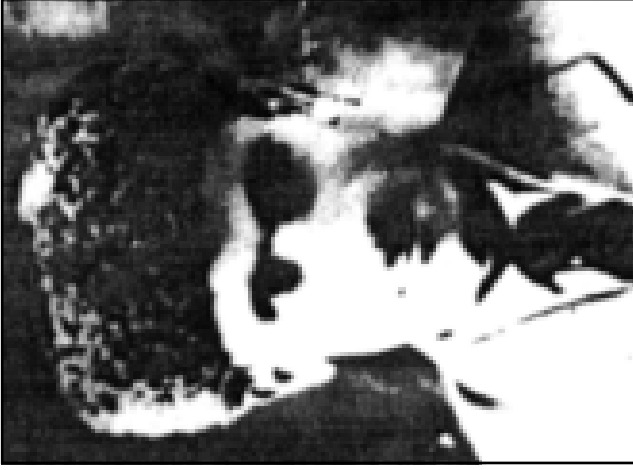
*roniştî ji rastê : Silêman Omer , Heso Mîrxan Dolemerî , Heme Ebdulla Dolemerî .
ji pêrve ji çepê : Halî Mihemed Dolemerî ,*

Mihemed Îsa Mergesorî

Mihemed Emîn Mîrxan Mergesorî

Silêman Emer Xelani

Mihemed Mehmud Barzani

Hevalên rêbaza Barzanî li Rosîya

Es'ed Xoşawî

Heso Mîrxan Jajokî

Hevalên rêbaza Barzanî li Rosîya

Pênasa Wergêrî
Şewket Şêx Yezdîn

- * Li sala 1954ê zayînî li bajêrê (Taşqend) ji dayik bûye. Babê wî xelkê Gundê (Dawîdka)ye li devera Mizûrî jorîya.
- * Xudê jê razî babê wî êk bû ji pêşmergeş Barzanîyê nemir li çûna navdêra wan bo Sovyet.
- * Rêzdar Şewket Êk ji pêşmergeş şoreşa Îlona mezin bû.
- * Paş pîlana dujminên doza Kurdî li Ceza'îr/ 1975 dijî şoreşa Îlonî wek hizaran pêşmerge qesta Îranê kir û jiyana penaberîyê hilibijart.
- * Li sala (1979) careka din dirêjî bi xebatê da û evro yê berdewame û li çendîn dezgehên

Partî kar kirîye.

- * Li kongirê yazdê li 16/Ab/1993 bûye endamê Komîta Navîn ya Partî Dîmokratî Kurdistan.
- * Demê damezrandina Kabîna Siyê ya Hukmeta Kurdistanê li 26/9/1996ê postê Wezaretê Darayî û Abûrî wergirtîye .
- * Ji ber jîrî û çelengîya cenabê wî li van dawîya bûye berpîrsê Liqê êk yê(P.D.K) li parêzgeha Duhokê.
- * Li kongirê diwazdê yê P.D.K li sala 1999 ê careka din bûye endamê komîta navîn .
- * Paş li demê danezrandina Kabîna Çarê ya Hukmeta Kurdistanê li 20/12/1999 ê postê wezîrê karû barên civata wezîran wergirtîye û heta niho yê berdewam e.
- * Sererayî karên siyasî û îdarî dest ji karê rewşenbîrî bernedaye û çendîn gotar belavkirîne di kovar û rojnamên Kurdistanî û çend pertûk bi çapê ra gehandîne, wek:
 1. Hoz û tayifên Kurdîstana Îranê- Ji Farisî wergêraye/ 1995.
 2. Ji Mehabada xwînelo heta kinarên Aras- Ji Farisî wergêraye/ 1996.
 3. Yûbîla Zêrîna Pêşmergey- Berhevkirin/ 1996.
 4. Barzanî xwe nade destê çu kesî- Ji Farisî wergêraye û pêşekî û perwaêz jî jêra nivîsîne/ 1997.

Naverok

PÊŞGOTINA ÇAPA KURDÎ	9
Ji çapa êkemîn ya farisî ra PEYVEK	21
Pişka Êkê SERHILDANA EFSEREN XORASANÊ	25
Pişka Diwê FÎRQA DÎMOKRATA AZIRBAIYCANÊ	53
Pişka Siyê BARZANÎ	75
Pişka Çarê KURÊ MIN XEYRÎ	119
Pişka Pêncê ÎRAQ	131
PAŞGOTIN	149
Pişka Şeşê ELBÛM	157
PÊNASA WERGÊRÎ	203